

VZGOJA

The background of the cover is a painting. On the left, a woman stands in profile, facing right. She has a halo around her head and is wearing a traditional folk dress with a yellow bodice, a green shawl, and a red and blue patterned apron. On the right, a bearded man with a long grey beard sits on a wooden bench. He is wearing a white robe with a purple sash and is looking towards the woman. The background is a dark, textured blue.

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | junij 12 | 4,50 EUR

54

Kako poučevati etične vsebine danes

Moje telo je nedotakljivo

Izobraževanje - obveznost ali priložnost?

V žarišču: Skupnost in etika

NOČNO SONCE

Svež veter v nočni eter -

vsak prvi petek v mesecu, od 23h do 2h

Z vami bomo modrovali, klepetali
in se smejali ...

Anselm Grun in Magdalene Bogner

PUSTOLOVŠČINE ŽIVLJENJA

NOVO!
Pri založbi
Ognjišče.

Knjiga o duhovnosti za družine

Avtorja želita s to knjigo nakazati pravo smer vsem, ki živijo v družini ali si družine želijo. Družino prikazujeta vsak s svojo življenjsko izkušnjo: ona kot žena in mati, dejavno odgovorna tudi za veliko cerkveno združenje žensk, on pa na družino gleda z očmi meniha v samostanu, ki je bil ob številnih pogovorih priča vzponov in padcev.

Knjiga je zanimiva, ker opisujeta 'različne' družine: kmalu po poroki, ko pridejo otroci, ko ti odraščajo in pozneje, ko zapustijo družino ter ko se zakonca postarata. Govori o reševanju medsebojnih sporov pa tudi o verski vzgoji ...

**200 strani, trda vezava,
črno bele fotografije
redna cena 9,90 €**

PONATISI!
Spet na voljo.
520 strani, barvne
ilustracije.
cena 25,00 €

NAROČILA:

Ognjišče d.o.o.,
Trg Brolo 11, 6000 Koper;
tel.: (05)61-17-220;
ognjisce.narocila@ognjisce.si
<http://knjigarna.ognjisce.si>

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA

— Prva slovenska založba —

Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje Ljubljana

Prešernova 23 Nazorjeva 1

T 03/490-14-20(21) T 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

knjige za mlade bralce

- bog, ljubezen in vse drugo
- za ducat ceneje
- bog v metroju
- blaženi pier giorgio frassati
- drevo ima srce
- bojevnik upanja
- dnevnik spopada
- močnejši od sovraštva
- in še mnoge druge

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenc
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Schwarz print d.o.o.

Lektoriranje

Berta Golob
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Cena izvoda je 4,50 EUR. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 18,00 EUR (Evropa: 32 EUR, drugod: 43 USD).

DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 2000 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata
Ministrstvo za izobraževanje,
znanost, kulturo in šport
ter Javna agencija za knjigo.

Učitelj, veš svoj dolg?

✉ Silvo Šinkovec

Kaj je danes, v spreminjajočih se časih, učiteljeva naloga? Po eni strani šola vedno caplja za razvojem družbe, znanosti in kulture. Šola ni ustvarjalka novosti, ohranja tisto, kar že obstaja. Praviloma so v šoli po naravi konservativni ljudje, ki podajajo snov, filozofijo in znanje drugih. Po drugi strani pa učitelji učijo učence, ki bodo ustvarjali prihodnost. Od odločitev, ustvarjanja in etičnosti mladih je odvisno, kakšna bo prihodnja družba. Učitelj živi med že znanim in še ne ustvarjenim, med tradicijo in prihodnostjo. Ima možnost, da vpliva na razvoj prihodnosti. Je slovenski učitelj predvsem človek, ki dela stvari 'prav' (predpisane, zahtevane), ali je človek, ki dela 'prave' stvari: razume, predvidi, se odloči, stoji za odločitvijo, ustvarja?

Učiteljska stavka me ni prepričala. Ostaja vtis, da je preveč učiteljev vodljivih, nesamostojnih in premalo refleksivnih; celo izrazito konservativnih. Radi bi ohranili obstoječe stanje, ne glede na posledice zase in za druge. V komentarju Financ je zrno resnice. Pravi, da je učiteljska stavka podobna fantu, ki je ukradel zlato uro; ko so ga zasačili ter mu ukradeno uro odvzeli, se pritožuje, da se mu dela velika krivica.

Potreben je uvid v čas, ki ga živimo. Družba potrošništva, zapravljanja in neodgovornega odnosa do narave in ljudi kaže svoje pogubne rezultate. Nihče ne more trošiti več, kot ima. Politika zadolževanja držav, ustanov, podjetij in posameznikov je dosegla svoj višek in kolaps. V tej družbi ni več lepo živeti, strah nas je nas samih.

Poslavljam se od neke ere. Ne gre za recesijo, za gospodarsko krizo, ki daje upanje, da bo čez eno leto spet vse po starem. Amerika ni več prva velesila na svetu, utaplja se v lastnih dolgovih in se bori za preživetje. Njena paradigma trga, tekmovanja in egoističnega posameznika je za sabo potegnila v isto igro tudi Evropo. In v isto krizo. Utvara, da bomo z nepoštenim gospodarstvom,

lažnim bančništvom, zahrbtnimi igrami in goljufijami, navidezno demokracijo, z egoističnim človekom ... ustvarili družbo blagostanja in prava, se razblinja kot milni mehurček. Rezultati lažne filozofije se kažejo v vseh porah življenja.

V krizi je znanost. Kako naj bo znanost še jamstvo vednosti, če je ne zanima več, kaj je res, ampak si utvarja, da ima lahko vsak svojo resnico? To je epistemološki absurd. Že dolgo se ne trudi več, da bi spoznavala svet, ki zares obstaja, in njegove zakonitosti, ampak si iz sveta vzame le vidike, ki odgovarjajo trenutnim osebnim ali skupinskim prepričanjem. Iluzija je, da sami ustvarjamo resničnost. Svet je ustvarjen tak, kot je, zakonitosti so v ta svet položene; treba jih je vztrajno, ponižno in spoštljivo odkrivati ter v skladu z njimi živeti. Vse drugo je utvara.

Svet demokracije, ki predpostavlja zrele, značajne, krepostne, odgovorne in aktivne državljane, se podira zaradi moči tistih, ki ne živijo etično, ki se na demokracijo poživigajo in jo zlorablajo za svoje egoistične koristi. Porast agresivnih strank v Evropi ni naključen. Agresivnost postaja neobvladljiva in zastrašujoča. Zle silnice so strašno močne in spretno manipulativne.

Učitelj išče luč in jo prinaša v temine človeškega duha. Želim si, da bi učitelj znal brati ta naš čas. Ne bo dovolj delati stvari 'prav', opravljati obveznosti, ki so jih predpisali drugi. Treba je videti učence in starše, razumeti čas ter prepoznati razdiralne silnice, ki poganjajo grozne lovke v vse pore življenja, ter se odločno zavzeti za vse, kar gradi posameznika in družbo. Zavzeti se za dobro in resnično, pošteno in spoštovanja vredno. Brez lastnega učenja v preizkušnjah, brez osebne duhovne poti in spreobrnjenja ni novosti. Je le konservativnost. Novost je v prepoznavanju duha časa, iskanju Resnice. Učitelj, veš svoj dolg? "Kar more in ne, kar mora, je mož storiti dolžan." ■

12

Bernarda Mal:
DDE je lahko 'kar neki' ali pa gradnik boljšega sveta

... Predmet med učenci in učitelji ni med priljubljenimi. ... V samem bistvu pa je zasnovan kot najpomembnejši učni predmet za učinkovito državljanstvo in zadovoljno življenje posameznika, skupine in skupnosti. Razumeti, biti kritičen in aktiven državljan ni danost, temveč so to razvite zmožnosti, ki pa jih učenci lahko pridobijo prav pri predmetu Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika. ...

28

Milena Mileva Blažič:
Besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke v učnih načrtih za slovenščino

... Že v prvih objavah je opaziti avtorjeve stalnice, in sicer pornografsko literaturo z udeležbo otrok in za otroke. Avtor (Vitan Mal) je uvrščen v učne načrte za slovenščino. Na osnovi uvrstitve med predlagane avtorje in besedila ter domače branje je avtor uvrščen tudi v berila in priročnike ter ima izjemno veliko število literarnih delavnic za osnovnošolce, včasih tudi le za dečke, s katerimi skupaj piše. ...

36

Herman Berčič:
V zrelostno obdobje tudi z gibanjem in razvedrilnim športom

... Prav zdravje je tista vrednostna kategorija, ki ji moramo tudi v zrelem obdobju življenja nameniti posebno pozornost. Ob tem pa poskušajmo odgovoriti na vprašanje, kako naj bi si z rekreativnim oz. razvedrilnim športom krepili zdravje. Najprej govorimo o športu kot o preventivnem dejavniku, ki naj ljudem pomaga, da ne bi prišlo do obolenj in da bi čim dlje ostali zdravi. ...

41

France Cukjati:
Ob branju knjige Luca di Tolve: Bil sem gej

... Knjiga, ki je ena sama velika izpoved, bralca vedno pritegne. Če je izpoved temeljita, brez dlake na jeziku, in če avtor v njej odkrito priznava vse svoje stranpote in zablode, s čimer si celo nakopje nerazumevanje in sovraštvo okolja, v katerem je preživel 18 let svoje mladosti, potem mora tej izpovedi še tako kritičen bralec priznati visoko mero verodostojnosti. ...

Uvodnik

- 1 Silvo Šinkovec: **Učitelj, veš svoj dolg?**

V žarišču: Skupnost in etika

- 3 Bojan Žalec: **Solidarni personalizem in dialoški univerzalizem**
5 Mateja Iskra: **Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika**
7 Silvo Šinkovec: **Nekaj osnov etične vzgoje**
9 Janez Vodičar: **Kako poučevati etične vsebine danes**
12 Bernarda Mal: **DDE je lahko 'kar neki' ali pa gradnik boljšega sveta**
14 Nataša Jesenko: **Poučevanju DDE na rob**
15 Boštjan Grošelj: **Izzivi domovinske vzgoje v mladinskih centrih**
18 Gordana Tekavčič: **Gospodarstvo in etika**

Naš pogovor

- 20 Špela Pahor: **Mira Grahek: Ob delu se učim in bogatim**

Biti vzgojitelj

- 22 Lidija Šket Kamenšek: **Socialno okolje otrok z ADHD**
24 Bogomir Novak: **V spomin dragemu kolegu in prijatelju Janezu Kolencu**

Duhovna izkušnja

- 25 NN: **Reci življenju 'da'**
26 Lojze Bratina: **Iz mojega dnevnika**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 27 Iz življenja v šoli: **Moje telo je nedotakljivo**
28 Milena Mileva Blažič: **Besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke v učnih načrtih za slovenščino**

Starši

- 32 Andrej Perko: **Vsak nosi svojo odgovornost**
34 Ana Hram: **Molitev v procesu (samo)pomoči**
36 Herman Berčič: **V zrelostno obdobje z gibanjem in razvedrilnim športom**
38 Alenka Krmavner: **Šola za starše**

Vzgojna področja

- 39 France Cukjati: **Ob branju knjige Bil sem gej**
41 Milček Komelj: **Prizadevanje za pristno umetnost**

Prostovoljno delo

- 42 Zdenka Jerina: **Starostniki in otroci bivajo skupaj**

Izkušnje

- 44 Tomaž Gorenc: **Izobraževanje – obveznost ali priložnost?**
46 Janko Jarc: **Semeniška knjižnica**

Prebrali smo

- 50 **Iz življenja DKPS**
52 **Napovedni koledar**
53 **Summary**
53 **Avtorji**

Solidarni personalizem in dialoški univerzalizem

Temelj zdrave družbe ter primerne državljanske in domovinske vzgoje

✍ Bojan Žalec

Cilj vsake vzgoje je oblikovanje osebnosti z določenimi moralnimi značilnostmi: vzgoja je vzgoja za določene vrednote, načela in kreposti. To velja tudi za državljansko in domovinsko vzgojo. Katere so potemtakem moralne prvine, za katere naj vzgaja ta vzgoja?

Glede državljanskega vidika velja izpostaviti predvsem državljanske kreposti. Z njimi se ukvarja teorija državljanstva. Teorija državljanstva je posebna panoža politične filozofije in se ukvarja s praksami in krepostmi državljanov, ki so potrebne, da določena družba deluje. Katere od teh so še posebno pomembne za našo družbo? Izpostavil bi predvsem dve: dialoškost in zmožnost ugovarjanja centrom moči. Preden ju pojasnim, naj opozorim na težave v Sloveniji.

Slovensko družbo pesti vrsta negativnih značilnosti, ki ogrožajo svobodo, delovanje demokracije in dobro življenje v naši družbi: nizka stopnja zaupanja, velika polariziranost (razdeljenost), nizka stopnja medosebne solidarnosti in razpasenost instrumentalizma. Zato bi si morali pri državljanski vzgoji prizadevati za spoznavanje negativnih in pozitivnih dejavnikov teh pojavov, za čim večje uresničevanje prvih in čim manjšo udeležnost drugih. Skratka, ustrezne dejavnike moramo najprej spoznati, dojeti njihovo naravo (teoretsko-spoznadni del),

potem pa jih moramo znati tudi povečevati oz. zmanjševati (praktični del).

Instrumentalizem

Pregled temeljnih etičnih stališč pokaže, da instrumentalizem obenem z nihilizmom tvori tečaj, ki je nasprotje personalizma.¹ Nihilizem je miselno-doživljajsko obzorje osebe ali skupine oseb, v katerem so vse reči vrednotno izravnane; nič ni vrednotno višje ali nižje. Ker pa je nihilizem praktično nemožno stanje (v življenju moramo tako ali drugače ravnati, tudi neravnanje je določena oblika ravnanja), se nihilizem preobrazi v instrumentalizem. V obzorju instrumentalista pa so konkretne osebe zgolj sredstvo za doseganje cilja, ki je različen od njihove dobrobiti ali razcveta. Zelo zloglasni primeri instrumentalističnega mišljenja iz 20. stol. sta nacizem (milijoni oseb žrtvovani za prevlado arijske rase) in komunizem (žrtvovanje za doseg komunizma (brezrazredne družbe), v današnjem času pa je še zlasti nevarna instrumentalizacija ljudi za doseganje finančnih oz. gmotnih koristi. Prevelika razpasenost instrumentalističnega mišljenja ima katastrofalne posledice za vsako družbo, o čemer zgovorno pričajo že konkretne uresničitve zgornjih vrst instrumentalizma.

Doživljajska solidarnost

Solidarnost tukaj razumemo malce širše, kot je to običajno: ne samo v ekonomsko-materialnem smislu, ampak kot udeležnost pri življenju drugega sploh, ki ni omejena na ekonomsko-

materialni vidik. Pri tem ima bistveno vlogo doživljajska solidarnost, udeležnost pri doživljanju drugega. Solidaren človek si prizadeva, da bi bil sam čim bolj udeležen pri življenju drugega in da bi drugemu čim bolj omogočil solidarnost ob svojem življenju. Tu pa je potrebno pomembno opozorilo: nikoli ne smemo pozabiti, da smo osebe presežna bitja (v metafizičnem, spoznavnem in etičnem smislu) in da je mnenje, da si lahko popolnoma udeležen pri doživljanju drugega, nevarna utvara, ki lahko vodi v pokroviteljsko in (na koncu) instrumentalistično držo do drugega. Vsekakor moramo gojiti solidarnost, vendar v luči personalističnega spoznanja, da so osebe presežna bitja. Zato je prava solidarna drža obenem personalistična.

“Prava pot je v spoštovanju individualnosti in posebnosti in v hkratnem prepričanju, da je med nami vendarle dovolj skupnega in dobrega, da hoja po poti dialoga in solidarnosti ni nesmiselna.”

Zaupanje

Pri razpravi o zaupanju je potrebno razlikovati med več vrstami zaupanja.² Posebej bi opozoril na strateško, moralno, splošno in posebno zaupanje. Strateško zaupanje temelji na znanju oz. vednosti, informaciji, izkušnji in na tem, kaj (lahko) pričakujemo od nekoga. Poleg strateškega zaupanja obstaja tudi moralno zaupanje, ki je moralna zapoved, da druge ljudi obravnavamo kot vredne zaupanja. Osrednja ideja,

Foto: Marko Hrovat

na kateri temelji to zaupanje, je, da ima večina ljudi take osnovne moralne vrednote kot mi. To zaupanje temelji na veri v dobro voljo drugega. Strateško zaupanje ne more pojasniti, zakaj se ljudje vključijo v svoje skupnosti. Povezava z moralnim zaupanjem je veliko bolj neposredna. Strateško zaupanje lahko vodi do sodelovanja z ljudmi, ki jih poznamo oz. imamo o njih določeno vednost, in tako lahko pojasni samo zaupanje med majhnim številom ljudi. Za državljansko oz. civilno angažiranost je potrebno moralno zaupanje. Moralno zaupanje temelji na pozitivnem pogledu na svet, strateško pa, tako kot strah, na negotovosti. Splošno zaupanje temelji na moralnem in je zaupanje tako v ljudi, ki so nam podobni, kot v ljudi, ki

so drugačni od nas. Posebno zaupanje je zaupanje do članov posebne družbene skupine.

V Sloveniji je problem pomanjkanje moralnega in splošnega zaupanja. Slednje je ključnega pomena tako za zmanjševanje polariziranosti v družbi kot tudi za civilno angažiranost državljanov, nad pomanjkanjem katere toliko tarnamo.

Dialoškost

Sestavine državljanske dialoškosti so uporaba razumljive govorice, poslušanje drugih in zmožnost popustiti (celo pri nekaterih moralnih rečeh), če je to v danem položaju vendarle v korist skupnega dobrega. Pogoji dialoga³ nasploh so svobodnost (vključuje odsotnost tabujev), enakopravnost (prevelike raz-

like v moči onemogočajo dialog) ter sposobnost empatije (vživljanja v drugega) in sočutja. Glavna negativna dejavnika sta nezaupanje in strah. Oba najpogosteje izvirata iz nasilja, zato je kultura miru in miroljubnosti tudi osrednji dejavnik dialoške družbe. Vsekakor pa je temeljni negativni dejavnik dialoga instrumentalizem, saj v obzorju instrumentalističnega odnosa do drugega pravi dialog z drugim ni mogoč. Dialog brez solidarnosti pa že logično ni mogoč, kar spoznamo, če se zavemo, da je dialog pravzaprav dogajanje doživljajske solidarnosti.

Zmožnost ugovora

Izredno pereč problem slovenske družbe v raznih njenih segmentih je

pomanjkanje kreposti za zmožnost ugovaranja centrom moči. Tako stanje je delno zgodovinsko razumljivo. Slovenci nismo imeli lastne države (z izjemo Karantanije). Za preživetje smo se naslonili na RKC, ki pa je hierarhična organizacija⁴. Ne nazadnje smo pol stoletja preživeli v totalitarnem ali avtoritarnem socialističnem režimu. Kakorkoli že, vedno bolj jasno postaja, da je v Sloveniji do vplivnih položajev prevečkrat potrebno izkazati servilnost in podložnost kot pa neodvisno moralno držo in pošteno kritiko. To pa je pogubna pot družbe, v kateri vlada negativna selekcija in v kateri uspevajo slabi, ne pa dobri. Temelj zmožnosti ugovaranja centrom moči ter avtonomne in pokončne države je krepost srčnosti, ki jo lahko imenujemo tudi pogum in trdnost duha. Brez srčnosti je malo verjetno, da bodo ljudje v Sloveniji manj servilni in da se ne bodo pokvarili, ko bodo prišli na oblast (saj, kot pravi Aristotel, človeka spoznaš, ko pride na oblast). Temelj srčnosti je spoštovanje lastne vesti, leto pa je osmišljeno edino v duhovnem obzorju, ki je tako ali drugače personalistično in neinstrumentalistično. Spoštovanje vesti vsake osebe je bistveni del solidarnega personalizma.

Dialoški univerzalizem

Namen domovinske vzgoje je razvijanje zavesti o pomenu ohranjanja domovine in domovinske pripadnosti, kar vključuje tudi pomen narodov in narodne pripadnosti. Slovenski filozof France Veber je v svoji knjigi *Nacionalizem in krščanstvo* (1938) trdil, da je narodna zavest (zavest o vrednosti posameznih narodov) analogon, na kolektivni ravni, personalističnega spoznanja (Veber je govoril o krščanskem spoznanju) o edinstveni vrednosti in položaju človeške osebe v vesoljstvu. Nauk Vebrove kulturne in družbene filozofije je, da spoštovanje enkratne in edinstvene vrednosti, tako v primeru posameznika kot v primeru kulture, zahteva enako temeljno miselno obzorje, to pa je obzorje solidarnega personalizma.

Naj pojasnim še pojem 'dialoški univerzalizem', ki se pojavlja v naslovu.

‘Univerzalizem’ pomeni prepričanje, da imamo vsi ljudje, ne glede na razlike (časovne, kulturne ...), nekaj skupnega, da obstaja nekaj, kar lahko imenujemo skupna človeška narava (njen sestavni univerzalni del je vest). Dejstvo obstoja take narave pa je razlog za upanje, da je vendarle možno dosegati (vsaj najpotrebnejše) soglasje. Vendar pa soglasja ne smemo vsiljevati s silo, ampak ga dosegati z dialogom.

Etika

Iz povedanega je razvidno, da je etika, ki je lahko ustrezna podlaga državljanske in domovinske vzgoje, tudi glede na temeljne (moralne) probleme naše družbe in države, etika solidarnega personalizma in dialoškega univerzalizma. Prava pot je v spoštovanju individualnosti in posebnosti in v hkratnem prepričanju, da je med nami vendarle dovolj skupnega in dobrega, da hoja po poti dialoga in solidarnosti ni nesmiselna. Solidarni personalizem in dialoški univerzalizem tvorita duhovno obzorje, ki tako spoštovanje in prepričanje utemeljuje ter omogoča. ■

Opombe

1. Za podrobnejšo obravnavo personalizma, nihilizma in instrumentalizma gl. mojo knjigo *Človek, morala in umetnost: uvod v filozofsko antropologijo in etiko*, 2010.
2. Za podrobnejšo obravnavo zaupanja prim. moj članek *Nezaupanje kot ključni dejavnik slabega delovanja skupnosti, organizacij in družbe*, 2011.
3. Za podrobnejšo obravnavo pogojev in dejavnikov dialoga prim. mojo razpravo *Dejavniki dialoga in zdrava družba: solidarni personalizem, kreposti in pogubnost instrumentalizma*, 2010.
4. Prim. Juhant, 2009.

Literatura

Juhant, Janez (2009): *Občutek pripadnosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Žalec, Bojan (2010): Dejavniki dialoga in zdrava družba: solidarni personalizem, kreposti in pogubnost instrumentalizma. V: *Na poti k dialoški človeškosti: ovire človeškega komuniciranja*, zbornik. Ljubljana, str. 11–23.

Žalec, Bojan (2010): *Človek, morala in umetnost: uvod v filozofsko antropologijo in etiko*. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Žalec, Bojan (2011): Nezaupanje kot ključni dejavnik slabega delovanja skupnosti, organizacij in družbe. V: *Dignitas: revija za človeške pravice*, št. 51/52, str. 351–373.

Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika

Pogled na učni načrt

✍ Mateja Iskra

Prvi stik s predmetom Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika (DDE) je bilo spoznavanje učnega načrta.

S tem sem pridobivala odnos do predmeta, dokler ga nisem pri pripravi diplomske naloge spoznala za ‘vrednega’ bližnje pozornosti ter si izoblikovala mnenje o pomenu DDE skupaj in v primerjavi z ostalimi obveznimi predmeti v osnovni šoli.

DDE kot priložnost

O dličen se mi zdi za ustvarjanje šolske klime, uresničevanje šolskega vzgojnega načrta in kot predmet, ki je lahko šola za življenje. Kot pravi Gerjolj (1996): šola naj omogoča srečevanje mladih, ki so ljudje z različnimi življenjskimi zgodbami, s svojo identiteto, z družino, vizijo in načrti za prihodnost. Z učiteljem in med seboj bodo v takem vzdušju lahko odpirali življenjska vprašanja, pri čemer bodo spoznavali tudi učitelja kot človeka s svojim načinom življenja in izkušnjami. Tako lahko šola veliko

Foto: Matej Hožjan

prispeva k izboljšanju življenjskega prostora mladih. Gerjolj dodaja, da takih ur ni treba veliko, so pa sol in kvas za življenje v šoli.

Splošni cilji v učnem načrtu

V didaktičnih priporočilih beremo, da cilj predmeta ni le pridobivanje vednosti o predpisanih vsebinah, ampak tudi usposabljanje učencev za delovanje v skladu s temeljnimi etičnimi načeli. V cilje predmeta je vključeno široko znanje z različnih področij, ki omogočajo razvoj osebnosti, ki bodo sposobne samostojnega soočanja in reševanja konkretnih problemov.

V učnem načrtu so splošni cilji razdeljeni v tri skupine: razvoj politične miselnosti, razvoj kritičnega mišljenja ter dejavno vključevanje učencev v družbeno življenje.

Razvoj politične pismenosti:

- seznanjanje z ustrojem in delovanjem skupnosti, družbe, države, mednarodnih povezav in globalnih skupnosti,
- poznavanje človekovih in otrokovih pravic,
- seznanjanje s temeljnimi načeli demokratičnega odločanja in z demokratičnimi institucijami v lokalnem okolju, Sloveniji in Evropski uniji ter svetovnih skupnostih,
- razumevanje pojmov, kot sta pravna in socialna država,
- razprava o sobivanju različnih ljudi in družbenih skupin,
- spremljanje aktualnih družbenih, političnih, ekonomskih in ekoloških vprašanj,
- seznanjanje z mednarodnimi razmerami in dogajanjem ter vlogo Slovenije v njih, premislek o razmerah, v katerih živijo ljudje po svetu, in o obetih za njihovo prihodnost,
- razumevanje nacionalnovarnostnega sistema v Sloveniji in varnostnih sistemov po svetu.

Razvoj kritičnega mišljenja:

- razprava o etičnih načelih, ki so podlaga človekovih in otrokovih pravic,

- prepoznavanje kršitev človekovih ali otrokovih pravic v medijskih zgodbah in v vsakdanjem življenju,
- seznanjanje z etičnimi načeli, ki utemeljujejo demokratično odločanje,
- raba načel javnega razpravljanja in argumentiranja,
- presoja stereotipnih predstav o drugih in drugačnih,
- premislek o družbenih konfliktih ter možnostih in poteh za njihovo mirno reševanje,

- izvajanje humanitarnih dejavnosti v okviru šole in lokalne skupnosti,
- vključevanje učencev v javno razpravo o skupnih zadevah oddelčne in šolske skupnosti.

Možnost za kakovosten pouk

Kaj mi kot bodoči pedagoginji učni načrt ponuja? Če iščem, najdem mnogo možnosti za kakovosten pouk o

Foto: Matej Horvath

- razprava o konfliktu pravic,
- razumevanje razmerij med pojmi domovine, države, državljanstva in narodne pripadnosti.

Dejavno vključevanje učencev v družbeno življenje:

- uveljavljanje demokratičnih postopkov v okviru šole in kjer koli je to mogoče,
- priprava na sodelovanje na volitvah in na odgovorno ter kritično državljanstvo,
- spodbujanje in omogočanje udeležbe učencev v državljanskih akcijah in dejavnostih civilne družbe v lokalnem okolju,

državljanski vzgoji, domovinski vzgoji ter etiki. Učni načrt DDE daje podlago za kakovosten in vsebinsko ter metodološko razgiban pouk. Pedagogi moramo zato dobro poznati vsebino učnega načrta, ki bo omogočil tudi medpredmetno povezovanje in obogatil celotno šolo, predvsem pa življenje mladih. ■

Literatura

Državljanska in domovinska vzgoja ter etika. Učni načrt (2011). Dostopno na: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DDE_OS.pdf

Gerjolj, Stanko (1996): Vprašanje identitete in vrednostne vzgoje v postkomunistični družbi. V: Žerovnik, Angelca (ur.): *Vzgoja, vrednote, cilji: zbornik simpozija v Cankarjevem domu*, 7. oktober 1995. Ljubljana: Družina, str. 24–40.

Nekaj osnov etične vzgoje

✍ Silvo Šinkovec

V tem prispevku opozarjam na pomen vrednot v motivacijskem krogu, na področja vzgoje za vrednote, ravni moralnega razvoja in elemente moralne presoje.

Posvet o izkušnji poučevanja DDE

“**N**e smemo zanemariti vzgojnih in drugih razsežnosti vzgojno-izobraževalnega dela, kot so: razvijanje učnih in delovnih navad ter vztrajnosti učenecv, strpnost, spoštovanje, medsebojna pomoč, solidarnost, skrb za okolje, poznavanje in spoštovanje medgeneracijskih razlik ipd. Učencem je treba nuditi oporo pri njihovem osamosvajanju in prevzemanju odgovornosti za svoja ravnanja, voditi jih je potrebno k oblikovanju samostojne in odgovorne osebnosti, ki bo pripravljena in sposobna svoje znanje uporabiti tako, da bo prispevala k razvoju celotne družbe. Izobraziti in usposobiti jih je potrebno za razumevanje področja etičnega kot specifično človeškega položaja v svetu, za reflektiranje tradicionalnih in novih etičnih vprašanj ter za sprejemanje odločitev” (Bela knjiga, 2011: 26).

Poudarki v Beli knjigi so odlične smernice za učitelje, ki poučujejo predmet Državljska in domovinska vzgoja ter etika (DDE). Učiti se živeti v skupnosti in oblikovati zdrave skupnosti je eden od štirih stebrov vzgoje in izobraževanja v Unescovem dokumentu *Učenje: skriti zaklad*. Zdrave skupnosti nastajajo, če jih sestavljajo zdravi posamezniki. Zdrava skupnost pomeni zdrave, urejene medosebne odnose. Etika kot filozofska veda raziskuje človekovo vedenje. Kako naj se

ravnamo ali kako moramo ravnati, da bomo živeli prav, da bomo ustvarjali spoštljive odnose in varno okolje za vse? To je velik izziv za sodobno šolo in celotno družbo.

Uredništvo revije Vzgoja je skupaj z Inštitutom Franca Pedička pripravilo posvet *Kakšne so izkušnje poučevanja predmeta Državljska in domovinska vzgoja ter etika*. Kljub temu, da je gradiva na to temo veliko¹, se nam je zdelo prav, da pogovor nadaljujemo. Zanimale so nas izkušnje učiteljev in teoretične podlage za poučevanje tega predmeta. Odprlo se je veliko vprašanj, mnogo preveč za poldnevno razpravo. Iz pogovora je nastalo nekaj člankov. Prepričani smo, da bodo pomagali pri razmisleku, kako uresničiti cilje, ki so zapisani v Beli knjigi in učnem načrtu.

Struktura osebnosti

Osebnostno strukturo lahko delimo na idealni in realni jaz. Idealni jaz predstavljajo osebne in družbene vrednote. Vrednote so smernice za življenje in pomoč pri osmišljanju le-tega. Idealni jaz teži k samopreseganju preko ponotrjenih vrednot. Resnični jaz igra dvojno vlogo. Njegov zavedni del sledi ponotrjenim vrednotam, nezavedni del pa izraža težnje podzavestnih drž in potreb, ki sledijo bolj ‘pomembnemu za posameznika’, torej bolj intuitivni-čustveni presoji kot pa razumski presoji in ‘pomembnemu samemu po sebi’. Motivacijski sistem poganjajo vrednote in potrebe. Središčne imajo večjo moč pri odločanju. Od tega je odvisno, ali človek išče resnično dobro ali pa to, kar je le navidezno dobro. V drugem primeru je pod videzom vrednote v ozadju skrita potreba, ki ne vodi k samopreseganju. Vzgoja za vrednote je torej ključni sestavni del pri oblikovanju “samostojne in od-

govorne osebnosti, ki bo pripravljena in sposobna svoje znanje uporabiti tako, da bo prispevala k razvoju celotne družbe”. Etična vzgoja naj pomaga oblikovati osebno lestvico vrednot in pripadnost skupnosti z vrednotami (“strpnost, spoštovanje, medsebojna pomoč, solidarnost, skrb za okolje”). Pouk DDE je tesno povezan z drugimi predmeti in z vzgojnim načrtom šole.

Področja vzgoje za vrednote

Priporočilo² takratnega Ministrstva za šolstvo za oblikovanje vzgojnega načrta v osnovnih šolah opozarja na več ravni vzgoje za vrednote, ki so zanimive tudi za učitelje etike.

Kognitivna raven³: pomembno je, da učenci vrednote spoznavajo in razumejo, kaj pomenijo, zato naj starši in učitelji utemeljujejo pomen in smisel vsake vrednote.

Doživljajska raven⁴: ni dovolj vrednote spoznati, učenci jih morajo doživeti in čutiti posledice svojega ravnanja. Preko doživljanja lahko razvijajo empatijo do drugih ter odgovoren odnos do narave.

Motivacijska ali konativna raven: gre za raven volje. “Vrednote so v polnem smislu razumljene in osebno sprejete, ko začno dejavno vplivati na odločitve in delovanje, zato je pomembno spodbujati ravnanje v skladu z vrednotami (v konkretnih vzgojnih situacijah, v okviru organiziranih dejavnosti učencev, v akcijah v lokalnem okolju)” (priporočilo). Ob reflektiranju odločitev v konkretnih situacijah rasteta moč zavedanja, kaj vpliva na odločitev, zakaj odstopamo od želenega vedenja, in moč, da se odločamo v skladu z vrednotami.

Odnosna raven: vrednote najbolj čutimo in doživljamo v odnosih, učen-

ci jih spoznavajo in doživljajo v odnosih v družini in v šolski skupnosti. Veliko učenja poteka preko posnemanja, zato je pomemben zgled. Ko starši, učitelji in drugi za otroke pomembni odrasli delujejo v skladu z vrednotami, učence najbolj prepričajo o pomenu vrednot.

Metodična raven: vsako učenje je bolj uspešno tudi zaradi uporabe

man (1958) je opozoril na tri osnovne motive moralnega vedenja in s tem določene ravni razvoja.

Najnižja raven moralnega vedenja je **podrejanje**. Zakona se držimo, ker pričakujemo nagrado oziroma nas je strah kazni.

Druga raven je **poistovetenje**. Ker oseba avtoritete (starši, učitelji, druge pomembne osebe) sprejema

Kaj lahko opazujemo pri moralnem ravnanju?

Za učitelje etike je zelo pomembno še eno vprašanje. Kaj je 'moralno dejanje'? Na katere procese pomislimo, ko govorimo o moralnem dejanju? Poglejmo si štiri vidike moralnega ravnanja (glej Hoffman, 1970).

Moralna presoja. Za moralno delovanje moramo razumeti moralno dilemo okoliščin, v katerih se znajdemo. Kaj je problem in kako ga rešimo? Katere vrednote so v igri in kakšne so posledice, če ne bomo ravnali prav? **Zmožnost upora skušnjavi.**

Vsi se znajdemo pred skušnjava, da se ne bi držali zakona, pravila, dogovora, dane besede, da ne bi ravnali v skladu z vrednotami, da ne bi delali, kar je prav. Skušnjava je mikavnost in obljuba koristi, ki ga prinaša prestop (prisvajanje denarja, uveljavljanje svoje pomembnosti na račun drugih, potvarjanje rezultatov – šolske ocene, športni dosežki, užitek ob pretiranem prehranjevanju itd.). Moralna moč je sposobnost, da se upremo skušnjavi. Zato je ključnega pomena, da se učenci učijo počakati in odložiti takojšnjo zadovoljitev potrebe. S tem se krepi moč volje in notranja svoboda. Tak

človek lahko reče 'ne' raznim skušnjavam, kot je na primer zasvojenost (cigarete, alkohol, droga, spolnost, igre na srečo itd.). Naloga moralne vzgoje je tudi, da mlade opogumlja, da se vadijo v upiranju skušnjavi.

Čut za krivdo. Znak čustveno zrele osebe je tudi razvit čut za krivdo. Ko storimo slabo dejanje, npr. ukrademo 50 EUR, čutimo krivdo, ker je to v skladu z našim napačnim ravnanjem. Če krivde ne čutimo, je z našimi občutki nekaj zelo narobe. Občutek za krivdo se je pokvaril, v razvoju osebnosti je šlo nekaj narobe. Ko človek stori slabo dejanje, čuti, da je bilo slabo; zaveda se negativnih posledic zase ali za druge. Za razvoj osebne odgovornosti je zelo pomembno, da človek čuti krivdo, ko stori moralno slabo dejanje. To čutenje

Foto: Marko Hrovat

uspešnih metod poučevanja. Tako je tudi z vzgojo za vrednote. Šola naj uporablja različne metode, priložnosti in situacije za razvijanje samostojnega moralnega presojanja in čuta osebne odgovornosti ter aktivnega moralnega delovanja.

Raven moralne zrelosti

Moralna zrelost je cilj etične vzgoje. Iz vsakdanjega življenja vemo, da so eni ljudje moralno zelo čuteči, drugi moralno neobčutljivi, nerazviti, otopeni. Kohlberg je natančno raziskoval stopnje moralnega razvoja. Ni dovolj, da se oseba drži dogovorov, zakonov in vrednot; pomembno je tudi, zakaj se jih drži. Vprašanje zrelosti je notranja motivacija moralnega vedenja. Kel-

pravila, jih sprejemajo tudi osebe, ki so se z njimi poistovetile. Močan moment vzgoje je imitacija, posnemanje, zgled.

Tretja raven je **ponotranjenje**. Oseba ravna etično zaradi dobrega samega. Te osebe so prepričane, da je prav biti pošten, ravnati pravično, ne lagati in ne krasti itd., zato tako tudi ravnajo. Vrednote so ponotranjene (internalizirane), postale so središče, del lastne kulture. Gre za notranjo osebno motivacijo, ki je osnova za avtonomno in svobodno etično ravnanje. Tak človek je prišel do spoznanj, da je družba sestavljena iz urejenih odnosov, zato si je treba te cilje v življenju tudi postavljati in jih vzeti resno, za svoje. Več ko je ljudi v družbi s to stopnjo moralnega razvoja, bolj etična postaja.

je povezano z empatijo, s čutenjem drugega. Če človek tega čuta nima, je nezrela osebnost. Prikrajšan je za svobodo, odgovornost, samostojnost, ustvarjalnost in srečo.

Izpoved. Ko je slabo (nemoralno) dejanje storjeno, ga človek lahko prizna ali utaji. Priznati dejanje pomeni hkrati sprejeti odgovornost in posledice. Na takšno osebo se lahko zanesemo, z njo radi sodelujemo, ob njej čutimo gotovost. Če človek dejanja ne prizna, tudi ne sprejme svoje odgovornosti in posledic svojih dejanj.

Moralno ravnanje se torej uresničuje v jasnih držah. Biti moralen pomeni biti odgovoren, samostojen in svoboden. Svoboda izvira iz notranjosti, iz notranje moči upora skušnjavi in iz spoznanja resnice, ki osvobaja in osrečuje. ■

Opombe

1. Npr.: *Zbornik posveta Državljska in domovinska vzgoja* (ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja; posvet sta leta 2005 organizirala Ministrstvo za šolstvo in Državni svet); *Analiza stanja na področju državljanske vzgoje v Sloveniji* (Aleksandra Radović, Tomaž Pušnik, 2011, Fakulteta za družbene vede). Veliko gradiva je tudi na spletnih straneh.
2. Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole, avgust 2008, MŠŠ.
3. Kohlberg je stopnje moralnega razvoja gradil na ravni kognitivne presoje.
4. Kristiansson poudarja pomen čustev za moralni razvoj.

Literatura

- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju* (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.
- Delores, Jacques (1996): *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Hofman, Martin L. (1970): *Moral Development Psychology*. V: Mussen, P. H.: *Carmichael's manual of Child Psychology*, vol. II. New York: Wiley and Sons.
- Kelman, H. C. (1958): Compliance, Identification and Internalization: three processes of attitude change. V: *Journal of Conflict Resolution*, 2, 51–60.
- Kristiansson, Kristjan (2010): *The Self and Its Emotions*. Cambridge: Cambridge University press.
- Šinkovec, Silvo (1996): Ego funkcija – avtonomno ravnanje z vidika vrednot. V: *Vzgoja za vrednote*. Zbornik. Ljubljana: Državljski forum, Družina. Str. 87–107.
- Šinkovec, Silvo (2001): Moralni čut. V: *Vzgoja*, leto III, št. 12, str. 1.

Kako poučevati etične vsebine danes

✍️ Janez Vodičar

Kakor koli odgovorimo na naslovno vprašanje, je edini uradni šolski predmet v Sloveniji, ob katerem lahko pogledamo, kako naj bi se to delalo, Državljska in domovinska vzgoja ter etika (DDE). Uspešnost doseganja tega pouka se bo pokazala šele čez nekaj let, ko bodo učenci prevzemali odgovorne družbene vloge.

Potem, ko novi učni načrt za DDE našteje znanje, ki naj bi ga učenci pridobili v času dvoletnega

izobraževanja, pravi: “Predmet pri učencih spodbuja razvoj večšin:

- presoje družbenih in etičnih dilem in vprašanj,
- komuniciranja in argumentiranja v kontekstu demokratičnega javnega prostora,
- obveščenega, kritičnega, konstruktivnega in angažiranega družbenega delovanja,
- vseživljenjskega izobraževanja.”

Čeprav se zdi, da je novi učni načrt bolj usmerjen v kognitivne vrste znanja in manj v samo pridobivanje zaželenih večšin, je iz navedenega razvidno, da so cilji še vedno ostali tudi vzgojno naravnani. Pri tem nastane težava, da je te cilje nemogoče ustrezno preveriti po pričakovanih šolskih

normativih. Uspešnost doseganja tega pouka se bo pokazala šele čez nekaj let, ko bodo učenci prevzemali odgovorne družbene vloge.

Uporabnost znanja pri DDE

Pred dilemo o ‘uporabnosti’ pridobljenega znanja so tudi drugi učitelji. Še posebej, ker vedno bolj pogosto slišimo kritiko srednješolskih profesorjev na račun dela v osnovni šoli. Npr. učitelj matematike ne more vedeti, ali bo znanje o ulomkih, ki ga je učenec pridobil v osnovni

Foto: Matej Hožjan

šoli, sposoben uporabiti v srednji šoli, kaj šele v življenjskih situacijah, ki zahtevajo take račune. Vendar gre pri tem le za navidezno podobnost z učiteljem DDE-a. Napačna uporaba ali celo neuporaba matematičnega znanja se hitro izkaže kot gola pomanjkljivost. Ne le profesor v srednji šoli, ampak življenje hitro izstavi račun za tako ne-umno in ne-veščo ravnanje. Poleg tega so jasno izdelana pravila, kaj je pravilno in kaj napačno pri delu z ulomki. Učitelju ni treba skrbeti, kako in kaj bo s pridobljenim znanjem pri takih predmetih, saj lahko preprosto reče: "Te bo že življenje izučilo." Pri DDE, še posebej, ko gre za pridobivanje ustreznih veščin, ne moremo tako na hitro odpraviti dileme učitelja o uspešnosti ali neuspešnosti posredovanja zahtevanih vsebin. Pri tem bi smelo to učitelja še najmanj skrbeti, saj le 'opravlja' poverjeno dolžnost, ki mu jo nalaga družba. Pri DDE bi morala imeti interes celotna družba, da preko pouka pridobi z zgoraj navedenimi vrtilinami opremljene državljane. Ob tem ne zadošča, da jih učenec v trenutku, ko bi to moral uporabiti v življenju, le pozna. Pričakuje se in v učnem načrtu je jasna tendenca, da jih bo tudi uporabljal. Kdo lahko mladostniku ob zaključku osnovne šole predpiše, da mora uporabljati pridobljeno znanje? Pri jeziku, matematiki in večini predmetov lahko mirno sklepamo, da ga bo samo življenje pripravilo do tega. Pri stanju družbe, ki je predpisala

“ Učenec v smislu identitete istosti ve, kaj je prav in narobe, v smislu dinamične identitete sebstva pa bo znal to uporabiti na odgovoren in sebi, družbi in času primeren način. ”

ta učni načrt (zakaj bi ga predpisala, če bi lahko že v naprej predvidevali, da ga vsi udeležajo?), težko zagotovimo močno družbeno stimulacijo za zgoraj naštetu delovanje. Presojanje družbenih in etičnih dilem in vprašanj je vedno bolj omejeno na medije, posamezniki so pri tem vedno manj zainteresirani za obveščeno. Da ne govorimo o pomanjkanju želje po kritičnem, konstruktivnem in

angažiranem družbenem delovanju. Izobraževanje pa je tako in tako le še sredstvo za boljše in lažje preživljanje, če povzamemo glavne pragmatične cilje v učnem načrtu. Učitelj DDE tako nima zagotovila, da bo pridobljeno znanje pri njegovem predmetu tudi družbeno podprto in takrat, ko naj bi to služilo življenju skupnosti, tudi uporabljeno.

Antropološki temelji pri Ricoeurju

Ker tako priporočila učnega načrta kot želja demokratično osveščene učitelja predvidevajo kritično in samostojno delo učenca, si nihče ne želi, da bi pouk tega predmeta težil k uniformiranju in ustvarjanju z bolešno krivdo obložene zavesti posameznikov. Želimo si svobodnega, a pri tem odgovornega posameznika. Pri združevanju z učnim načrtom predpisanih zahtev po pridobivanju veščin in spoštovanjem specifičnosti tega učnega področja, predvsem pa želje po vnaprejšnjem spoštovanju dostojanstva vsakega posameznega otroka, nam lahko služi antropološko razumevanje Paula Ricoeurja (francoski filozof, 1913–2005). Ta v delu *Sebe kot drugega* omogoča združevanje tako svobode in dostojanstva posameznika kot njegove odgovornosti pred drugim in skupnostjo. Predvsem pa njegovo razumevanje človeka vključuje procesnost, kar je temelj vsakega poučevanja: "Oseba je v prvi vrsti projekt, ki si ga sam predstavljam, ki si ga zastavim in vzdržujem, in ta projekt osebe je kot stvar, toda na popolnoma ireduktivni način, 'sinteza', ki deluje." Učitelj nima pred sabo pasivnega receptorja, ampak osebo, ki ima svoj življenjski projekt, mora pa razumeti, da je zanj in za vse dobro, da se mora na neki način ta projekt vključiti v širšo okolico. Šola je prostor tega iskanja in poizkušanja. Tako pri literaturi kot vseh humanistično in družbeno naravnanih predmetih je v ospredju ta laboratorij človeške imaginacije, kot bi rekel Kieran Egan. Produkt tega procesa mora biti samostojna in odgovorna oseba, kar je cilj celotnega kurikulumu obveznega izobraževanja.

Oblikovati identiteto

V tem procesu je nujno vzpostaviti zavestno osebno identiteto. Saj nam čisto nič ne pomaga, če poznamo vse zakonitosti demokratičnega procesa, ne damo pa toliko nase, da bi se odgovorno vključili v ta proces. Zato Ricoeur predvideva, da je za etično ravnanje nujno iti preko razumevanja osebne identitete. Razume jo dvojno: prvo identiteto, zaokroženo v pojmu istosti, dobimo, če se vprašamo 'kaj'; drugo, ki jo izrazi s sebstvom, če se vprašamo 'kdo'. Prva ohranja, druga prinaša

in vključuje spreminjanje, dinamiko. Pri tem druga zaobjame tudi časovno dimenzijo življenja. Tako dobimo pri pouku možnost prepletanja stalnosti in procesnosti, upoštevanja pridobljenega

znanja in lastne svobode, kreativnosti. Učenec v smislu identitete istosti ve, kaj je prav in narobe, v smislu dinamične identitete sebstva pa bo znal to uporabiti na odgovoren in sebi, družbi in času primeren način. Še posebej, ker vzpostavljanje sebstva nujno vključi v proces vzpostavljanja identitete odnos z drugimi. Oseba, ki zmore iz gole ujetosti danega (telesa, jezika, okolja; vsega, kar si ne izberemo, ampak nam je dano) stopiti v negotovost odnosov, je izpostavljena stalnemu prepletu z drugim, kot sem sam. Če prvo identiteto opredelijo lastno telo in mentalne značilnosti, ki

golo posnemal, kar je pridobil v šoli, je ostal na ravni prav te prve identitete. Če kje, potem pri DDE težimo po subjektu, ki bo prevzel aktivno vlogo pri vzpostavljanju identitete sebe in celotne družbe. Posameznik tako ne le izrazi samega sebe, ampak tudi izbira sebe. Vse to v okviru, ki mu je dan in mu je določen v pojmu istosti. Pomeni, da bo kreativno vključil sebe v naučeno, postal bo aktivni dejavnik demokratičnega procesa. Zato se šele v sebstvu upošteva, "da imata oseba, o kateri se govori, in vršilec, od katerega je dejanje odvisno, določeno zgodovino, svojo lastno zgodovino." Kar pogosto razumemo kot celostni pristop, ki omogoča osebnostno rast in ne le učenje.

Držati besedo

Če smo s poukom kaj dosegli, je to v tem, da se v projektu učnega načrta učenec najde. Dilemo, ki smo jo izpostavili na začetku, da je med časom učenja v osnovni šoli do uporabe pri polnoletnosti dolga doba, lahko presežemo s tem, da verjamemo v presodnost učenca in razumemo tisto, kar to presodnost omogoča. Verjetno si noben učitelj in tudi ne pisci učnega načrta ne želijo, da bi učenec slepo sledil naučenemu, saj se družbene razmere in aplikativne situacije stalno spreminjajo. Gotovo pa je cilj tega pouka, da učenci sprejmejo nekakšno zavezo, obljubo družbi, ki jih šola. Da ostanejo zvesti tej obljubi, še ne pomeni ostati nespremenjen skozi čas, am-

be: čeprav bi se moja želja spremenila, čeprav bi spremenil mnenje ali prepričanje, bom 'ostal pri istem.' Tako lahko govorimo o konsistentnosti posameznika, ki daje trdno izhodiščno točko za vzpostavitev identitete, in konstantnosti sebstva, ki ohranja zvestobo navkljub času in v času, s tem pa prispeva k 'človeškosti' identitete. Učenec, ki ga bomo srečali čez nekaj let, gotovo ne bo isti, čeprav ga bomo prepoznali in mu pripisali spomine, ki so vezani nanj. Kljub temu, da se je ta isti učenec spremenil, pa še vedno lahko računamo nanj, saj verjamemo, da je etične drže ponotrnil in jih tako vključil v lastno življenje. Prav sebstvo, ki ga Ricoeur utemelji na zmožnosti držati besedo, obljubo, jo tudi dati in sprejeti, omogoča preseči slepo iskanje sebe, v zavezi tako s sabo v časovnem razponu večnosti kot z drugim, bližnjim in daljnim.

Vloga ustvarjalnosti

Učni proces pri DDE bi v veliki meri moral uporabljati ustvarjalni, imaginativni pristop, kot ga opisuje Egan, da bi vedno znova omogočal posamezniku, da se vidi v različnih družbenih vlogah. Res, nimamo trdnega zagotovila, da bo ta predstava vzdržala skozi čas. Če bomo znali iz gole zavesti samega sebe – istosti – pokazati na razsežnost sebstva in prepletenost te podobe o sebi z drugimi, potem lahko vsaj na koga računamo. Da se ta račun izide v smislu odgovorne osebe zase in za druge, je v veliki meri odvisno, kako uspešen je proces socializacije. Učenec, ki je naletel na učitelja, ki je znal vključiti njegovo identiteto v obeh razsežnostih, statični in dinamični, v širšo, družbeno, je kot mladi Platon ob srečanju s Sokratom: vse življenje bo posvetil temu, k čemur ga je spodbudil učitelj in hkrati bo tako še najbolj našel in uresničil sebe. ■

Literatura

Egan, Kieran (2005): *An imaginative approach to teaching*. San Francisco: Jossey-Bass.

Program osnovna šola. Državlanska in domovinska vzgoja in etika. Učni načrt. 2011. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Ricoeur, Paul (2011): *Sebe kot drugega*. Ljubljana: KUD Apokalipsa.

Foto: Marek Hožjan

se pripisujejo istemu telesu na različnih krajih in ob drugem času, je taka identiteta, če gledamo človeka v vsej njegovi razsežnosti, omejena. Učenec, ki ne bi zmozel prestopiti meje naučenega in bi

pak da se spopadejo s spremembami, ki jih prinese čas. "V tem pogledu se zdi, da držanje obljube, kot smo omenili zgoraj, predstavlja neko kljubovanje času, neko odklanjanje spremem-

DDE je lahko 'kar neki' ali pa gradnik boljšega sveta

✍ Bernarda Mal

Predmet med učenci in učitelji ni med priljubljenimi. Zdi se, da ga občutijo kot nepomembnega, neživljenjskega. V samem bistvu pa je zasnovan kot najpomembnejši učni predmet za učinkovito državljanstvo in zadovoljno življenje posameznika, skupine in skupnosti. Razumeti, biti kritičen in aktiven državljan ni danost, temveč so to razvite zmožnosti, ki pa jih učenci lahko pridobijo prav pri predmetu državljanska in domovinska vzgoja ter etika (DDE).

Predmet se poučuje v 7. in 8. razredu osnovne šole. Pridobljene zmožnosti učenci vsakodnevno uporabljajo v okolju, kjer živijo. Šole, v katerih se ta predmet poučuje kot enega izmed pomembnejših, udeležajo drugačen vsakdanjik. Vzdušje je umirjeno, konflikti se rešujejo sproti s pogovorom, mediacijo, v sodelovanju učenca, učiteljev in staršev. Predmet torej omogoča, da bo čez nekaj let našim učencem lažje živeti, če bodo usvojili veščine, ki so zapisane v učnem načrtu (UN).

Kaj zahteva učni načrt?

Predmet opredeljuje kot sestavni del osnovnošolskega družboslovnega in humanističnega izobraževanja, pri katerem učenci pridobijo temeljno znanje o posamezniku, skupini in skupnosti, pravilih, ki veljajo v skupnostih, odgovornosti posameznika, predsodkih, politični ureditvi domo-

vine in Evropske unije, mednarodnem sodelovanju, o kulturi in etiki, o nazorskih, filozofskih in verskih sistemih ter trajnostnem razvoju.

Učenci razvijajo ključne veščine presojanja, komuniciranja in argumentiranja, aktivnega družbenega delovanja in vseživljenjskega učenja.

Splošni cilji pouka državljanske vzgoje so razvoj politične pismenosti, kritičnega mišljenja in nekaterih stališč in vrednot ter dejavno vključevanje v družbeno življenje.

Didaktična priporočila v UN navajajo uporabo sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije, sodelovanje z ustanovami, vladnimi in nevladnimi organizacijami, društvi. Med učne dejavnosti pa postavlja: opazovanje, doživljajsko pripovedovanje, argumentirano razpravljanje, primerjanje, analiziranje, kritično izražanje stališč, odločanje, načrtovanje in izvajanje akcij, izdelovanje plakatov, priprava referatov, igre vlog, razlaganje s primeri, debatiranje in komentiranje, predstavitev vsebin z uporabo informacijske tehnologije, raziskovanje in samorefleksija lastnih dejavnosti, delovanje v družbenem življenju. DDE naj bi poučeval učitelj, ki pozna učne načrte vseh predmetov za OŠ v vseh razredih, saj je medpredmetno povezovanje nujno. Priznana pa mu je tudi avtonomija.

V učnem načrtu ni ovir in tudi ni določil o kaki prepovedi. Je le velik izziv učitelju, le-ta ga sprejme ali pa le preživi še eno uro v razredu.

Prva ura

Učenci v 7. razredu nimajo predstave, česa bi se učili pri tem predmetu, zato je ključno, da jim to pojasnimo že prvo uro in jih navdušimo zanj. Težka naloga. Ena od možnosti je metoda svetovne čajarne. Ta poteka tako, da na tri

plakate napišemo ključne besede: državljanska vzgoja, domovinska vzgoja, etika. Določimo skrbnika, ki na plakat zapisuje osnovna sporočila obiskovalcev. Obiskovalci so učenci, ki se prosto gibljejo med plakati in se pogovarjajo o pomenu napisane iztočnice. Po določenem času na plakat skrbnik nalepi definicijo iztočnic in znova povabi k odprtemu pogovoru ter zapisuje povzetke pogovorov. Nato skrbnik nalepi na plakat še časopisno novico, poročilo, reportažo ... in spodbudi pogovor o napisanem. Sledi poročanje skrbnikov in povzemanje. Uro pa zaključimo z vprašanjem: kako so se učenci počutili pri uri; ali jim bo znanje, ki ga bodo pridobili pri DDE, v življenju koristilo. Če nam je uspelo predmet predstaviti, osmisлити in zanj navdušiti, smo to uro postavili temelj nadaljnjim 69 uram, ki bodo sledile v naslednjih dveh letih.

Vloga učitelja

Drugo bistveno spoznanje je v vlogi učitelja. Njegovo delo ni usmerjeno v pridobivanje informacij, temveč k razvoju veščin. Učenci so bolj vodljivi pri prepisovanju, urejanju, ponavljanju informacij in se sprva upirajo aktivnim metodam učenja, pri katerih spodbujamo mišljenje, in to celo divergentno. To je za učence mnogo bolj naporno. Ker pa vložijo več truda, je tudi zadovoljstvo večje. Učitelj mora vztrajati na sodobnih in aktivnih metodah, mora jih večkrat ponavljati in utrjevati. Sčasoma jih učenci sprejmejo in v njih tudi uživajo, saj spoznajo njihovo vrednost.

Kdaj učitelj ve, da je učence pridobil?

Moja izkušnja je, da to ve, ko učenci samoiniciativno začnejo prinašati

gradiva, ki so jih našli na spletu ali v medijih in se želijo o njih pogovarjati, izmenjati mnenja, komentirati, argumentirati. Tedaj se povrne tudi ves začetni napor, saj predmet postane eden tistih, ki ga komaj čakamo.

Izkušnja z domačimi nalogami

Domačih nalog učenci ne marajo in jih pogosto ne izdelajo. Moje temeljno stališče je, da je naloga odgovornost učenca, je njegova možnost, da napreduje, zato učencem priporočim vse naloge, zahtevam pa predstavitev petih nalog v šolskem letu. Spretni in bolj preračunljivi učenci zahtevo izpolnijo hitro. Obotavljivi učenci pa pridobijo možnost, da vidijo vzorce sošolcev in se opogumijo. Tako učenci postajajo odgovorni in tudi naloge so praviloma uspešne.

Odziv okolja

Navajam še nekaj izkušenj z odzivom kolegov in okolja. Ko smo govorili o pravilih, je učenec vprašal, zakaj učitelji kršijo pravila. Opozoril je na skupnico učiteljev, ki v času glavnega odmora 'skrito' pokadijo za šolo cigareto. Pogovor sem vodila v smer,

kako je, kadar je človek zasvojen in potrdila, da bi prepoved kajenja na območju šole morali upoštevati. Ker so učenci zaupali razredničarki, ta pa učiteljici kadilki, sem posledično doživela ostro verbalno nasilje. Enako se je zgodilo po obravnavi Konvencije o otrokovih pravicah, ko je učenec učiteljici matematike, ki jim je določila veliko domače naloge, rekel, da ima pravico do igre. Ta se je ujezila in mi povedala, naj jih vendar učim kaj koristnega. Po moji presoji bi učiteljica ravnala bolj ustrezno, če bi učenca usmerila k iskanju možnosti, kako narediti nalogo, da mu bo ostalo več časa za igro. V tretjem primeru so bili razočarani učenci. Dogovorili smo se s tajnico občinske uprave, da bodo prisostvovali delu seje občinskega sveta, in sicer pri točki dnevnega reda o določitvi nevarnih poti, in imeli možnost razpravljati. Zadnji dan pred sejo smo bili obveščeni, da se svetniki ne strinjajo z njihovo prisotnostjo.

Odziv okolja je bil nepričakovan. Navedeni so primeri negativnega odziva z namenom, da bi bili na to pripravljene. Vsi pa vemo, da se prah dviguje za dobrim konjem, zato prizadevanja za sodelovanje z okoljem prej ali slej prinesejo ugodne posledice.

Zaključek

DDE je edinstvena priložnost, da spoznamo, kaj učence zanima, jim posredujemo vrednote, možnosti in znanje za uspešno vključevanje v družbeno življenje in kreiranje le-tega.

Delo učitelja DDE, ki se ga loti avtonomno in po sodobnih učnih oblikah, ni lahko. Pogosto potrebuje več ur priprave, da 45 minut vzdržuje vzajemno učenje med učenci in učiteljem v ustvarjalnem nemiru. Učitelj ni vir informacij, je pa dober metodik, vrhunski strokovnjak in sproščeno komunicira v učnem pogovoru z vsemi učenci. Odzivi okolja niso vedno v območju pričakovanega, a je vztrajanje porok za poglobitev pouka državljske in domovinske vzgoje ter etike. ■

Viri in literatura

Državljska in domovinska vzgoja ter etika. Učni načrt. Uporabljeno, 8. 5. 2012. Vir: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DDE_OS.pdf

Bernarda Mal: Osebni zapisi evalvacij in refleksij poučevanja.

De Bono, Edward (2006): *Laterarno razmišljanje*. Ljubljana: New Moment.

De Bono, Edward (2005): *Šest klobukov razmišljanja*. Ljubljana: New Moment.

Poučevanju DDE na rob

Refleksija

✍️ Nataša Jesenko

Ko sem pred leti 'oborožena' z izčrpnim strokovnim znanjem s svojih predmetnih področij, podkrepjenim s kapljicami pedagoškega, psihološkega in didaktičnega znanja, ki nam ga je (z)mogla posredovati fakulteta, z znanjem, ki sem ga pridobila na neformalni ravni in s precejšnjo mero entuziazma, odhajala na delovno mesto v osnovno šolo, sem kljub vsemu naštetemu imela v grlu velik cmok. Kaj pa, če vse to le ni dovolj?

Prijatelj, pokojni duhovnik Vinčo Kobal, ki je življenje posvetil delu z mladimi, mi je tedaj modro dejal nekako tako: "Rada imej tiste otroke. Posreduj vsakemu to, kar v svojem bistvu najbolj potrebuje in zmore sprejeti. In ko boš prijemala za kljuko učilnice, se spomni, da ne vstopaš sama."

Tedaj mi pomen in razsežnost tega priporočila nista bila povsem jasna. Z nabiranjem izkušenj v razredu, še posebno pri poučevanju državlanske in domovinske vzgoje ter etike (DDE) in dveh predhodnih predmetov, pri različnih šolskih in obšolskih dejavnostih, pri sodelovanju v različnih razvojnih projektih in pri uvajanju novosti in nenazadnje s pogledom z druge strani, s strani starša, pa mi je postalo jasno, da je to, kar resnično šteje – človek.

Dober šolski sistem in kvaliteten kurikulum sta za izobraževanje temeljnega pomena, pa vendar menim, da mora biti v srčiki vsega dogajanja

človek – učitelj in njegov odnos do sebe, drugega in vsega, kar nas obdaja.

To 'človeško razsežnost' lahko udejanjamo na vseh področjih življenja in dela v šoli, zlasti pa pri poučevanju vsebin DDE, s katerimi želimo učence pripraviti na dejavno in etično sprejemljivo vključevanje v družbo.

Obratno lahko vsebine in cilje tega predmeta uresničujemo tudi ob drugih predmetnih področjih, dejavnostih in ob vsem utripu življenja na šoli. Prepričana sem, da učenci dosegajo cilje in standarde DDE po zaslugi aktivnosti posamezne šole kot celote, kar pa ne zmanjšuje pomena, vloge in odgovornosti učitelja.

Vsebine, ki jih poučujemo v okviru tega predmeta, so za življenje v sodobni demokratični družbi pomembne, še pomembnejše pa so večine. Eno brez drugega ne gre.

“ Pogosto pozabljamo, da otrok ne učimo in vzgajamo le za sedanjost, ampak predvsem za čas, ki šele prihaja. ”

Otrokom je premalo zgolj posredovati vedenje npr. o demokraciji, morajo jo izkusiti. Premalo je poučevati o etiki, potrebno je biti tak v odnosu. Nemogoče je učiti o človekovih pravicah, pa ne omogočiti razmišljanja o njihovih etičnih temeljih in odgovornostih, ki so povezane z njimi.

Izkušnjsko in sodelovalno učenje, ki omogočata razvoj ravnatelj in stališč, pa tudi ustvarjalnosti, ki vodi k lepemu in dobremu, je torej nujno. Ugotavljam, da je učenec, ki ima priložnost uporabiti pretekle izkušnje, izraziti želje, interese in ideje, jih izmenjati in graditi v odnosih z drugimi, uspešnejši in bolj motiviran za šolsko delo. V sodobnem šolskem žargonu bi rekli,

Foto: Peter Prebil

da je s tem tudi bolj opolnomočen za samostojno življenje.

Nujen se mi zdi tudi interdisciplinarni pristop, ki vključuje širjenje obzorja od znanega k neznanemu, od ožjega k širšemu, od lokalnega h globalnemu. S tem privzgam tudi pozitiven odnos do lastne kulture, do

domačega okolja. Če cenimo sebe in svojo kulturo, lažje sprejemamo druge in drugačno kulturo. Prepričana sem, da je negovanje pripadnosti domovini zato pogoj za aktivno demokratično državljanstvo države in sveta.

Pogosto pozabljamo, da otrok ne učimo in vzgajamo le za sedanjost, ampak predvsem za čas, ki šele prihaja. Izkušnja je sicer kos preroka, pravi

pregovor. Pa vendar moram biti kot učitelj pogosto nič več kot učenec, ki se uči od svojih učencev, to je pri DDE marsikdaj bolj pomembno, kot pri katerem drugem predmetu. Hkrati moram s svojo strokovno usposobljenostjo ter širokim in 'ažuriranim' vedenjem postavljati stvari na pravo mesto.

Težko? Predvsem odgovorno.

Zopet se bliža konec šolskega leta, ko bo v svet odšla še ena generacija. Sprašujem se, ali smo jih učitelji in starši dovolj pripravili na krmarjenje skozi viharje sodobnega časa in na izzive prihodnosti. Smo posredovali vrednote, ki jim bodo pomagale živeti? Jih bodo zmogli in znali negovati in prenašati naprej? Bodo znali preudarno uporabljati pridobljeno znanje in poslušati svoje srce? So bili deležni dovolj pristne človeškosti, so potešene njihove potrebe

po varnosti, sprejetosti, toplini? Bodo mogli dejavno sodelovati v skupnosti in prispevati k skupnemu dobremu?

Kot učitelj si moram odgovoriti tudi in še posebej na takšna vprašanja – v dobro naslednjih generacij in lastnega zadovoljstva pri opravljanju svojega poslanstva. ■

Izzivi domovinske vzgoje v mladinskih centrih

Kako pri mladih zbuditi narodno zavest in domovinsko odgovornost

✍ Boštjan Grošelj

Dokler se sami ne zavemo, da smo poklicani delati tudi na področju državljske in domovinske vzgoje ter etike, da je to delo resnično potrebno, si bomo težko postavljali poslanstvo in cilje na teh področjih. Tovrstnih programov se moramo lotevati iz lastne narodne zavednosti; le tako smo lahko prepričljivi. Koliko je domovinskega ponosa v nas, ve vsakdo zase. Mladi nas opazujejo, zato je naš pozitiven zgled na tem področju nujen, še zdaleč pa ni dovolj. Mlade je treba pritegniti, jih aktivirati, pridobiti za idejo in povabiti k razmisleku o zgodovini slovenskega človeka in slovenstva ter o poti, ki je še pred nami.

oseb in krajev se jim zdi dolgočasno. Toda narodova zgodovina skriva mnoge pretresljive zgodbe, pomembne obraze in zanimivosti. Le odkriti jih je treba ter jih znati predstaviti. Naše korenine segajo v daljno preteklost (od Jugoslavije, Avstro-Ogrske, vladavine Habsburžanov ... do Karantanije). Ker smo majhni, so nam mnogi hoteli te korenine odrezati, a jim ni uspelo. Danes živimo v svoji državi – svobodni in samostojni, a se zdi, da nam manjka zavednosti. Veliko Slovencev je korenine ohranilo v tujini, zato je razumljivo, da se med zamejskimi in izseljenskimi Slovenci bolj goji slovenski narodni ponos. Tudi mi se moramo zavedati in si želeti poslanstva, ki ga opisujejo besede: "S ponosom reči smem – Slovenec sem!" Vendar je treba stopiti korak naprej. Mladim se narodna identiteta v času izgrajevanja osebnosti ne zdi tako pomembna. Zato jih je treba nanjo spomniti: "Slovenec sem in to bom tudi ostal!" Kako?

Mladi in pripadnost domovini

Človek pri oblikovanju lastne samozavesti poleg varnosti, smiselnosti, sposobnosti in identitete potrebuje tudi občutek pripadnosti (R. Reasner). Pripadnost družini, skupnosti, šoli, domovini, narodu. Tako kot vsaka rastlina pripada neki vrsti ra-

Najprej je znanje

Zal danes zgodovina ni več učiteljica življenja, ker mladi zgodovine lastnega naroda in prednikov preprosto ne poznajo dovolj. V učenju zgodovinskih dejstev ne vidijo pravega smisla, naštevanje datumov,

stlin, tudi človek že po zunanosti nekomu pripada. Kitajci, Korejci, Indijanci niso enaki Evropejcem, čeprav so se rodili v Evropi. Ohranjajo svojo zunanjo in notranjo identiteto. Vprašanje narodne identitete je večplastno. Mladi jo pridobivajo in izgrajujejo doma, v šoli in v družbi. Seveda je zelo pomembno, koliko pozornosti temu posvečajo starši pri vzgoji otrok in kakšen zgled so jim. Učitelji v šolah se trudijo, toda vsakdanja raba maternega jezika pri mladih nam pokaže marsikaj. Knjižna raba jezika se izgublja, v pisani besedi mladostnikov najdemo vrsto okrajšav, besed z manjkajočimi črkami, izpuščenimi zlogi, da o slovničnih napakah ne govorimo. Besedila so vedno bolj preprosta, besedni zaklad je majhen. Seveda je to (po) splošen vtis, pa vendar se težko znebimo občutka, da gredo stvari na slabše. Domovinska vzgoja se začne v družini, nadaljuje v šoli, Cerкви in prijateljski skupnosti. Odnos do državnih simbolov, zastave in himne je prvi izraz pripadnosti. S kakšnim ponosom dvigamo slovensko zastavo in zapojemo himno na različnih tekmovanjih, kjer so naši športniki in ekipe uspešni! Prav je tako. Prav je tudi, da imamo doma zastavo,

ki jo ob državnih praznikih izobesimo. "Slovenec sem, Slovenec sem od zibel do groba." Tudi pesem je znak domovinske pripadnosti. Tja do šole starši otrokom še prepevamo preproste slovenske ljudske pesmi. Toda mladi vse bolj poslušajo tuje pesmi, domača glasba jim gre manj 'v ušesa'. Imamo izvrstna besedila in napeve, ki jih redko slišimo. Na radiu se mora po zakonu vrteti določen odstotek slovenske glasbe, a pogosto se to zgodi takrat, ko je poslušnost slaba. Domovinska vzgoja je dandanes zaradi različnih razlogov vedno težja. Svet je preko spleta postal 'mala vas', mednarodne skupnosti so brez meja, pogosta so potovanja in izmenjave, potreba po znanju tujih jezikov na trgu delovne sile je nujna, iskanje zaposlitve na tujih trgih je mikavno, pa tudi sosedovo je (vsaj na prvi pogled) boljše in lepše kot naše ... Vse to mlade iskalce spodbuja k vključevanju v druge skupnosti in narode. Posledica čuta pripadnosti določenemu narodu in domovini je pravilna državljanska drža, kajti če nekam spadam, imam tam tudi pravice in dolžnosti. Zaradi številnih preseljevanj ljudje pogosto nimajo zgrajenega občutka

pripadnosti novi domovini, ampak se pri njih še dolgo ohranjata smisel in pripadnost prvotni domovini – včasih tudi več rodov. Po drugi strani pa mladih poznavanje družbenopolitičnega sistema ne zanima preveč. Mladi se pogosto ne zavedajo, da so strukture in zakoni nujni za normalno delovanje in življenje skupnosti. Pravila niso za to, da se jih krši, ampak da človek znotraj njih živi z drugimi v sožitju in nekaj doseže. Tudi reka ima bregove, ki ji pomagajo, da pride do cilja. Znotraj različnih ustanov in struktur je še dovolj prostora za svobodno izražanje in izobraževanje, ki ga mladi potrebujejo. Pomagati jim moramo, da postanejo dejavni mladi državljani, ki se bodo zavedali, da so z aktivno udeležbo možne spremembe v družbi. Da pa se to lahko zgodi, sta najprej potrebna sprememba v srcu ter kanček poguma. Potem je vse mogoče ...

Kaj lahko storimo v mladinskih centrih?

MIC-ove (Mladinski informacijski center) izvajalce različnih programov za mlade smo povprašali, kaj na področju domovinske vzgoje in učenja že delajo, kaj pa bi še lahko. Odzvala se jih je tretjina. Iz njihovih odgovorov je razvidno, da se jim to področje zdi pomembno, a redko pomislijo nanj. Kaj že delamo:

1. V mladinskih aktivnostih celostno poskrbimo za udeležence in ga poskušamo usposobiti na določenem področju, ga spodbujati k dejavni participaciji, k odločitvam in nadaljnjim aktivnostim.
2. Pri mednarodnih prostovoljskih izkušnjah POTA gre za učenje za dejavno državljanstvo v globalnem smislu. Mladi morajo poznati svojo kulturo in domovino, saj ju predstavljajo v tujini. Poznavanje lastne kulture pa si izoblikujejo tudi ob srečanjih z različnimi kulturami, saj si pojave razlagajo na način, ki so ga razvili v svoji domovini.
3. Na prireditvah in glasbenih tečajih uporabljamo slovenske pesmi (ljudske, nekaj domovinskih), a bi jih morali še več, ker je čuta za slovenstvo vedno manj.

Foto: arhiv MIC

V mladinskih centrih imamo možnost krepiti domovinsko vzgojo in pripadnost, če se le odločimo, da nam je to področje delovanja pomembno. Ni treba čakati, da bo katera od ustanov razpisala sredstva v podporo tej dejavnosti, temveč lahko:

- dosledno, s čim manj tujkami, uporabljamo slovenski jezik v naslovih, člankih, na plakatih, v besedilih naših programov in dejavnosti;
- uporabljamo slovenske logotipe in slogane: "Slovenija – moja dežela" namesto "I feel Slovenija";
- imamo v prostorih obešene zastave (in ne v omari);
- med odmori poslušamo slovensko glasbo (imamo kakovostne glasbenike in zборе);
- v mladih zbudimo ponos, da so Slovenci, in sicer s tem, da poudarjamo našo – slovensko kakovost;
- manj govorimo o naših slabostih in ne širimo negativizma.

V programih neformalnega izobraževanja se moramo zavedati, da ne gre samo za učenje, ampak za osebni razvoj, za vključevanje, načrtovanje, presejanje stereotipov. Tako bi lahko:

- ponujali še več možnosti za uresničevanje idej mladih, pridobljenih na temelju izkušnje;
- poudarjali, kaj vse smo v svetu dosegli prav Slovenci (veliki in malo manj veliki), da ne bo vedno tuje bolj cenjeno od domačega;
- spoznavali svoje korenine, tako duhovne kot družbenopolitične;
- spodbujali mlade k oblikovanju zavesti, da smo vsi soodgovorni za dobrobit naroda;
- prepoznavali in zavzemali lastno mnenje ter razvijali kritično refleksijo o različni ponudbi današnje potrošniške družbe;
- pripravljali pogovorne večere z različnimi gosti (npr. o slovenski govorno-bralni kulturi) ali literarnozgodovinske večere (npr. spoznavanje velikih Slovencev);

• razvijali nove programe in module ter jih ponujali tam, kjer je manj programov za mlade.

Težava pri tem je, kako programe narediti dovolj privlačne in zanimive, da bi pritegnili mlade. Biti pa morajo tudi cenovno ugodni, da bi se jih mladi lahko udeležili. Vzemimo to kot izziv in ne kot težavo ter si zaželim veliko uspeha na tej poti! ■

Povabilo na MIC-ove programe

Duhovnopočitniški teden za mlade (po srcu) v sodelovanju s skupino za študente in mlade odrasle Maranatha: *Ljubi Boga in svojega bližnjega kakor samega sebe*. Veliko časa bomo preživeli v naravi, ob petju in spoznavanju, skupnem kuhanju in na družabnih večerih. Voditelj: jezuit p. Albert Bačar s sodelavci. Termin: od 23. do 29. julija 2012 v Logu pod Mangartom.

Poletni počitniški dnevi LF za mlade v Vrtovčevem domu na Visokem nad Poljanami. Program je namenjen osebni rasti in druženju na izletih, med pogovori in skupno pripravo obrokov. Za vse, ki si želijo od počitnic nekaj več. Voditelja: univ. dipl. komunikologinja Marjana Korošec in p. Albert Bačar. Posebni dnevni gostje: p. Primož Jakop, vojaki slovenske vojske. Termin: sredi julija 2012.

Priprava na zakon ob koncu tedna. Vodi jo univ. dipl. komunikologinja Marjana Korošec s sodelavci (pari, zdravnik, duhovnik). Termini: od 3. do 5. avgusta 2012, od 31. avgusta do 2. septembra 2012 (od petka ob 17.00 do nedelje ob 14.00, brez bivanja).

Prijave in podrobnosti: MIC, Ulica J. Pavla II. 13, Ljubljana, 01/439 97 90, 439 97 92, 031 416 871, e-pošta: prijave@mic.si, www.mic.si.

Gospodarstvo in etika

✉ Gordana Tekavčič

Pri poslovni etiki ne govorimo samo o etičnosti poslovanja in odnosov znotraj podjetja.

Družbena odgovornost podjetja je preko doseganja odličnosti in ustvarjanja trajnostne perspektive družbe bistven gradnik dolgoročne uspešnosti podjetja in njegova konkurenčna prednost. Že dolgo je znana zamisel, da moramo podjetja razumeti in soditi kot državljane, od tod tudi slogan "podjetje kot dober državljan."

Etični pristop ni nujno manj uspešen pristop pri poslu, niti ne gre za mehek pristop, kjer bi pod krinko etičnosti popuščali pri zahtevah po odgovornosti in dobrem delu.

Etična drža

Ob pripravi članka se mi je porajalo vprašanje, kako mlade pripraviti na življenje, na delo, na to, da bodo dobri delavci v podjetjih ali drugih ustanovah. Kako pomembna je pri tem etična drža?

Vse se začne v družini. Družina je vzgojiteljica, ki z zgledom bodoče odrasle pripravljajo na delo. Zato je v interesu podjetij, da zaščitijo družinsko življenje, če želijo zaposlovati mlade, ki so pripravljene na delo. Družinska politika in delovno pravo morata upoštevati specifično vlogo ženske in njen nenadomestljivi prispevek družbi. Pari morajo neprestano ohranjati temeljno ravnovesje med družinskim in poklicnim življenjem. Na pripravah na zakon vedno poudarjam, da je močna in trdna

družina kot izstrelitvena ploščad za številne druge uspehe v karieri, ki priskrbi pristajalno mesto ob njenem koncu.

V slovenskem poslovnem življenju še vedno opažam premalo spodbude za ustvarjalnost mladih; od njih se še vedno zahteva predvsem rutina. Mlade je treba uriti v veščinah ustvarjalne medosebne komunikacije, poslovne kulture, etike in bontona, poslovnega nastopanja, predvsem pa v strateškem razmišljanju o tem, kako v poslovnih dejavnostih podjetja dosegati konkurenčno prednost pred tekmeci.

Pot razvoja usposobljenosti in pot poklicnega razcveta se navadno ujema. Zato, da se lahko samouresničimo, potrebujemo čas in sredstva. Vzgojni sistem, od družine do šole, nas lahko na to pripravi, s tem ko nas postavlja v različne situacije in nas opremlja z metodološkimi orodji, ki so prilagojena posamezniku. Organiziranost delovnih skupnosti in slog menedžmenta prav tako igrata pomembno vlogo pri razvijanju sposobnosti in samostojnosti.

Družba je danes preveč materialistična in amoralna. Spodbuja pomanjkanje motivacije pri delu, saj 'prikriva' pravi življenjski smisel in spodbuja pohlep in želje, se ponaša s korupcijo, se premalo učinkovito bori proti nezakonitemu trgovanju, če že ne zagovarja pokvarjenec.

Odmevni primeri iz poslovne prakse dokazujejo, da poslovna etika organizacij ni vedno usklajena s potrebami in zahtevami njihovega notranjega in/ali zunanjega okolja.

V večini organizacij je etika tako ali drugače normativno določena. To ima seveda svoje prednosti (npr. prepoznavnost poslovne etike), lahko pa je tudi ovira, če je etika preveč normirana (npr. preveč podrobno določeni etični kodeksi). V menedžmentski teoriji prevladuje mnenje, da mora organizacija

oblikovati enotno poslovno etiko, ki jo nato sprejmejo in izvajajo vsi udeleženci organizacije. Organizacije s svojo poslovno politiko vplivajo na okolje, hkrati pa okolje (s svojimi potrebami in interesi) povratno vpliva na njihovo poslovno etiko.

Poslovna etika v slovenskih organizacijah

Pri obravnavi in razumevanju poslovne etike se srečujemo s številnimi dilemami, ki onemogočajo bolj objektivno in celovito obravnavo stanja poslovne etike v organizaciji. Med njimi so pomembne predvsem naslednje:

- V javnosti se veliko govori o etiki, vendar celovitejših raziskav na reprezentativnem vzorcu, ki bi omogočale spoznanje dejanskega stanja na tem področju, ni.
- V javnosti se poslovna etika v zadnjih letih pogosto predstavlja in obravnava. Paradoks je, da se v veliko primerih obravnava samo na načelni ravni in brez upoštevanja njenih specifičnosti.
- V javnosti je vse pogostejše prepričanje, da je poslovna etika možna rešitev za različne probleme, ki so v domeni drugih področjih. Vedno pogostejše želijo različne poslovne zadeve (npr. neplačevanje prispevkov zaposlenim) predstaviti predvsem/samo kot etične probleme, čeprav je njihovo reševanje znano, normativno določeno (in tudi sankcionirano) z ustreznimi zakonodajami na ustreznih področjih (npr. delovna, finančna in davčna zakonodaja).

Kako izboljšati poslovno etiko v organizacijah

Na ravni organizacije:

- Povečanje ravni etičnosti z izobra-

ževanjem udeležencev, usposabljanjem, socializacijo itd.

- Izboljšanje pogojev z jasnimi opisi del in nalog, priročniki in organizacijskimi predpisi, usmeritvami in obrazci za vrednotenje dela, formalno in neformalno strukturo, etičnimi strukturami, etičnimi kodeksi itd.

Na ravni strokovnega okolja:

- Večja skrb za ohranjanje in razvoj ustrezne ravni profesionalne eti-

etično vedenje in delovanje. Osrednjo vlogo pri tem imajo družina in vzgojno-izobraževalne ustanove, ki lahko najbolj vplivajo na razvoj vrednot.

- Uporaba vseh razvitih mehanizmov za dosledno spoštovanje dogovorjenih in/ali zakonsko določenih kriterijev za delovanje in ravnanje vseh članov družbe. Hkrati bi bilo smiselno dopolniti zakonodajo, tako da bi del etičnih normativov

zaradi slabih pogojev dela, ne vrnejo zapravljenega zaupanja potrošnikov zaradi slabih izdelkov/storitev, ne zagotovijo lojalnosti partnerjev, če so bili prevarani. Spet smo pri poslovni etiki, ki nam pomaga, da poiščemo poti za trajnostni razvoj družbe kot celote in smisla obstoja posameznika v njej.

Poslovna etika je tako v teoriji in praksi pri nas sramežljivo vstopala na sceno predvsem kot potreba posameznikov in skupin v obrambi lastne in-

tegritete in javnega dobrega pred navalom amoralnega obnašanja na vseh področjih družbenega življenja. Naše poslovno okolje je pogosto posnemalo uvajanje kodeksov poslovne morale, ki prihaja kot zahodni modni trend. Ti so sprejeti in arhivirani v nekem predalu ali v zadnjem modnem času objavljeni na spletnih straneh podjetja. Iz prakse lahko povem, da je takšna kodifikacija poslovne morale povsem neprimerna, ker ni prihajala iz notranje potrebe organizacije in njenih deležnikov, temveč kot institucionalna, formalizirana in 'od zgoraj' vsiljena.

Naj poudarim, da je etična vzgoja nujna za pošteno delovanje v gospodarstvu, seveda z začrtanim celovi-

Foto: Nataša Pezdič

ke kot sestavine poslovne etike. V tem primeru bi morala predvsem različna interesna in profesionalna združenja povečati prizadevanja za razvoj etičnih sposobnosti in namer svojih članov.

- Različna interesna in profesionalna združenja bi morala bolj uporabljati institucionalne instrumente, s katerimi bi lahko svoje člane usmerjala v zeleno etično vedenje. Hkrati bi se morala združenja tudi bolj zavzeto truditi za zagotavljanje ustrezne profesionalne etike in za oblikovanje takšnih etičnih meril, ki bi podpirala in spodbujala zeleno etično vedenje članov.

Na ravni družbe:

- Razvoj vrednot na vseh ravneh in področjih družbe, ki bi podpirale

preoblikovali v ustrezne pravne standarde.

Gospodarstva ne smemo razumeti kot izoliran otok, na katerem poteka življenje neodvisno od drugih delov družbe. Namen gospodarstva je, da njegovi subjekti omogočajo glavni delež družbi tako, da proizvajajo blago in storitve, ki jih ljudje potrebujejo, ponujajo zaposlitev, plačujejo davke, delujejo kot gonilna sila ekonomskega razvoja ipd. Gre za družbeno odgovornost, ki jo morajo vsi gospodarski subjekti na določen način prevzeti nase. To pomeni, da bodo v praksi opustili nemoralno strategijo povečevanja dobička za vsako ceno. Kajti cilj ne opravičuje sredstev: visoki profiti nam nikoli ne nadomestijo uničenega okolja, ne vrnejo zdravja, ki je poškodovano

tim nacionalnim strateškim programom, ki bi zajel družbo v razponu od šolstva, znanosti, kulture, medijev, civilne družbe do gospodarstva. Treba je vzgojiti nove generacije odgovornih in avtonomnih oseb, ki bi lahko ponotranjili vrline, vrednote in vodilo človeka dostojnega razmišljanja in delovanja. ■

Viri in literatura

Bonnet, Yannik (2009): *Srečni pri delu*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Jalovec, Dejan (2010): *22 forum odličnosti in mojstrstva*. Otočec.

Mulej, Matjaž; Potočan, Vojko: *Stanje poslovne etike v Sloveniji*.

Strahovnik, Vojko (2009): *Moralne sodbe, intuicija in moralna načela*. Velenje: IPAK, Inštitut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij.

Ob delu se učim in bogatim

Mira Grahek, pravljíčarka

✍ Špela Pahor

Miro Grahek sem spoznala na strokovnih srečanjih mladinskih knjižničarjev in knjižničark v knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani. Zdela se mi je preprosta, tiha, skromna črnolasa gospa mladostnega videza, ki je imela vedno s seboj fotoaparát. V Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu je imela zanimivo in zelo koristno delo: pripravljala je ure pravljíc in druge pestre bibliopedagoške dejavnosti, kjer je besedo dopolnjevala s sliko ter obiskovala vrtce, šole, varstvenodelovne centre in druge vzgojne in izobraževalne ustanove. Po nastopu nove direktorice, ki je ukinila njeno delovno mesto, se je gospa Mira odločila za samostojno pot.

Kar je že prej delala s tolikim veseljem, je sedaj pogumno nadaljevala kot samostojna podjetnica s kulturno-umetnostnimi dejavnostmi, svoje področje pa je razširila na vso Slovenijo. V *Mestni knjižnici Izola* smo jo gostili že trikrat in še jo bomo povabili, saj so njeni nastopi in prireditve zelo kakovostni. Dvakrat je za naše odrasle obiskovalce imela literarnopotopisna predavanja: o jezerski pokrajini Lake District, deželi pesnika Williama Wordswortha in pravljíčarke Beatrix Potter, ter o divjem Yorkshiru, deželi Brontëjevih. Za varovance izolskega *Varstveno delovnega centra* in uporabnike *Ozare* pa je priredila venček slovenskih avtorskih pravljíc, ki

so jih obiskovalci z velikim veseljem poslušali in se ob njih zelo nasmejali. Zaželela sem si, da bi dejavnosti Mire Grahek, socialne pedagoginje in bibliotekarke, spoznali tudi drugod po Sloveniji, zato sem jo prosila za kratek intervju.

nekaj ur na teden ..., zato je bilo treba obiskovalce privabiti drugače. Tako sem začela poleg rednega dela uvajati razne bibliopedagoške dejavnosti, ki so res pritegnile zlasti otroke iz vrtca in osnovne šole. Z njimi sem tudi najraje delala. Potem sem po-

Mira, dolga leta si delala v Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu. Kakšno je bilo tvoje delo? Kaj si najraje počela?

V *Knjižnici Mirana Jarca* sem delala dvajset let, od tega petnajst let v več podružničnih knjižnicah v okolici Novega mesta. V tistih časih so bile razmere za delo v teh knjižnicah precej slabše, saj so bile knjižnice v neprimernih prostorih, novega grádiva ni bilo veliko, odprte so bile le

stala izvajalka bibliopedagoških ur po šolah na Dolenjskem. To je bila posebna oblika promocije knjižnice, zlasti v krajih, kjer niso imeli svoje podružnične knjižnice. To delo me je zelo prevzelo. Postaló je kar moj način življenja.

Kdaj si se prvič srečala s pravljícami? Kaj ti pomenijo pravljíce? Kakšne pravljíce najraje poslušáš, pripoveduješ? Kako pravljíce spre-

Jemajo tvoji poslušalci, otroci in odrasli?

S pravljicami sem se tako kot večina srečala v svoji družini. Moja zdaj že pokojna starša sta mi kot otroku veliko brala in mi kupovala knjige. Zdi se mi, da sta mi že v zibelko položila moj poklic in ga tudi zato moram opravljati. Zrasla sem s pravljicami in so del mojega življenja. Spoznavam pa vedno bolj, kot je rekel kralj pravljic, Hans Christian Andersen, da je življenje vsakega človeka pravljica, ki ga je napisala Božja roka. Kar se tiče pripovedovanja, sem zelo izbirčna, če lahko tako rečem. Vedno veliko iščem in preizkušam, preden sem zadovoljna z zgodbo, ki jo bom posredovala naprej. Verjetno je to tudi razlog, da so zgodbe, ki jih pripovedujem, dobro sprejete.

Imaš raje ljudske ali avtorske pravljice? Naše, slovenske, ali tuje? Kje nabiraš gradivo za svoje pravljicne urice?

Rada imam pravljice, ki me nagovorijo, ki imajo v sebi sporočilo in humor. To so lahko ljudske ali umetne, slovenske ali tuje. Kot rečeno, jih za pravljicne ure zelo izbiram, saj se držim pravila, da pripovedujem samo tiste pravljice, ki se me dotaknejo.

Prirajaš tudi poučne ure z diaprojekcijami za vrtce in osnovne šole, pa tudi ustvarjalne delavnice. Katere

poučne ure so med otroki najbolj sprejete?

V bistvu se več kot s samim pripovedovanjem pravljic ukvarjam z izvajanjem različnih tematskih ur za osnovnošolce, dijake in odrasle. V *Knjižnici Mirana Jarca* sem to delo opravljala zelo intenzivno zadnjih pet let in v tem času sem pripravila veliko gradiva, od predstavitev posameznih avtorjev, zlasti tistih, ki so vezani na Dolenjsko, do ekoloških in potopisnih tem. Ker

so te teme opremljene z avtorskimi in dokumentarnimi diapozitivi, so zelo nazorne in razumljive. Ker so podane kot zgodbe, prilagojene vsakokratni starostni stopnji skupini udeležencev, so tudi privlačne. Poslušalci jih na splošno lepo sprejmejo, tudi teme, ki se na prvi pogled zdijo težke in morda nezanimive za današnjega človeka, npr. o Primožu Trubarju ali Francetu Prešernu. Zelo lepo so sprejete tudi teme iz narave, med njimi še posebej govor indijanskega poveljarja Seattla ob diapozitivih z naslovom *Kako naj vam prodamo modrino neba?*, ki mu sledi ekološka delavnica.

Kaj pa ustvarjalne delavnice, katere so najbolj priljubljene? Česa se otroci na njih naučijo?

Ob nekaterih diaprojekcijah izvajam tudi delavnice. Učitelji za svoje učence radi izberejo delavnico *Kaj lahko storimo za rešitev zemlje*. Otroci pri tem ugotavljajo, kaj lahko vsak od nas naredi, da bi manj onesnaževali naš planet. Zanimive so tudi delavnice pisanja haiku pesmi. Na Dolenjskem jih pišejo učenci na mnogih šolah. S haikuji sodelujejo na slovenskem osnovnošolskem natečaju. Ta natečaj organizira *Osnovna šola Franceta Bevka Tolmin*. Na šolah se radi odločajo še za delavnice *Lepo se je lepo obnašati*, *Ni lahko biti najstnik* in *Tudi učenje je delo*. Za mlade in starejše je privlačna delavnica *Slovar najlepših slovenskih besed*.

Tudi na odrasle nisi pozabila. S svojih številnih potovanj si prinesla mnogo kakovostnega slikovnega gradiva, predvsem diapozitivov. Ob prikazovanju diapozitivov pa ljudem pripoveduješ o raznih znanih umetnikih, njihovi pokrajini, pa tudi o naravi, drevesih, haiku pesmih, Jezusovih prilikah ... Kako je nastal ta cikel predavanj in kaj vse obsega?

Ta predavanja so nastala, ko sem bila še v *Knjižnici Mirana Jarca* in se je glas o mojem delu razširil med ljudmi. Zato so me na novomeški *Univerzi za tretje življenjsko obdobje pri Razvojnoizobraževalnem centru* prosili, ali bi lahko sodelovala z njimi. Zanimive so jim bile nekatere od že pripavljenih tem.

Marsikatero sem zatem pripravila še posebej zanje.

Na ure pravljic, delavnice in predavanja se skrbno pripravljáš z zbiranjem in preučevanjem gradiva ter z učenjem besedil, pripravljáš pa tudi diapozitive in drugo gradivo. Koliko časa ti vzamejo vse te priprave?

Ja, res je. Priprave, iskanje gradiva, prebiranje literature, fotografiranje, usklajevanje vsega mi vzame veliko časa. Kot že rečeno, to je postal moj način življenja. Ob tem delu se učim, bogatim ter spoznavam nove kraje in srečujem zanimive ljudi.

Pa se vrniva k pravljicam: zakaj se ti pravljice zdijo pomembne? So poučne, zabavne, bogatijo besedni zaklad, povezujejo ljudi med seboj ... ali kaj drugega?

Pravljice so pomembne zaradi vsega naštetega. Omogočajo nam, da se srečujejo in družijo naša srca in duše. Ob pravljicah se pogovarjamo in bistrimo duha. Zgodbe nam tudi pomagajo živeti in ozdravljati rane. Kot je rekel nekdo: Zgodbe so nevidne, pa vendar je v njih skrit ves svet.

Si kdaj sodelovala na Pravljičnem festivalu v Ljubljani?

Sodelovala sem kot poslušalka.

Hodiš kaj tudi po dolenjskem 'terenu', si pri starih ljudeh zapisuješ ali snemaš pravljice? Poznaš morda zbirko *Glasovi*, ki jo ureja dr. Marija Stanonik?

Zaenkrat ne sodelujem pri zbiranju ljudskih pravljic na terenu, ker se bolj kot s samimi pravljicami ukvarjam z drugimi zgodbami za mlajše in starejše. A človek nikoli ne ve, kaj še prinese življenje. Morda se srečamo tudi ob zbirki *Glasovi*.

Mira, hvala za ta pogovor in upam, da boš še kdaj prišla k nam v Izolo. Mi te bomo z veseljem še kdaj povabili, saj smo zelo radovedni, kaj vse se še skriva v tvoji bogati popotni malhi.

Hvala za povabilo v vašo knjižnico. Bilo mi je v veliko veselje in zelo rada bom še prišla. ■

Foto: arhiv Mirana Jarca

Socialno okolje otrok z ADHD

Kako jim lahko pomagamo?

✍ Lidija Šket Kamenšek

Otroci s pomanjkljivo pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo (ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder) so otroci, ki izstopajo po svojem vedenju, razmišljanju, čustvovanju in osebnostnih značilnostih. Socialno okolje to kmalu zazna in se odzove. V prispevku bomo spoznali, kakšne so posebnosti otrok z ADHD, zakaj so takšne in kako se okolica lahko odzove, da bo razplet ugoden in spodbuden za vse vpletene. Osredotočili se bomo na ožje socialno okolje.

Šola

Šola sodeluje pri izgradnji otrokovega znanja, vedenja, čustvovanja, pri oblikovanju osebnosti, samopodobe in predstav. Zato je pomembno, kako je otrok sprejet in kako se tudi sam nauči sprejemati druge.

Otrok z ADHD ima v šolskem prostoru težave, ki se odražajo v vedenju in segajo tudi na področje učnih težav. Njegove vedenjske posebnosti so pogosto v navzkrižju s pričakovani štolske, hkrati pa se v šolskem prostoru sooča z obremenitvami, zahtevami po samoobvladovanju in točno določenimi normami socialnega vedenja.

Težave pri učenju ali pri posameznih nalogah kljub povprečni intelektualni sposobnosti izvirajo iz njegove simptomatike, saj ne more ustrezno

izrabiti svojih zmogljivosti in potencialov za učenje.

Prepoznavnost težav in njihov vpliv

Otroci s pomanjkljivo pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo imajo težave s pozornostjo, hiperaktivnostjo in z impulzivnostjo. Med seboj se razlikujejo glede na vrsto prevladujoče težave, iz česar izhajajo različni tipi ADHD (hiperaktivno-impulzivni tip, nepozorni tip, kombinirani tip), z njimi povezano ravnanje in odzivanje okolja.

Manj opazne so težave s pozornostjo, ki jo imajo predvsem deklice. Za takšne otroke je značilno, da se težko osredotočajo na podrobnosti. Občutek imamo, da so odsotni, sanjavi in raztreseni. Pri pozornem opazovanju ugotovimo, da dejansko počnejo nekaj čisto drugega. Pozabljajo in izgubljajo stvari. Imajo težave z organizacijo dela in aktivnosti. Pogosto jih zmotijo drugi dražljaji. Pri šolskih in domačih nalogah potrebujejo dodatno pomoč in spodbudo. So močno usmerjeni vase in osamljeni (Sekušak - Galešev, 2004).

Hiperaktivno vedenje kot prekomerna motorična aktivnost je značilno predvsem za dečke. Pri teh otrocih opazimo, da so nenehno v gibanju, mahajo z rokami ali nogami in se pozibavajo na stolu, prijemajo predmete okoli sebe, nenehno in preveč govorijo, pogosto vstajajo s stola in hodijo po prostoru, v neprimernih situacijah vztrajno tekajo naokoli ali plezajo, pri igranju in poljubnih dejavnostih se težko tiho zaposlijo (Kesič Dimić, 2009).

Ob hiperaktivnosti se pogosto pojavlja impulzivnost, ki jo prepoznamo

predvsem kot nepremišljeno vedenje. Impulzivni otroci so nepredvidljivi, nestrpni, pogosto odgovorijo, še preden so slišali vprašanje do konca, brez zadržkov izražajo svoja čustva, ne zavedajo se posledic svojih dejanj, težko čakajo v vrsti, motijo druge, se pogosto jočejo, prepirajo in imajo navale besa (Sekušak - Galešev, 2004). Impulzivno vedenje je značilno predvsem za dečke.

Otrok z ADHD, zlasti tisti, ki ima težave s hiperaktivnostjo, močno vpliva na razredno dinamiko (Pulec Lah, 2002) in na odnos z učiteljem.

Pri raziskavi na vzorcu petih razredov četrtošolcev (Šket, 2001) je bilo ugotovljeno, da je socialni položaj učenca z motnjo pozornosti in/ali hiperaktivnostjo v razredu odvisen oziroma pogojen z odnosom, ki ga imata z razredničarko. Če je ta dober, je položaj učenca z ADHD dober, velja pa tudi obratno, kar je zaskrbljujoče. Phelan (2005) meni, da ugodna interakcija med učencem z ADHD in učiteljem vodi v uspešno komunikacijo in razumevanje. V nasprotnem primeru govori o začaranem krogu med njima, ki se razvije v problem.

Kako izboljšati odnos med učiteljem in učencem z ADHD?

Osveščenost učiteljev o posebnostih ADHD vodi k poznavanju problematike in k zavedanju, da težave ne izhajajo iz otrokove 'hudobije', temveč so posledica tega, da ima otrok z ADHD težavo, kot pravi Lah Pulčeva (2005). Strukturirano okolje, jasno vodenje in navodila, doslednost, disciplina in rutina, tempo, skladen z

otrokovimi možnostmi, pomirjajo in povečujejo učinkovitost, ki se z naklonjenostjo in s podporo odraslih še poveča. Pomembno se je že vnaprej izogibati konfliktnim situacijam in s tem pojavu problematičnega vedenja, ustvarjati je treba pogoje, ki omogočajo, da je otrok z ADHD umirjen, in ki pomembno vplivajo na njegovo uspešnost ter zmanjšanje verjetnosti za pojav čustvenih izpadov (Hughes, Cooper, 2007).

Učitelj je postavljen pred izziv prilagajanja učno-vzgojnega procesa otroku z ADHD, iskanja novih možnosti in načinov, kako bi mu pomagal.

Širše gledano pa si je treba prizadevati za timsko obravnavo otrok s pomanjkljivo pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo ter za sodelovanje med šolo, starši in svetovalnimi centri.

Družina

Otroci z ADHD potrebujejo veliko ljubezni. Tudi doma zanjo prosijo z neustreznim vedenjem (Barkley, 1995).

Pogosto povzročajo hrup in se prepirajo ter pretepajo z brati in s sestrami. Pozabljajo pravila in obveznosti. Imajo težave z organizacijo in s sledenjem rutini, z disciplino. Njihova soba je ponavadi neurejena (Phelan, 2005). V dejavnosti, ki jih zanimajo, se poglobijo in zmorejo v njih vztrajati dlje časa. So prisrčni, ljubeči, skrbni in igrivi.

Žal pa redkeje upoštevajo navodila in prepovedi, manj razmišljajo o posledicah in znajo biti trmasti (Barkley, 2005). Zaradi neprilagojenega vedenja v socialnem okolju in neskladnosti njihovih dosežkov z zmožnostmi so otroci z ADHD deležni pretiranega nadzora in neenotnih vzgojnih poskusov tudi doma. Na pritiske se odzivajo z agresijo in pavlihastim obnašanjem, na hudo napetost pa včasih tudi s tiki in z jecljanjem (Neuhaus, 2002). Sicer preverjene vzgojne metode so pri njih neučinkovite (Phelan, 2005).

Družina lahko simptomatiko otroka z ADHD tudi poslabša. Če je družina neorganizirana, kaotična, ima do otroka previsoke zahteve, se bo otrok z ADHD odzval nemirno in bo imel težave s pozornostjo (Sekušak - Gale-

šev, 2004). Z nestrukturiranostjo socialnega okolja težave otrok z ADHD naraščajo, postajajo izrazitejše in še bolj moteče. Mirno družinsko življenje, polno ljubezni, usklajenosti in sprejemanja, ponuja varen in neobremenjen prostor. Otroku z ADHD je v veliko pomoč, saj lahko spozna svojo drugačnost, se uči socialnih veščin in zdravih socialnih odnosov.

Vzgoja otrok z ADHD naj bi temeljila na ljubezni, dobrem poznavanju problematike, brezpogojnem sprejemanju in doslednosti. Starši morajo stati za svojimi besedami in uresničiti, kar napovedo. Otroci z ADHD cenijo tako vzgojo, pravila jim pomagajo pri samodisciplini. S ponavljajočimi se dnevnimi opravili, rituali in navadami vzpostavljajo odnos do le-teh. Ko to rutino usvojijo in se je navadijo, jo tudi v prihodnje upoštevajo (Neuhaus, 2002).

Socialno okolje otroka z ADHD ocenjuje glede na njegovo vedenje in dosežke, zato je pogosto razumljen napačno. Ko pogledamo nanj kot na osebnost, ki želi biti sprejeta, ljubljena in razumljena, se laže spopademo s konflikti in posebnostmi, ki se pojavijo. Hkrati s takšnim odnosom otroku z ADHD omogočimo, da se posveti izzivom, ki so v primerjavi z izzivi drugih otrok zahtevnejši.

Prizadevajmo si za oseben in srčen pristop k otrokom s pomanjkljivo pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo, spodbujajmo njihove pozitivne lastnosti, talente in močna področja ter bodimo osveščeni o posebnostih in problematiki otrok z ADHD. ■

Literatura

Barkley, A. Russell (1995): *Taking charge of ADHD. The complete, authoritative guide for parents.* New York: The Guilford Press.

Barkley, A. Russell (2005): *Das große ADHD-Handbuch für Eltern. Verantwortung übernehmen für Kinder mit Aufmerksamkeitsdefizit und Hyperaktivität.* Kempten: AZ Druck und Datentechnik.

Hughes, Lesley; Cooper, Paul (2007): *Understanding and Supporting Children with ADHD. Strategies for teachers, parents and other professionals.* London: Paul Chapman Publishing.

Kesić Dimić, Katarina (2009): *Adrenalinske deklice, hitri dečki. Svet otroka z ADHD.* Nova Gorica: Educa.

Foto: Nataša Pezdrič

Kocijan - Hercigonja, Dubravka; Buljan - Flander, Gordana; Vučković, Dinka (2004): *Hiperaktivno dijete. Uznemireni roditelji i odgajatelji. ADHD – deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj.* 4. izdaja. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Neuhaus, Cordula (2002): *Kakšen je tako imenovani nemirnež? Možnosti za usmerjeno poseganje v družino in šolo. Training staršev.* V: Passolt, Michael (ur.): *Hiperaktiven otrok: psihomotorična terapija.* Ljubljana: Zveza Sožitje, str. 104-126.

Phelan, W. Tomas (2005): *Sve o poremećaju pomanjkanja pažnje. Simptomi, dijagnoza i terapija u djece i odraslih.* Zagreb: Ostvarenje.

Pulec Lah, Suzana (2002): *Otrok s pomanjkljivo pozornostjo in hiperaktivnostjo v razredu – pedagoška praksa in izzivi.* V: Kavkler, Marija (ur.): *Razvijanje potencialov otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami.* Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana, str. 97–106.

Pulec Lah, Suzana (2005): *“Nisem težaven zato, ker želim biti težaven, ampak sem težaven zato, ker težave imam.” Težave s pozornostjo in (hiper)aktivnostjo – nekatere pogoste zmote in novejša dognanja.* Bilten društva Bravo, 1(1), 14–16.

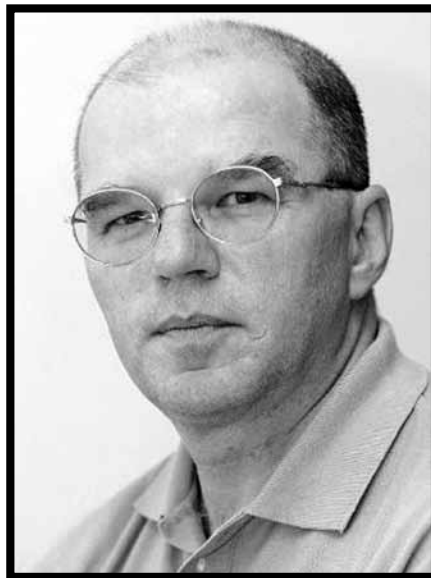
Sekušak - Galešev, Snježana (2004): *ADHD.* Pridobljeno 21. 1. 2006 s svetovnega spleta: <http://www.udrugapuz.hr/adhd.htm#0>.

Šket, Lidija (2001): *Odnos učencev do nemirne ga otroka.* Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

V spomin dragemu kolegu in prijatelju Janezu Kolencu

(1955–2012)

✉ Bogomir Novak

Vse nas je pretresla tragična vest o njegovi prezgodnji smrti 10. maja letos. Za njim je nastala vrzel v njegovi družini in kolektivu. Na Pedagoškem inštitutu je bil več kot dvajset let predan raziskovalec na področju vzgoje in izobraževanja. Proučeval je politično kulturo in komunikacijo, državljansko vzgojo, uporabo računalnikov v šoli, dosežke nove devetletke, motivacijo učencev za likovni pouk, kritično mišljenje in učenje, poklicno izobraževanje, dualni sistem, raziskovalno metodologijo ... Bil je tudi odličen sogovornik: razumevajoč, empatičen, uslužen. Nič človeškega mu ni bilo tuje in z ničimer mu ni bilo prizaneseno. Razdajal se je na nevarnih koordinatah strokovnega sveta. Morda je to naključje, sinhronija, da je preminil v svojem 57. letu in prav v trenutku, ko se tudi Pedagoški inštitut ponovno bori za svoj obstoj.

*Včeraj si še bil in danes te več ni.
Del tvoje biografije je že del moje avtobiografije,
po dnevu zmage pride dan spomina,
v njem ni sama sivina.
Bilo je mnogo norosti in bolečine pred obzorjem modrosti in vedrine.
To, za kar si ti že dotrpel, hočemo še doživeti.
In to, kar si doprinesel, prenašamo na rodove zanamcev.
Zbrano še zbiramo, napisano še prebiramo.*

*Pod bremenom težkih bojev se je
strlo tvoje utrujeno srce.
Nemirno je bilo, stran od življenja je bežalo,
dokler ni našlo pokoja in večnega miru,
ko je k Tebi, Gospod, pribežalo. ■*

Reci življenju 'da'

✍ NN

Draga žena! Piše ti žena, ki je bila v isti preizkušnji, kot si ti v tem trenutku. Dobro vem, kako se počutiš, kakšna skrb in pritiska se zgrnila nate. Poznam tvoj strah, vem, da trenutno ne vidiš nobenega izhoda iz svojega položaja: vse poti so zaprte, misliš, da je pred tabo en sam izhod, ki bo rešil trenutno stanje: narediti splav in končati to mučno stanje.

Morda so ti povedali ali misliš, da je otrok prizadet, morda si prestala hud stres v začetku nosečnosti, si ostala sama in otrok ne bo imel očeta, morda si v finančni stiski, bolna ali misliš, da ne boš imela

moči prestati nosečnosti in poroda. Morda je pred tabo kariera, morda nate pritiskajo mož ali starši, morda si že v letih ...

Misliš si, da bo potem že nekako, da se bo vse rešilo. Na ta dogodek boš pozabila, lažje zaživela, se morda tega spovedala, se bolj posvetila otrokom, ki jih imaš, storila kaj dobrega za druge ... Sama imaš vendar svobodno voljo in pravico odločati o svojem življenju ...

Draga žena, na tej poti sem bila tudi jaz. Odločila sem se za splav. Bog mi je priča, da govorim resnico: Ne stori tega!

Ne veš, kakšno trpljenje te čaka. Pot, ki se ti sedaj kaže kot edina rešitev in izhod iz stiske, je lažna in je prevara. Otrokovega življenja ne boš mogla obuditi, očitki vesti bodo preveliki in bodo črpali tvojo življenjsko moč, vrtnec življenja te bo potegnil na dno.

Ne vem, ali si verna. Obstaja pa zakonitost, ki je skupni imenovalec nam vsem. Vsakega človeka je ustvaril Stvarnik, vanj je dahnil svojega duha. Po tem se razlikujemo od živali. Telesne (genske) lastnosti pa podedujemo po očetu in materi. Prekiniti načrt, ki ga ima Stvarnik s pravkar nastalim življenjem, je nekaj strašnega. To ti povem iz lastne izkušnje. Posledice te bodo spremljale in zaznamovane boš vse življenje. Znašla se boš v oblasti Smrti, davek, ki ga boš plačala, bo prevelik. Za vse življenje bosta ranjena tvoja ženskost in materinstvo.

Pomisli, da te nekdo silno ljubi. Iz te ljubezni si bila ustvarjena. V tišini prisluhni globinam svojega srca. Tu je prostor, ki je svet, tu si čista, tu prebiva Bog. Tega ti ne more nihče vzeti, pa naj si v življenju zavržena, zlorabljen, prezrta, bolna, izpostavljena, polna zamer in krivic, prestara, izigrana, imaš onečaščeno intimnost ...

Tu, v globini svojega srca, pa si ljubljen, čista, božja, nedotaknjena, polna dostojanstva in spoštovana. Tu je prostor, kjer si sveta, prav tako kot je sveto življenje otroka, ki ga nosiš pod srcem. Ne dovoli, da ti kdo vzame to dostojanstvo. Stvarnik ti ga je podaril ob spočetju. Ponuja ti življenjsko priložnost, da sodeluješ z Njim pri enkratnem dogodku, rojstvu otroka.

Podarjeno ti je neprecenljivo, nekaj dragocenega in lepega. Prosim in rotim te, ne zavrzi tega, reci 'da' življenju, ki se razvija v tebi, zaupaj v Previdnost, ki bo poskrbela, da se bo vse postavilo na pravo mesto. Sprejmi in zahvali se za dar življenja; vеди, da ko se boš odločila za življenje, se bodo okoliščine uredile. Če boš pa kdaj v stiski, zaupaj. Nisi sama. Podarjeni ti bosta pomoč in tolažba. Zate vsak dan moli žena, ki je padla in pije k Bogu v prošnji, da te tega obvaruje. ■

Foto: Čajko

Iz mojega dnevnika

✍ Lojze Bratina

Foto: Matej Hojzen

Večerna molitev

Gospod,
razširi mi srce nad vse meridijane, nad
vse geografske širine
in dolžine, nad vse eone,
nad vse višine duha in globočine nemir-
nih vulkanov.
Razširi mi ga v neskončnost:
z večerno zarjo naj utone za zemeljskimi
horizonti, do
meje tvojih domov.
Nimam druge molitve v ožini duše,
izpolni jo z malim žarkom svoje Slave,
blestel bom kot čaša čiste vode v sončni
kopeli.
Vedno sem ljubil sonce,
tvojo vseprisotnost in tvoj sijaj, ki se
preliva
po naših dolinah in klancih,
po našem neusmiljenem asfaltu.
Nimam druge molitve; popuščam vse
vezi; odrinjam od
trdne obale;
oživljam prožnost svojega tkiva;
sproščam dih,
eksponiram se tvoji umetniški obdelavi,
napenjam vse čute,
pripravljen sem, daj,
PONESI ME S SEBOJ.

(Bratina, 2012: 24)

Daj, Gospod

Daj mi, Gospod, ukoreninjenosti v radost
življenja,
v širino udeleževanja življenjske pisanosti,
daj mi, Gospod, še več bremen, ki mi jih
nalaga ljubezen
in simpatija do bližnjega.
Daj mi ukoreninjenosti in ne zagrenjeno-
sti, resentimenta,
osamljene svetobežnosti, neaktivnosti.
Daj mi, Gospod, moč umiranja, odpove-
dovanja,
da se bom znal poslavljati od vsakega
trenutka, ki mora
umreti, od vsake kapljice radosti, ki se
mora v vročini dneva
raztopiti;
da bom znal hoditi naprej, vedno neoka-
mnjen in živ!
Daj mi, Gospod, da bom znal slaviti,
poveličevati,
rajati v posmrtni utehi,
daj, da ne umrem v smrti,
da ne obupam na poti.
Daj mi Sebe, da bom za večno odtujen od
svoje odtujenosti.

(Bratina, 2012: 101–102)

Molitev za veliko ljubezen

Gospod,
moja Luč, Tema in Moč,
kot vedno tako tudi zdaj
moja molitev deroč k tebi teče
proseče
v tem svežem hladu poletne noči,
ko ulične lampe kot velike sveče
zemeljske sreče
zvezde na nizkem nebu svetijo,
ko listje v parku
molče zatrjuje, pričuje –
plamenu, požarom fantazije –
moje srce prosi le Tebe
ne za majhen poljub
temveč
POLJUB,
objem neskončne ljubezni
v brezmejnem nebu.

(Bratina, 2012: 11)

Ljubljansko jutro

Za Ljubljano nekaj neverjetnega!
Odprl sem okno,
pogledal v nebo
in hotel živeti –
mirne, še neprebujene hiše,
svetilka v golih vejah kostanja
in nebo –
rdeče obrobjeno obzorje
nad njim,
prozorno bledomodra gladina
pa razbite sivotemne podobe –
slišim,
kako prebuja me neizrecna poezija,
prav svež me duh ovija ...
stojim in gledam,
kako se vame božji sok pretaka
in čudež luči raste!

(Bratina, 2012: 110)

Pesmi so vzete iz knjige: *Dnevnik v tej dolini: molitev za veliko ljubezen*. Ljubljana: Župnijski zavod Dravljje.

Iz življenja v šoli: Moje telo je nedotakljivo

Primer:

Petra je po nekaj mesecih šole postala zamorjena, začela se ji je izogibati. Ko jo je Maja vprašala, kaj se dogaja z njo, ji je povedala, da ji učitelj matematike ne da miru. Skoraj vsako uro jo izpostavlja pred razredom. Ko gre mimo klopi, se je tudi dotakne, včasih ji popravi lase, nalogo preverja sklonjen nad njenim telesom ... Med spraševanjem stoji zelo blizu nje, včasih jo neprijetno zbada. Omenil ji je tudi, da se je čez poletje spremenila, da je že pravo dekle. Petri je nerodno, dvakrat je že zajokala, on pa je zadovoljno, z nasmehom na ustih rekel, naj kar joka, da bo imela še lepše oči.

Odmev: Marijana Kolenko, ravnateljica OŠ Lava, Celje

Primer kaže na učiteljevo nadlegovanje učenke, ki je protizakonito in deviantno ravnanje. O nadlegovanju se je v javnosti v zadnjih letih veliko govorilo in pisalo, a očitno še premalo, da bi bili tako mladi kot odrasli dovolj ozaveščeni, kako ravnati v takšnih primerih. Učenka, ki se je zapupala sošolki Maji, bi morala o tem problemu nujno spregovoriti najprej s starši ter v nadaljevanju poiskati pomoč v šoli. V šoli je razrednik tisti, ki lahko pomaga in pripravi pogoje za pogovor z učiteljem, ki učenko nadleguje. V primeru, da s strani razrednika ni odziva, naj se učenka obrne na svetovalno službo ali na ravnatelja oz. ravnateljico. Ker gre za zelo jasne znake nadlegovanja, tega problema ne bi smela držati zase, ampak bi morala aktivno pristopiti k njegovemu reševanju. Če se nadlegovanje ponavlja dlje časa, me čudi, da nihče od sošolcev ne opozori na to, še bolj pa me čudi, da tega ne opazi noben učitelj. Pametno je, da si učen-

ka zapiše vse situacije, kdaj in kako jo učitelj nadleguje, saj imajo zapisani argumenti večjo težo. Nadlegovanje mladoletne osebe je protizakonito in moralno nesprejemljivo, kar pomeni, da je treba takoj ukrepati in poiskati rešitev. Dlje časa trajajoče početje učitelja lahko pusti učenki psihične travme.

Odmev: Marjan Žvegljč, svetovalac na zaupnem telefonu Samarijan

Iz opisa je razvidno, da gre za psihično mučenje. Ker je to proti učenkini volji in ker gre za ponavljajoče se vdiranje v Petrin intimni prostor (v Sloveniji je to krog s polmerom približno en meter okrog telesa), upravičeno govorimo tudi o spolnem nadlegovanju. Kvalifikacija takšnih dejanj je znana. Storitni je treba vse, da se storilca onemogoči. Predvsem je treba postopati preudarno in zagotoviti, da z neprimernimi dejanji storilca ne bi 'opozorili' in s tem otežili dokazovanje. Ker so to kazniva dejanja, menim, da je najbolje, če ravnatelj vključi policijo. Petra naj svojo težavo razkrije zaupanja vredni osebi (psihologu, razredniku), ravnatelj pa naj ukrepa. Dodam še mnenje: učitelj, ki tako ravna, mora biti enkrat za vselej odstranjen iz šole (ali vzgojnega zavoda).

Odmev: Julija Pelc, vodja psihološke službe v Mladinskem klimatskem zdravilišču Rakitna

Učencem moramo omogočiti priljubljenosti, ko lahko povedo, če se v odnosu z učiteljem počutijo slabo, neprijetno. Zavedati se morajo, da je njihovo telo nedotakljivo, da imajo pravico postavi-

viti se zase in to povedati! Pomembno je zaupanje in vedenje, da bodo potem, ko se izpostavijo, tudi ustrezno zaščiteni. Zato je dobro nameniti določen čas znotraj razrednih ur tudi pogovorom o medsebojnih odnosih med učenci in učitelji, možnost dostopa do informacij in do svetovalne službe. Pripravi se lahko anonimna anketa, v kateri lahko šibkejši v izobraževalnem procesu (učenci, dijaki) pogumno izrazijo svoje stiske in navedejo predloge za spremembe. Odgovorni naj bi sporočila vzeli resno, informacije preverili in ustrezno ukrepali, učence pa spodbudili, da je podpora prijateljev v okoliščinah, ko je zlorabljeno dostojanstvo, v tem, da ne molčijo, temveč spregovorijo.

Odmev: mag. Albin Vrabič, ravnatelj Rudarske šole ŠC Velenje

Tu gre za zelo neprimerno in nasilno ravnanje učitelja matematike, ki ga je treba takoj ustaviti. Petra, ki je upravičeno prizadeta, ne ve, kako ravnati, zato se njena stiska samo še povečuje. Dobro je, da se je zapupala Maji, ki jo dobro pozna in je opazila spremembo (zamorjenost, izostajanje od pouka ...). Malo verjetno je, da si je Petra zgodbo izmislila in da je vzrok njenih težav drugje. O nasilju, ki ga nad njo izvaja učitelj, je treba čim prej obvestiti razrednika, šolskega svetovalca ali ravnatelja. V šoli morajo steči hitri in diskretni postopki razčiščevanja in ukrepanja, da njena stiska ne bo še večja. Upamo lahko, da jo bo Maja, ki je verjetno njena vrstnica, spodbudila, da bo svojo veliko težavo takoj zaupala še tistim odraslim, ki jih spoštuje (starši, skrbniki, odrasli zaupniki ...), da bodo začeli reševati problem. ■

Besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke v učnih načrtih za slovenščino

Študij primera Vitan Mal

✍ Milena Mileva Blažič

Vitan Mal je začel objavljati za odrasle leta 1965, za otroke leta 1972. V javnosti je znan kot mladinski avtor in soavtor scenarija za film Sreča na vrvici (1977). Že v prvih objavah je opaziti avtorjeve stalnice, in sicer pornografsko literaturo z udeležbo otrok in za otroke. Avtor je uvrščen v učne načrte za slovenščino. Na osnovi uvrstitve med predlagane avtorje in besedila ter domače branje je avtor uvrščen tudi v berila in priročnike ter ima izjemno veliko število literarnih delavnic za osnovnošolce, včasih tudi le za dečke, s katerimi skupaj piše.

Razkrivanje identitete mladoletnih otrok piscev in zahvale otrokom za pisanje

Že leta 1969 je objavil pesem (pesem ključ) z naslovom *Break song*, v kateri so vidni stalni motivi v njegovem ustvarjanju (nagnjenja do dečkov), v njej pa razkrije tudi identiteto druge glavne književne osebe (deček Tadej in njegov brat Ba-

ron): “Tadej, brat velikega Barona, je učenec šestega c-razreda osnovne šole Majde Vrhovnik iz Ljubljane” (*Baronov mlajši brat*, 1990: 5). In še: “Baronov mlajši brat, tak kot je. Opremil sem ga (*Baronov mlajši brat*, 1985, 1997, 2005) z lastnimi risbami, saj rad rišem, slikam, fotografiram. Skratka v vsakem mojem udejstvovanju je prisotna moja naklonjenost do dečkov, do otroštva nasploh” (*Sovražim licemerje*, 1990: 12).

Po do sedaj najdenih virih je to motivno-tematsko stalnico v obliki sintagme zapisal že v naslovu in leta 1970 objavil v literarni prilogi reviji *Mladina* *Mlada pota*, in sicer z naslovom *Moj ubogi mali deček ali pravljica o seksu*, kasneje tudi v literariziranem dokumentarcu o snemanju filma *Sreča na vrvici* (1976) z naslovom *Mali veliki junak* (1979, 1998), v katerem nastopa realna oseba, napisana z imenom in priimkom, in sicer deček Matic oz. Matjaž Gruden, ki je igral v filmu glavno deško vlogo in se prav tako imenuje Matic. V času snemanja je imel 12 let.

Avtor posredno ali neposredno razkriva identiteto dečkov, s katerimi piše (*Pisanje v dvoje*, 1990), npr. Denis Kazič, ki mu je bil zgled (*Ta grajski*, 1998), enako Nejc ali Jernej Tomec, soavtor (*Hitro, hitreje*, 1994). Avtor je objavil realno sliko 12-letnega dečka (*Viva Espana*, 1995) tudi v avtopoetiki *Pisanje v dvoje* (1990). Razkril je identiteto otrok avtorjev v mladinski povesti *Junaški trio* (2000), in sicer sta bila to

Matej Kolmanko in Lucijan Prelog iz Murske Sobotice.

Postavi se vprašanje, ali je avtor imel soglasje mladoletnih otrok oziroma njihovih staršev za objavo teh besedil. Ali je lahko v času mladoletnosti objavil imena in priimke otrok, s katerimi se je sestajal, ki so mu ‘pomagali’ pri ‘pisanju v dvoje’ in pripovedovali o svoji ‘intimi’? Ali ni poleg ostalega zlorabil tudi osebne podatke resničnih oseb?

Avtoreference in ‘razveseljevanje pedofilov’

Vitan Mal piše tudi za odrasle, vendar so njegove knjige zaradi ambivalence, ki jo čutijo odrasli bralci, enostavno prezrte ali kritizirane – njegov glavni naslovnik je mladi bralec. Roman z naslovom *Ganimed in drugi* (1993) je avtor podpisal s psevdonimom Ino Knabino. V reviji *Sodobnost* (1994) je razkril svoje avtorstvo in pravi motiv svojega pisanja ter pravega naslovnika oz. tekst in kontekst: “S svojim Ganimedom sem želel razveseliti pedofile, pa tudi vse tiste, ki so pripravljeni priznati, kako se v nas samih skriva poleg dobrote tudi zlo. Glavni junak povesti si ves čas dopoveduje, da goji do dečkov platonsko ljubezen; ko pa se mu ponudi priložnost, da sanje spremeni v realnost in z lastno roko odtrga še nezrel sadež, začuti njegov kisel okus. Ta mu ne prinese zadovoljstva, kakr-

Foto: Alenka Veber

šnega se je nadejal. Spozna namreč, da z vdorom v dečkovo telo ne doseže popolne združitve. Lepota bo res šele njegova in večna, če bo mlado žrtev použil. Z umorom, žal, uniči lepoto, torej smisel svojega žitja” (Sodobnost, 1994: 668–669).

Opozorila so že bila

Kritike in vprašanja o povezanosti življenja in dela konkretnega avtorja za mladoletne otroke do 15. leta so se v sekundarni literaturi pojavljali že zelo zgodaj (Hladnik, 1980; Straka Vr-

hovnik, 1993; Lavrič, 1997; Žerovnik, Golob, 2001; Blažič, 2007; Jaklič, 2010, 2012; L. Š. 2011, Plahuta Simčič 2011 idr.)¹, vendar so ostali *vox clamantis in deserto* (glas vpijočega v puščavi). Zakaj? Na osnovi študija virov, literature in konteksta sem ugotovila, da je odgovor na to vprašanje onkraj literarne vede, kar je bilo zaznati tudi v medijih². V konkretnem primeru gre za Malovo fotografiranje otrok v bližini OŠ Majde Vrhovnik v centru Ljubljane, ki je le 50 m oddaljena od stavbe Vlade RS, 100 m od predsedniške palače in 200 m od slovenskega parlamenta.

Menim, da je Ministrstvo za šolstvo kot krovna vladna ustanova odgovorno za obstoječe stanje (uvrstitev pornografske literature z udeležbo otrok in za otroke, predlaganje avtorja za umestitev v učni načrt in posledično v literarni, šolski in družbeni sistem). Menim, da ista ustanova zlorablja zaupanje z dajanjem legitimnosti besedilom in avtorju, sramoti Republiko Slovenijo in krši 56. člen Ustave RS, ki govori o otrocih, ki naj bi bili deležni posebne varnosti in skrbi.

Analiza besedil

Pri analizi književnih besedil je treba vzpostaviti razlikovanje med lju-bezensko, erotično in pornografsko literaturo. Roland Barthes upošteva vpliv erotične in pornografske literature na bralce, in sicer na primeru mladoletnih otrok v 2. in 3. obdobju: erotika spodbuja domišljijo, pornografija telo. Značilnosti pornografske literature so:

- redukcija na pornografske operacije;
- ukinjanje subjekta: subjektivnost literarnega lika je zožena in obstaja v omejeni obliki le kot spolni junak;
- fizične lastnosti likov: velikost, barva, vonj, vlažnost, trdost in druge lastnosti posameznih delov telesa, predvsem spolnih organov;
- fizični opis detajlov;

Tabela: Prisotnost Malovih del v učnih načrtih za slovenski jezik

Razred	Učni načrt (UN) za slovenski jezik 1984: obvezni predmet – predlagana besedila za branje (DB)	UN za slovenski jezik 1998, 2005, 2009, 2011: obvezni predmet – predlagani seznam domačega branja (DB)	UN za slovenski jezik 2011: obvezni predmet – predlagani seznam domačega branja (DB)	UN v waldorfski OŠ 2009: obvezni predmet – predlagana besedila za branje in pripovedovanje	Evropski UN za slovenski jezik (Secondary Cycle) 2011/12: predlagana besedila za obravnavo v prvem obdobju ⁵
1.					
2.					
3.					
4.					
5.	Ime mi je Tomaž (DB) Roki Rok (DB)	Baronov mlajši brat Nedelje nekega poletja Sreča na vrvici Sreča na vrvici (film)	Sreča na vrvici + film Teci, teci, kuža moj	Sreča na vrvici	
6.			Baronov mlajši brat		
7.		Hitro, hitreje (DB)		Baronov mlajši brat Na ranču veranda	Baronov mlajši brat Sreča na vrvici
8.		Baronov mlajši brat Baronov mlajši brat (DB) Na ranču veranda (DB) Nedelje nekega poletja (odlomek)	Sreča na vrvici (dramatika) Baronov mlajši brat (DB)	Poletje v školjki Nedelje nekega poletja	Sreča na vrvici (dramatika) Sreča na vrvici + film Hitro, hitreje (DB) Na ranču veranda (DB) Baronov mlajši brat (DB)
9.		Sreča na vrvici Sreča na vrvici (film)			

- reduciranje (stranskih) oseb na dele telesa oz. na spolne organe (namesto podatkov o družbenem statusu, politični orientaciji ali izobrazbi v realističnem romanu);
- pornografska redukcija literarne osebe na zunanje lastnosti oz. dele telesa;
- pornografska ekstenzija literarne osebe – razširjanje spolnega predznaka na vse dele in substance človeškega telesa, ko le-ti pridobivajo spolnostno vlogo (kri, znoj, slina, plini, izpljunki, iztrebki idr.) (Zupan Sosič, 2008: 135).³

Postavi se vprašanje, ali je pornografska literatura z udeležbo otrok in za otroke primerna za nacionalne dokumente, kot so učni načrti za pouk slovenščine kot obveznega in matičnega predmeta (v letu 2011/12 so vanj uvrščene štiri enote), in to tudi v waldorfskem (v letu 2011/12 pet enot) in evropskem programu (5 enot v letu 2011/12). Pregled učnih načrtov je razviden iz tabele. Ali so za učni načrt primerne dela osebe, ki je bila leta 2000 pravnomočno obsojena:

“Znanega mladinskega pisatelja so včeraj na ljubljanskem okrajnem sodišču obsodili na pogojno zaporno kazen zaradi izdelave pornografskih fotografij 13-letnega otroka. Izrekli so mu leto dni zapor, za rešitke pa mu ne bo treba, če v treh letih ne bo zagrešil drugega kaznivega dejanja. Sodba še ni pravnomočna.

Kazenski zakonik v drugem odstavku 187. člena določa, da se vsak, kdor zlorabi mladoletno osebo za izdelavo slik, audio-vizualnih ali drugih predmetov pornografske vsebine, ali jo uporabi za pornografsko predstavo, kaznuje z zaporom do treh let. Sodišče je ugotovilo, da je 54-letni moški s tem, ko je fotografiral nagega 13-letnega dečka v najrazličnejših položajih, izpolnil vse znake kaznivega dejanja prikazovanja in izdelave pornografskega gradiva. Potem ko si je pridobil dečkovo zaupanje, ga je prepričal v fotografiranje zaradi ‘umetniškega izziva’, kot je dejal. Od januarja do 20. decembra 1995, ko je posnete filme

odnesel razvit k fotografu (ki je nato o vsebini slik povedal pristojnim), je izdelal več kot sto fotografij golega dečka.

V objektiv je ujel dečkovo zadnjično odprtino, fotografiral ga je z nabrekli spolnim udom v najrazličnejših položajih, med drugim tudi, ko sedi na stekle-

Foto: Peter Prebil

nici z vratom steklenice v anusu ...” (Iva Ropac, Delo, 9. 11. 2000).

Motivno-tematske stalnice: odrasli, otrok in neodgovorna spolnost

Motivno-tematski elementi, ki so stalnica v avtorjevem pisanju, namenjenem otrokom oz. mladim bralcem, so:

- glavna književna oseba je odrasli, ki spolno nadleguje otroka;
- otrok ne protestira zoper storilca, ker je narativna perspektiva na strani storilca;
- otrok je iz socialno ogroženega okolja (rejenec, ločeni starši, brez staršev ...), odrasla oseba se pojavlja v obliki rešitelja, kar je mimikrija za plenilca (arhetipska situacija – trickster/prevarant);
- odrasle osebe (učitelji, vzgojitelji, očimi, rejniki, dedki ...) izkoriščajo zaupanje, neizkušenost, ranljivost otrok;

- storilec svetuje otroku, naj ne pokliče policije/kriminalistov, ker nima smisla;
- storilec govori otroku, da ga ima ‘res rad’;
- storilec plačuje otroku (sladoled, denar, dediščina);
- storilec fotografira/riše/slika/sne-

ma otroka;

- storilec/odrasla oseba izkorišča/zlorablja naivnost/nevednost/zaupljivost otroka in svojo nadrejenost;
- ciljno občinstvo so otroci;
- v besedilih nastopajo otroci;
- besedila vsebujejo prizore nasilja, pornografije in drugih vsebin, ki škodujejo zdravju, duševnemu in telesnemu razvoju ter etično negativno vplivajo na dovzetnost otrok;
- besedila spodbujajo otroke k sprejemanju zlorabe otrok s strani odraslih;
- besedila vsebujejo prvine, ki temeljijo na izkoriščanju otrokove neizkušenosti in lahkovernosti;
- besedila/filmi prepričujejo otroke/starše/odrasle ... v nakup/branje/delavnice;
- literarne delavnice, berila, učni načrt ... izkoriščajo posebno zaupanje v starše, učitelje in druge osebe (literarni, šolski in družbeni sistem);

- besedila neupravičeno prikazujejo otroke v nevarnih (surovih) situacijah.

MŠŠ, ZŠŠ, BZS, DSP, MK, JAK promovirajo besedila in avtorje, ki neposredno spodbujajo k spolni zlorabi otrok, in tako izkoriščajo otrokovo/učenčevo neizkušnost in lahkovernost. S tovrstnimi besedili se neposredno spodbuja izkoriščanje posebnega zaupanja otrok v starše, učitelje ali druge osebe.

V Malovih besedilih so te stalnice opazne tako v prvi objavi z naslovom *Moj mali ubogi deček ali pravljica o seksu 1970* kot v nemladinskem besedilu *Napačna odločitev* (2009), ki je v številnih knjižnicah uvrščeno na police za otroke in mlade bralce.

Zaključek

V Sloveniji je pornografija opredeljena kot vsakršna oblika upodobitve ali predstavljanja spolnega izkoriščanja otrok (vključno s slikovnim, pisnim ali z videomaterialom), ki je osredotočena na otrokovo spolno vedenje ali otrokove spolne organe.⁴ Otroška pornografija je tisto gradivo, ki slikovno prikazuje otroka (mladoletno osebo, mlajšo od 18 let), ki sodeluje v nedvoumnem spolnem dejanju, oziroma osebo, za katero se zdi, da je otrok, in realistične podobe neobstoječega otroka v nedvoumnem spolnem dejanju (prav tam).

Vprašanja odraslim, ustanovam ali društvom, ki so jim otroci ali mladoletniki zaupani v učenje, vzgojo, varstvo ali oskrbo, so:

- ali je v učne načrte za slovenščino etično umestiti besedila s pornografsko udeležbo otrok in za otroke ter avtorja, pravnomočno obsojenega za podobno kaznivo dejanje (2000);
- ali je etično priporočati literarne delavnice z avtorjem;
- zakaj smo priče dolgoletnemu sprenevedanju, zanikanju odgovornosti, zavlačevanju, govorih o cenzuri umetniške besede, o obsojanju tistih, ki opozarjamo na dajanje legitimnosti s strani literarnega, šolskega in družbenega sistema, Vlade RS, Ministrstva za izobraževanje, zna-

nost in kulturo, Zavoda za šolstvo, Predmetne komisije za slovenščino, Strokovnega sveta za splošno izobraževanje (od 27 članov je 15 doktorjev in doktoric znanosti).

Zakaj odgovorne ustanove niso ustanovile kredibilne skupine interdisciplinarnih strokovnjakov, ki bi preverila literaturo s pornografsko udeležbo otrok in za otroke v verbalni in vizualni podobi ter 'literarne' delavnice, ki jih je več kot 500?

Javne kritike zoper 'življenje in delo' so potekale od leta 1980 dalje, stopnjevale so se po letu 1990, kulminirale s pravnomočno obsodbo leta 2000 in se nadalje ignorirajo po letu 2010. Zakaj je Slovenija edina država na svetu, ki ji je treba dokazovati, da pravnomočno obsojena oseba zoper spolno nedotakljivost otrok enostavno ne sodi v osnovne šole, kar je sicer stvar zdravega razuma? ■

Opombe

1. Kritike so zapisane v delih: Hladnik: 1980; Straka Vrhovnik: 1993; Lavrič: 1997; Žerovnik, Golob: 2001; Blažič: 2007; Jaklič: 2010, 2012; L. Š.: 2011; Plahuta Simčič: 2011 idr.
2. Dokumentirano: *Skrivaj fotografiral otroke* (Delo, 17. 1. 2012); *Pisatelj Vitan Mal menda oprezal za otroki in jih fotografiral* (18. 1. 2012); "Ubogaj me in lepo ti bo! ... Zdaj pa sleci hlače!" (21. 1. 2012).
3. Sosič Zupan, Alojzija (2008): *V tebi se razraščam: antologija slovenske erotične poezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. <http://www.spletno-oko.si/index.php?fl=0&p1=603&p2=573&p3=701&id=701>.
5. Korelacija s 3. triletnjem v slovenskih osnovnih šolah.

Literatura

- Blažič, Milena Mileva (2007): Uvod v teorijo mladinske književnosti. V: *Jezik in slovtvo*, letnik 52, št. 6 (nov.-dec. 2007), str. 35–49. Dostopno na: <http://www.jezikinslovstvo.com/pdf/2007-06-Razprave-MilenaMilevaBlazic.pdf>.
- Felc, Mitja (2012): *Skrivaj fotografiral otroke*. V: *Delo*, 17. 1. 2012. Dostopno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/skrivaj-fotografiral-otroke.html>.
- Jaklič, Tanja (2010): Mladoletniki v literaturi z elementi pornografije. V: *Delo*, 24. 11. 2010. Dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/130262>.
- Jaklič, Tanja (2012): "Ubogaj me in lepo ti bo! ... Zdaj pa sleci hlače!" V: *Delo*, 21. 1. 2012. Dostopno na: <http://www.delo.si/novice/kronika/ubogaj-me-in-lepo-ti-bo-hellip-zdaj-pa-sleci-hlace.html>.
- L. Š. (2011): Andersenov rojstni dan – odličen dan za dan otroških knjig. *MMC portal*, 2.

4. 2011. Dostopno na: <http://www.rtvslvo.si/kultura/knjige/andersenov-rojstni-dan-odlicen-dan-za-dan-otroskih-knjig/254467>.

Mal, Vitan (1970): *Moj ubogi mali deček ali pravljica o seksu*. V: *Mlada pota*, leto 7, št. 3–4, str. 18–19.

Mal, Vitan (1972): *Ime mi je Tomaž*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Mal, Vitan (1975): *Teci, teci, kuža moj*. Celje: Mohorjeva družba.

Mal, Vitan (1976): *Roki Rok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Mal, Vitan (1977): *Sreča na vrvici* (videoposnetek). Režija: Jane Kovačič. Ljubljana: Viba film.

Mal, Vitan (1979): *Mali veliki junak*. 1. izdaja. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Mal, Vitan (1985): *Baronov mlajši brat*. 1. izdaja. Ljubljana: Prešernova družba.

Mal, Vitan (1990): *Sovražim licemerje*: Vitan Mal. V: *Revolver: revija za kulturna in politična vprašanja (revija s homoerotičnim nabojem)*, 1, št. 1 (dec. 1990), str. 8–12.

Mal, Vitan (1993): *Ganimed in drugi*. Ljubljana: ŠKUC.

Mal, Vitan (1993): *Na ranču veranda*. Ljubljana: Prešernova družba.

Mal, Vitan (1994): *Ganimed in drugi*; Mortimer. V: *Sodobnost*, 42, št. 8/9 (1994), str. 668–669.

Mal, Vitan (1995): *Viva Espana*. V: *Prešernov koledar* (1995), str. 149–156.

Mal, Vitan (1996): *Nedelje nekega poletja*. Ljubljana: Prešernova družba.

Mal, Vitan (1998): *Ta grajski*. Ljubljana: Prešernova družba.

Mal, Vitan (1999): *Pisanje v dvoje*. V: *Primorska srečanja: revija za družboslovje in kulturo*, letnik 23, št. 213 (1999), str. 18–20.

Mal, Vitan (2000): *Junaški trio M: mladinska povest*. Ljubljana: Prešernova družba.

Mal, Vitan (2009): *Napačna odločitev*. Ljubljana: ŠKUC.

Mal, Vitan; Tomec, Jernej (1994): *Hitro, hitreje*. Ljubljana: Prešernova družba.

Lavrič, Marjana (1997): *Nedelje nekega poletja*. Dostopno na: <http://www.ljudmila.org/siqrd/Revolver/rol/23/20.html>.

Hladnik, Miran (1980): *Mali junak in književnost za otroka*: Vitan Mal, njegova najnovejša povest in nekaj malega iz splošnih dognanj. V: *Delo*, 24. 4. 1980.

Pisatelj Vitan Mal menda oprezal za otroki in jih fotografiral. V: *Finance*, 18. 1. 2012. Dostopno na: <http://www.financesi.com/novice-pisatelj-vitan-mal-menda-oprezal-za-otroki-jih-fotografiral>.

Plahuta Simčič, Valentina (2011): *Bralna kultura med mladimi: ni najboljša, pa tudi najslabša ne*. V: *Delo*, 2. 4. 2011. Dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/146578>.

Ropac, Iva (2000) V: *Delo*, 9. 11. 2000.

Sosič Zupan, Alojzija (2008): *V tebi se razraščam: antologija slovenske erotične poezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Straka Vrhovnik, Tone (1993): *Ino Knabino*: Ganimed in drugi. V: *Literatura*, 5, št. 26/27 (1993), str. 132–133.

Žerovnik, Angelca; Golob, Berta (2001): *Priporočiti ali zavrniti: mnenje o knjigi Vitana Mala, Ta grajski*. V: *Vzgoja: revija za učitelje, vzgojitelje in starše*, leto III, št. 11 (sep. 2001), str. 41–42.

Vsak nosi svojo odgovornost

✍ Andrej Perko

Dve leti moja skupnost obiskuje Jernej, bister, toda 'faliran' študent filozofije, ki je odraščal ob tiranskem očetu in zlomljeni materi. V program se je vključil s svojo partnerko, s katero imata štiriletnega sina.

Živel je popolnoma izgubljen, se občasno opijal in drogiral, kadil itd. Seveda sta s partnerko prihajala v hude zagate in v konfliktih se je vedel podobno kot njegov oče: agresivno in popolnoma brezglavo. Ker ni mogel več živeti sam s sabo, s svojo bolečino, družino pa je želel na vsak način obdržati, se je zelo vestno lotil urejanja in čiščenja odnosov z očetom, predvsem pa z mamo. Tako je ob prebrani knjigi Alice Miller Drama je biti otrok nastal spodnji zapis.

Odkar sem v programu, sem se več ali manj osredotočil zgolj na svojega očeta in na travme, vezane nanj. Kar se zdi logično glede na patologijo naše družine. Oče je bil – tako kot vedno v naši družini – dežurni krivec za vse moje težave. Pijanec, agresivnež, v delirijih me je poniževal, z njim sem se tepel na življenje in smrt. Dovolj, da človek za vedno ostane pripet na te podobe oziroma na tisto, kar je od njih ostalo, le-to pa je večinoma nezavedno. Po dr. Š. tako ali tako igram 'dobrega sina', tistega, iz katerega nikoli ne bo nič, torej le poslušam svojega očeta, ki mi je, takrat ko je 'steklinil', to vcepljal v možgane. Od tu, vsaj tako se mi je zdelo,

moje blokade, 'depresije', stanja nič. Od tu nezmožnost dokončanja študija, ure in ure sedenja pred praznim listom papirja na še bolj praznem ekranu računalnika. Problem je le v tem, da tudi po tem uvidu oziroma soočenju s travmami, tudi po tem, ko sem mislil, da sem 'odpravil' očeta, nisem odpravil svojih 'težav', da ne rečem nevroz.

lahko sem spet začel čutiti, lahko sem se zjokal, vendar se v funkcionalnem smislu nisem premaknil. Kvečjemu nasprotno. Potem ko sem si dopustil čutiti in podoživeti nekdanja čustva, se na dolgi rok nisem počutil ravno močnejšega in bolj skladnega, kar bi se po Millerjevi moralo zgoditi, če je (samo)analiza potekala tako, kot treba. Kljub temu, da se mi je zdelo, da sem se bil sposoben izpostaviti čustvom zgodnjega otroštva ter doživeti tedanjo nemoč in razdvojenost, se mi ni okrepila samozavest. Vsaj ne v celoti, v najpomembnejšem delu, recimo kar se diplome in samostojnosti tiče. Morda sem se tudi zaradi tega začel spraševati, če je še kaj v ozadju, če je še kaj, kar me zavira, kar mi je ušlo in sem spregledal.

Zato sem tudi nehal piti kavo. Vem, da se bere smešno, ampak kavo sem nehal piti predvsem zato, ker sem s še enim šokom za telo na nek način hotel v tek pognati možgane, sebe celega. Seveda sem vedel, da je prenehanje pitja kave dobro za moje zdravje, če odštejem še dodatne tri kilograme na že pridobljenih kadilskih šest. Vsaj mislil sem tako. Na nezavedni ravni pa se je kava kazala kot nekaj, kar sicer ni bila neposredna rešitev, ampak bolj simptom na površini. Vendar bistven simptom, simptom, ki je kazal na neposredno vzročno zvezo z bistvom problema, česar pa nisem takoj videl, četudi sem v prejšnjem utrinku zadevo praktično že zapisal. Tako kot Cankar: "Mati, kave bi."

Hegel je rekel: "Vse je na površini." Po njegovem je bil Kant dvakrat cepec. Zato, ker je kopal in kopal v globino, dokler se ni dobresedno zakopal in omagal ravno v

trenutku, ko je zadeva postala zanimiva in bi dejansko lahko kaj pametnega izkopal. Lacan je dobrih 100 let kasneje to inteligentno površinsko držo samo še posvojil in rodil psihoanalizo. Kadar gre za samoanalizo, ki je del terapije, pa tudi v življenju nasploh imamo velikokrat vse odgovore dobresedno pred nosom. Pa jih ne vidimo. Ker je to obrambna drža v smislu idealizacije ali potlačitve ali pomanjkanja inteligence, za kar seveda nismo sami krivi. Tako sam nisem ozavestil, čeprav sem to že večkrat nakazal, da velik del mojega problema predstavlja ravno moja mati in ne oče. In da sem se nehote in skoraj za vedno ujel ravno v njeno projekcijo, da je za vse naše težave kriv on in ne ona.

Kaj je že dahnil Kevin Spacey alias Roger "Verbal" Kint alias Keyser Soze leta 1995 v filmu *Osumljenih pet*: "Največji trik, ki je uspel hudiču, je bil, da je prepričal ljudi, da ne obstaja." Tako je tudi mene in mojega brata naša mati prepričala, da problem ni v njej. Da problem ni v njeni globoko nevrotični in prizadeti naravi, v njeni depresiji, živčnosti, odsotnosti duha, v njenem kričanju in čustvenih eksplozijah, v njenem dretju, v množici njenih akutnih in kroničnih obsesivno-kompulzivnih motenj, kot so: sončenje do smrti cele dneve, na račun katerega se potem ni ukvarjala z bratom in menoj, ali vse vrste problemov s hrano in debelostjo: od prenajedanja do stradanja in do kroničnega nezadovoljstva s svojim telesom. To je pripeljalo celo do popolnega izogibanja javnim plažam, pomanjkanja samospoštovanja. Včasih se je pojavilo pretirano navdušenje nad samo seboj in nad svojo vlogo v družbi in svetu, vse to pa je bilo ovito v celofan nedostopnosti in umika v osamljenost pod pretvezo, da ljubi samoto in da ljudi ne potrebuje ali pa da ji je oče zagnusil druženje, kar je še ena velika laž. Mati je asocialen čustveni invalid, ki ji je nekdo naredil največjo škodo s tem, da ji nekoč v otroštvu ni pošteno sprašil riti, pa čeprav z leskovo palico, in ji izbil iz glave

iluzije o tem, da zaradi svoje upornosti, ki pa ni nič drugega kot nezrelo trmarjenje in zbujanje pozornosti, ni nič posebnega in da tudi zanj veljajo ista pravila kot za druge. Tako pa je celo življenje hodila drugače kot drugi in mimo drugih, in to praviloma na svojo škodo in škodo svojih bližnjih.

Sam sem bil kot otrok in mladostnik cele dneve zdoma. Kot potepuški maček. Domov sem hodil le spat. In to s težko muko in s kepo strahu v želodcu. Ves čas sem mislil ali pa hotel verjeti, da je bilo to zaradi očeta. Pa verjetno ni bilo čisto tako. Bilo je zaradi mame, predvsem zaradi mame. Očeta bolj ali manj sploh ni bilo in sploh ne vem, kje je kolovratil. Mama je bila vedno doma. In zaradi nje sem se, domnevam, bal hoditi domov. To je vsa resnica. Preprosta in čista v svoji grozovitosti. Osvobajajoča.

Ne trdim, da oče ni prispeval k njenim, našim psihozam. Toda v končni fazi je to vseeno. Tisto, kar je ona počela meni in bratu, je njena odgovornost. In še danes ji je vseeno za resnico. Kar se nje tiče, je vsega kriv oče. Ne morem verjeti, kako plehek izgovor in koliko časa sem ji verjel. Samo sebe pa ima za izredno ljubečo in požrtvovalno, kakršno bi si lahko želel vsak otrok. Kar je skregano z dejstvi. Tudi zaradi nje imam probleme z učenjem. Ker se je vsakič, ko sva skupaj delala šolske naloge, drla na mene in doživljala živčne zlome. In to dobesedno. Dobesedno si je pulila lase in norela. Učenje in 'domače naloge' mi je priskutila za vedno. Nihče pa me ni naučil, da bi samostojno opravljaj naloge. In tu se lahko vrnem

h kavi. Ko sem utrinjal na zadnji komplet spisov, sem se spomnil, da mi je že konec osnovne šole mati zvečer kuhala kavo, da se bom ponoči lažje učil. Tragedija je seveda v tem, kako sem sploh prišel v situacijo, da sem se moral že v osnovni šoli učiti ponoči. Totalno pomanjkanje delovnih navad oziroma odlašanje z osnovnimi nalogami. Še sobe nisem imel nikoli pospravljene. Navadno je histerično vpila name in jo potem sama pospravila.

Ko sva se nazadnje skregala, med drugim zato, ker sem popenil, ko mi je

sugerirala, da naj ne živim v preteklosti, ampak naj bom (tako kot ona) usmerjen v prihodnost, sem ji rekel, da bi v poštenih državah morali takšne starše streljati. Kar jo je seveda strašno prizadelo. Sam sem, ko sem to izrekel, doživel zanimivo izkušnjo, da sem se istočasno, ko sem kričal nanjo – da moram razreševati preteklost še posebno zavoljo mojega sina, če hočem nekoč kolikor toliko normalno živeti v prihodnosti –, z duhom v času vrnil nazaj in si v miru ogledal to izjavo. Na tej izjavi v tistem času in prostoru ni bilo nič prostaškega, nič nesramnega, skratka sploh ničesar. To je bila ena najbolj nedolžnih in otroško čistih izjav, ki sem jih kadar koli izrekel. Vsekakor pa lepo hodi z roko v roki z izjavo, ko sem očetu rekel, da si želim, da bi umrl. Če prav razumem Millerjevo, gre za popolnoma normalno, prvinsko jezo do groznih staršev. Sicer pa mi je vseeno.

Tako je padla še ena zavesa in se razkrija še ena laž iz moje zgodovine, ki pa poraja

Foto: Alenka Veber

nova vprašanja. Me je moja mati sploh imela rada? Je bila tega čustva sploh sposobna? Ali je bila tudi njena ljubezen zgolj njena idealizacija same sebe in konstrukt njenega nevrotičnega uma? Kje je njena ljubezen? Večina mojih lepih spominov je vezanih na Kočevje, na starega očeta in staro mamo. Zelo malo nanjo. Moja teza je, da sem hlepel po njeni ljubezni. Vendar mi tega ni bila sposobna dati. Vsaj ne v celoti in tako, kot bi se spodobilo, če se lahko sploh tako izrazim. Mi je pa podarila vse ostalo, predvsem zlagano resnico.

Se mi zdi, da sem šele s tem uvidom bolj pravilno umestil tudi vlogo svojega očeta v mojem življenju. To spoznanje o moji mami je definitivno osvobajajoče zame. Razumem ga kot korak naprej, čeprav se včasih vprašam, koliko korakov bo še potrebnih na tej poti. Vprašanje je seveda retorično, kot je utopično pričakovati, da težko pridobljena svoboda s seboj vedno prinaša pečena svinjska rebrca in češnjeve cvetove.

Komentar

Pričujoča zgodba kaže na problem, ki v naši družbi ni dovolj ozaveščen: v družinah, kjer gre za patologijo odnosov kot posledico alkoholizma, agresije itd. očetov, ima mati škarje in platno, da prestriže nevzdržne razmere.

Tega dejstva ljudje ne razumejo, češ kako naj bo mati 'kriva' za možev alkoholizem, njegovo agresivnost, noro obnašanje? Ne gre za krivdo. Gre za reševanje problema. Agresivnež, alkoholik svojega vedenja navadno ne more nadzorovati (zato rečemo, da je zasvojen in ni gospodar samega sebe) in mati mora reševati nastalo situacijo tako, da jo prekine, da zahteva moževu zdravljenje in pri tem tvorno sodeluje ali pa rešuje sebe in otroke ter od takšnega moža in očeta odide.

Jernej je, kot je to običajno, prvo leto urejanja v skupini za svoje težave krivil očeta. Ob zgodbah

članov skupnosti in mnogih prebranih knjigah je kmalu spoznal, da je mati tista, ki je s svojim obnašanjem in držo (vztrajanjem v patološkem odnosu z možem) napravila njemu in bratu več škode kot agresivni oče. Ko je ozavestil problem družine in odnosov v njej, se je v nekaj mesecih umiril v tolikšni meri, da se je lotil nedokončanega študija in tudi kmalu diplomiral. S partnerko sta na dobri poti, da dokončno prekineta scenarija primarnih družin. ■

Molitev v procesu (samo)pomoči

Preprečevanje zasvojenosti in omam

✂ Ana Hram

V procesu okrevanja pri zasvojenosti in omamah ter že v poprejšnjem klicu po notranjem rezervnem viru moči v skrajni sili in kasneje po zunanji pomoči se posameznik najpogosteje obrne na višjo (različno poimenovano) silo. Nekateri jo imenujemo Bog, za druge je to stvarstvo, višja sila, intuicija itn.

V globoki stiski in globokem trpljenju se posameznik vedno obrača na nekaj višjega, močnejšega, višjo zavest. V bistvu gre za neko globoko verovanje v proces urejenosti, višjega reda in zavesti; verovanje, da se bodo stvari, četudi so v danem trenutku in življenjskem obdobju zelo težke, prej ali slej postavile na svoje mesto, skratka, da se bo vse uredilo.

Psihoterapevtka dr. Doreen Virtue, avtorica več kot dvajsetih knjig, na ključna tri vprašanja o molitvi kot pomoči podaja sledeče globlje odgovore in pojasnila. Ta vprašanja so: zakaj nihče ne usliši mojih molitev; kdor vpraša, dobi odgovor; kako pridemo do jasnih spoznanj?

Molitev

Molitev je oblika notranje meditacije, ki je ključna za beg pred strahom. Ponese nas k luči, svetlobi, božanskemu, kakor koli kdo imenuje nevidno moč in ureditev. Molimo tako, kot v danem trenutku pač zmoremo. Pomembno je, da se ne trudimo nadzoro-

vati molitve, naj bo prosto tekoča kot kateri koli pomemben pogovor. Zlijmo se z molitvijo in ne zavračamo nobene misli ali občutkov, ki nas pri tem obidejo. V prvem trenutku bomo morda kar prekipevali, že v naslednjem bomo morda žalostni ali skesani. Molitev ni nič drugega kot 'ponovna povezava'; to je pot do brezkončnega navdiha in vitalnosti.

Zakaj nihče ne usliši mojih molitev?

Takojšen odgovor stvarstva

Vse naše molitve, vsi klici na pomoč in vsa naša vprašanja so slišani. Na vsako molitev dobimo tudi takojšen odgovor stvarstva. Ti odgovori prihajajo k nam v obliki tolažbe, nasveta, napotkov in podatkov ali pa v obliki nečesa, kar imenujemo čudežen 'božji poseg', znak, znamenje. Odgovor na molitev še ne pomeni, da so se vse naše 'želje' uresničile, pomeni le, da je nekdo nam in naši situaciji brez oklevanja naklonil pozornost.

“*Stvarstvu so naše želje še kako pomembne, vendar so vmes še drugi dejavniki: prava izbira časa, volja drugih ljudi, vpletenih v situacijo, in največja možna sreča v končnem razpletu. Zaradi vsega naštetega se nam včasih zdi, da je ostala naša molitev neuslišana.*”

Nevidni svet vstopa v vidnega

Molitev ima veliko življenjsko pomembnih in koristnih učinkov. Ko molimo, nevidni svet vstopa v vidnega in tako dodatno blagoslavlja luč. Vsa

bitja imamo čudežno sposobnost, da prinašamo blagoslov. Zadostuje že, da čutimo ljubezen. Ko se ljudje spotikamo ob strahove in dvome, nam blagoslov pomaga iti – poleteti nad zemeljsko zavest proti nebesom, kjer se nam razkrijejo poti do novih korakov, sprememb, ozdravitve, napredka.

Ko se sprašujemo, ali smo morda zašli v slepo ulico in ali delamo kaj 'narobe', je vedno znova odgovor, da vsakdo, ki moli, ravna prav, če poslušava višje namige. Če zgolj tiho ponavljamo molitev ali če prosimo iz srca, bo molitev vselej učinkovala.

Izid sta sreča in ljubezen

Če se nam zdi, da naše molitve niso bile uslišane, so morda za to krivi strahovi in dvomi, ki nam onemogočajo, da bi v danih okoliščinah prepoznali luč. Večkrat se nam namreč zdi, da se nam želje niso izpolnile, v resnici pa ne vidimo, kakšen blagoslov je, ker so stvari ostale takšne, kakršne so. Vsekakor bomo prejeli več blagoslova, če bomo molili zbrano in če bomo svoje svete misli usmerili proti nebesom. Toda naj bo snovni izid takšen ali drugačen, na duhovni ravni je ljubezen stvarstva človeku vselej zagotovljena.

Najvišja možna sreča v končnem razpletu

V vsakem primeru sta izid sreča in ljubezen, kajti drugačnega izida sploh ni. Čeprav nas srce boli od žalosti, čeprav so naše misli zmedene, ker smo negotovi, čeprav smo osamljeni, moramo vedeti, da bomo dobili pomoč pri razrešitvi vseh težav. Ne opuščajmo molitve samo zato, ker mislimo, da je nihče ne sliši. Stvarstvu so naše želje še kako pomembne, vendar so vmes še drugi dejavniki: izbira časa, volja drugih ljudi, vpletenih v situacijo, in največja možna sreča v končnem razpletu. Zaradi vsega naštetega se nam včasih zdi, da je naša molitev ostala neuslišana.

Človek postavlja pogoje

Stvarstvo nam bolj privoščiči srečo, kot si jo sami. Ovirajo nas naše predstave o tem, kaj bi nas osrečilo. Kadar namreč postavljamo pogoje, ki bi jih bilo treba izpolniti, da bi bili lahko srečni, srečo odlagamo v prihodnost. Koliko lepše bi bilo, če bi hoteli biti srečni že zdaj, v tem trenutku. Ne vidimo, koliko darov bi dobili. Ne vidimo, da bi prejeli veliko več, kolikor bi sploh bili pripravljeni sprejeti.

Kdor vpraša, dobi odgovor Slišati odgovor stvarstva

Če zastavimo vprašanje stvarstvu, vedno dobimo odgovor. Vzeti si moramo čas in v mislih zastaviti vprašanje. Pri tem moramo vztrajno misliti na to, da želimo od stvarstva odgovor, in zaupati, da ga bomo tudi dobili. Četudi ga ne bomo slišali takoj, smo lahko prepričani, da ga je stvarstvo slišalo. Takoj, v dnevu ali dveh bi nas moral odgovor doseči. To je lahko v obliki pesmi, besede, naslova knjige, slike v časopisu, vonja ... Morda se nam neka melodija neprestano vrti v glavi ali pa jo večkrat slišimo po radiu. Morda se odgovor skriva v besedilu pesmi. Ali pa nas pesem spominja na koga, ki je za nas v tistem trenutku ključen. Če potem, ko smo zastavili vprašanje, ne dobimo odgovora, smo ga morda preslišali ali pa nočemo slišati sporočila, ki ga je poslalo stvarstvo, ker nam mogoče kateri od napotkov ni všeč. Sprašujmo naprej, dokler ne bomo jasno slišali odgovora. Prosimo, da bi slišali, in gotovo nam bo uspelo. Z vztrajnostjo, s potrpežljivostjo in z odprtim, čistim srcem brez pričakovanj.

Kako pridemo do jasnih spoznanj? Narava

Narava, svež zrak, rastline, drevesa, živali, globlje dihanje nam pomagajo izostriti čut za duhovnost. V naravi postanemo bolj dovzetni za navdihe, sporočila, jasna spoznanja, nove korake. V naravi postanemo bolj uglašeni z notranjim ritmom telesa in duha ter z ritmom narave in bivanju.

Globlje dihanje

Prav s pomočjo globljega dihanja (dihanje v trebuh) se vedno znova srečujemo z višjo zavestjo in uvidi (gibanje, telovadba, meditacija, joga). Dihanje je nekakšna odprta razprava, v kateri se načrtuje vsak naslednji korak. Ko vdihnemo, se napolnimo s pozitivnimi napotki, ki nam bodo v kritičnih trenutkih v oporo. Pomembno je, da večja ko je želja, globlji je vdih. Ko si nekaj močno želimo, dihamo globlje, žal pa dihamo plitvo, ko se počutimo nemočni. Kadar koli želimo narediti močan in nenaden premik v življenju, moramo preprosto začeti dihati globlje, takoj ko zaznamo željo. Takrat šele stvarstvo lahko pomaga.

“ Na vsako molitev dobimo tudi takojšen odgovor. Odgovor na molitev še ne pomeni, da so se vse naše 'želje' uresničile, pomeni le, da je nekdo nam in naši situaciji brez oklevanja naklonil pozornost. ”

V procesu okrevanja pri zasvojenosti in omamah je globoko verovanje v 'nekaj' višjega ključnega pomena. Le tako lahko človek v tako globokem trpljenju aktivira tisto nekaj malega zdravilnega v sebi, kar mu je še ostalo in kar nujno potrebuje za okrevanje ter ponovno vzpostavitev stabilnosti. Pomembno je, da se oseba v danih okoliščinah kar najbolj trudi. Pomembno je, da si počasi ponovno zgradi lastno hrbtenico. Pomembno je, da jo samozavestno in lahkotneje nosi skozi življenje, da ima nova hrbtenica pravilen dvojni 's' (pravilno delovanje, pravilna pot), ki se mu posameznik nikoli več ne odpove. Pomembna sta globoko upanje in globoka hvaležnost. Hvaležnost bivanju. Ker ima Bog samo tri odgovore na molitev: 'da', 'še ne' in 'imam nekaj boljšega zate' ter najboljši načrt za nas.. ■

Literatura

Virtue, Doreen (2003). *Pogovori z angeli*. Ljubljana: Iskanja.

Hram, Ana (2012): *Življenje svojo igro igra in nas vseskozi poziva, naj delujemo pravilno*. Publikacija.

Foto: Matevž Kostanjšek

V zrelostno obdobje z gibanjem in razvedrilnim športom

✍ Herman Berčič

Znana modrost je: "Gibanje je življenje in življenje je gibanje." To velja za vsa starostna obdobja človekovega življenja, tudi za obdobje zrelosti. Vendar pa o tem niso vsi prepričani, zato si na začetku tega prispevka zastavimo vprašanje, zakaj naj bi se ljudje v zrelosti redno gibali in se ukvarjali z razvedrilnim športom. Nekateri v športu ne vidijo posebne vrednosti, ne najdejo posebnega zadovoljstva in smisla. Mnogi tudi niso motivirani za to. Spet drugim pa je povsem jasno, zakaj naj bi se oz. zakaj se ukvarjajo z razvedrilnim športom in kaj jih vodi ter usmerja v redno športnorekreativno udejstvovanje.

Korak za korakom poskušajmo na osnovi številnih znanstvenih izsledkov in spoznanj ter strokovnih in praktičnih izkušenj utemeljiti na začetku postavljeno trditev, ki še ob dodatni razlagi pomeni, da redno in sistematično športnorekreativno udejstvovanje v mladosti razvija organe in psihofizične sposobnosti, v zrelosti in starosti pa jih ohranja (po: Ulaga, 1980).

Zdravje kot neprecenljiva dobrina

Prav zdravje je tista vrednostna kategorija, ki ji moramo tudi v zrelem

obdobju življenja nameniti posebno pozornost. Ob tem pa poskušajmo odgovoriti na vprašanje, kako naj bi si z rekreativnim oz. razvedrilnim športom krepili zdravje. Najprej govorimo o športu kot o preventivnem dejavniku, ki naj ljudem pomaga, da ne bi prišlo do obolenj in da bi čim dlje ostali zdravi. Dejstvo, da redno in sistematično ter pravilno ukvarjanje s športom krepi zdravje, je posledica ugodnih učinkov telesne vadbe in gibanja na človekov organizem. To se odraža tako na njegovem dobrem fizičnem in psihičnem počutju kot tudi na njegovi duševnosti in duhovnem ustroju.

Na osnovi številnih in kakovostno izvedenih raziskav (po: Ihan, 2000) lahko ugotovimo, da si s pomočjo športa oz. ukvarjanja z njim krepimo imunski sistem. Ob tem je treba dodati, da to drži le, če gre za zmerno športnorekreativno dejavnost, torej za zmerne telesne napore. S pomočjo redne telesne dejavnosti naj bi postali odpornejši proti različnim okužbam, še zlasti proti nadležnim prehladnim obolenjem. Poudarek je torej na zmerni rekreativni telesni vadbi, saj le taka ugodno vpliva na odpornost proti različnim nalezljivim boleznim. Nasprotno pa prevelike obremenitve in naprezanja, zlasti če trajajo daljše obdobje, privedejo do oslavitve imunskega oz. obrambnega sistema. S tem pa se seveda povečuje verjetnost, da bomo zboleli za prehladnim obolenjem ali za kakšno drugo boleznijo. Pri rekreativnem športnem udejstvovanju poudarjamo zmernost in optimalno oz. primerno obremenjevanje slehernega rekreativnega športnika. To je pot k ohranjanju in izboljšanju zdravja.

Gibalne sposobnosti – temelj razvedrilnega športnega udejstvovanja

Ohranjanje in razvijanje motoričnih oz. gibalnih sposobnosti je tudi eden izmed ciljev športnorekreativnega udejstvovanja sodobnega človeka. Tu je treba iskati tudi del odgovora na vprašanje, zakaj naj bi se ljudje v zrelem obdobju ukvarjali z rekreativnim športom. Sleherni posameznik naj bi si z rednim športnim udejstvovanjem krepil in ohranjal tako imenovane motorične oz. gibalne sposobnosti (po: Berčič idr., 2006).

Med posameznimi motoričnimi sposobnostmi, ki naj bi predstavljale temelj človekovega gibanja, je šest primarnih motoričnih sposobnosti. Med te uvrščamo moč, gibljivost, koordinacijo, hitrost, ravnotežje in preciznost. Za človeka, ki je prešel posamezna razvojna obdobja in si kot zrela oseba želi kar najdlje ostati gibalno aktiven in sposoben, so med naštetimi motoričnimi sposobnostmi še posebej pomembne moč (še zlasti vzdržljivostna), gibljivost in koordinacija, pa tudi ravnotežje. Seveda sta tudi ostali dve motorični sposobnosti (hitrost in preciznost) pomembni za rekreativne športnike v zrelem obdobju, vendar pa primerjalno nekoliko manj. Moč, še zlasti vzdržljivostna, je tako rekoč potrebna pri izvajanju sleherne športne dejavnosti, ki vključuje različne gibalne vzorce, ki se ciklično (na enak način in v enakem zaporedju) ponavljajo. Ti so značilni za hojo, tek, plavanje, kolesarjenje, tek na smučeh, kajakarjenje in še za nekatere druge športe.

Poleg moči je koordinacija gibanja med tistimi osnovnimi motoričnimi

oz. gibalnimi sposobnostmi, ki naj bi jih v obdobju zrelosti še posebej ohranjali in tako naj bi bilo vse do obdobja starosti. Koordinacija gibanja je potrebna pri izvajanju različnih bolj ali manj sestavljenih aktivnosti in pri mnogih športih. Tako na primer v veliki meri pogojuje izvajanje teka na smučeh, alpskega smučanja, deskanja na snegu, kajakarjenja, drsanja, rolanja, plavanja in mnogih drugih športov.

K dobri in optimalni telesni pripravljenosti rekreativnega športnika v obdobju zrelosti spada tudi dobra gibljivost. Le-ta pogojuje optimalno vključevanje drugih motoričnih sposobnosti. Gibljivost je mogoče na ustrezni ravni ohraniti v pozno starost, in to z redno vadbo. Le-ta posebej učinkuje na ohranjanje elastičnosti mišic in gibljivost (mobilnosti) sklepov. Kako pomembna je optimalna gibljivost, se človek zave šele takrat, ko ne more več opravljati potrebnih vsakodnevnih opravil oz. je njihovo izvajanje oteženo.

Prevelika telesna teža – dodaten nahrbtnik v vsakdanjem življenju

Če poskušamo odgovoriti na vprašanje, zakaj naj bi se ljudje v zrelih letih še ukvarjali s športom, potem ne moremo mimo športnega udejstvovanja kot dejavnika oblikovanja skladno razvitega in vzdrževanega telesa z optimalno telesno težo. Prevelika telesna teža, ki je posledica prevelike oz. pretirane debelosti, ta pa neustreznega prehranjevanja s premalo gibanja, marsikomu greni življenje. V bistvu z rednim športnorekreativnim udejstvom skrbimo za lepo in skladno razvito telo ter lepo postavo, hkrati pa se s tem (med drugim) borimo tudi proti debelosti.

Debelost je v bistvu sodobna civilizacijska bolezen – ‘pridobitev’ današnjega načina življenja, ki ga mnogi preživljajo tako, da preveč jedo, se premalo gibljejo in nezdravo živijo. Debe-

lovrstnega udejstvovanja, ne moremo mimo vplivov na srčno-žilni in dihalni sistem. Pravzaprav je ohranjanje in izboljšanje srčno-žilne in dihalne funkcije eden od pomembnejših ciljev

Foto: arhiv Herman Berčič

lost je mogoče opredeliti iz različnih zornih kotov in gledišč, vendar pa so si danes predvsem medicinski strokovnjaki edini, “da je debelost kompleksna, večvzročna kronična bolezen” (Maučec Zakotnik, 2000). Vzrokov za nastanek debelosti je v različnih obdobjih človekovega življenja več, kar velja tudi za ljudi v zrelih letih, prav tako pa je več neugodnih posledic. Najboljši način za uravnavanje optimalne telesne teže sta količinsko in kakovostno primerna in uravnotežena prehrana ter primerna športna oziroma gibalna dejavnost.

Z razvedrilnim športom si krepimo srce, ožilje in dihala

Ko govorimo o širših smotrih športnorekreativnega udejstvovanja odraslega prebivalstva in o ožjih ciljih

ukvarjanja z rekreativnim športom. Človek naj bi se v mladosti razvijal in razvil najpomembnejše funkcije, med njimi tudi srčno-žilno in dihalno, v zrelostni dobi in v starosti pa naj bi te funkcije ohranjal na ustrezni ravni.

S tako imenovano aerobno vadbo (s plavanjem, kolesarjenjem, hojo, tekom, z veslanjem in drugimi športi) je mogoče razvijati in ohranjati srce in ožilje ter dihala, ki v osnovi predstavljajo posameznikove funkcionalne sposobnosti. Srce z ožiljem in dihalni sistem morajo preprosto dobiti dovolj spodbud in ‘hrano’ v obliki impulzov, ki pospešijo delovanje obeh organskih sistemov. Razumljivo je, da se srce z ožiljem in dihala postopno prilagodijo na povečane napore, kar je mogoče ugotoviti s številnimi fiziološkimi kazalci ter z večjo srčno-žilno in dihalno sposobnostjo posameznika.

Igrivost športa in duševno ravnovesje gresta z roko v roki

Športnorekreativno udejstvovanje je lahko tudi pomemben dejavnik pri ohranjanju in vzpostavljanju duševnega ravnovesja. To potrjuje dejstvo o tesni medsebojni povezanosti in soodvisnosti človekovih telesnih in duševnih dejavnosti. Izsledki številnih raziskav so v zadnjih desetletjih pokazali na ugodne učinke telesnega gibanja oz. ukvarjanja s športom na človekovo duševnost. V vsakodnevem življenju pri opravljanju številnih nalog in opravil ter še zlasti pri obvladovanju in premagovanju stresov se posameznikove telesne in duševne zmogljivosti povezujejo. "Boljše duševno stanje je pogojeno z dobrim telesnim zdravjem in zadostno telesno prilagodljivostjo ter obratno" (Tomori, 2000).

Ko je človek prešel mladostno obdobje in se mora kot zrela oseba znajti v sodobnem svetu in reševati številne, včasih zapletene življenjske probleme, sta redno telesno udejstvovanje in napore, ki ga spremlja ustrezen napor, dejavnika, ki pri tem lahko bistveno pomagata in prispevata k duševnemu ravnovesju. Ker gre pri športnem udejstvovanju v večini primerov za igrivo in sproščujoče gibanje, se posameznik sprošča tako telesno kot duševno. Telesna sprostitvev je tako pogoj za duševno in obratno. Prav sproščanje in razbremenjevanje duševnih napetosti s pomočjo telesnega oz. športnorekreativnega udejstvovanja je tudi eden od namenov tovrstnih aktivnosti. ■

Literatura

Berčič, Herman; Sila, Boris; Tušak, Matej; Semolič, Andreja (2001): *Šport v obdobju zrelosti*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Ihan, Alojz (2000): *Šport in imunski sistem*. V: Turk, Josip (ur.): *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, str. 57–59.

Maučec Zakotnik, Jožica (2000): *Telesna dejavnost, prehrana in regulacija telesne teže*. V: Turk, Josip (ur.): *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, str. 40–55.

Tomori, Martina (2000): *Duševne koristi telesne dejavnosti*. V: Turk, Josip (ur.): *Lepota gibanja: tudi za zdravje*. Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, str. 60–70.

Uлага, Drago (1980): *Telesna vzgoja, šport, rekreacija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Šola za starše

Samozavest in samospoštovanje – ovrednotenje

✍ Alenka Krmavner

Članek je nastal po zaključku srečanj v šoli za starše pod vodstvom p. Silva Šinkovca. Ta izkušnja je bila zame zelo dragocena; bila je 'odskočna deska' za novo rast.

Na srečanjih smo veliko pridobili

Všeč so mi bila teoretična izhodišča, ki so bila predstavljena, saj znanje omogoča celosten pogled na določeno področje. Tako sem lahko povezovala teorijo z doživljanjem in izkušnjami od otroštva do sedaj. Svoja ravnanja sem povezala z izhodiščem v okolju, v katerem sem rasla. Hkrati pa sem začutila, da lahko določeno vedenje tudi spremenim; da imam sama v rokah 'škarje in platno'; in da je čudovita izkušnja 'dopuščati obrezovanje' samega sebe. Tako kot to počne dober sadjar, da sadno drevo dobro obrodi, je dobro dopuščati tudi urejanje naše krošnje. Ohraniti dobro in rezati slabo ter se hkrati bogatiti z novo izkušnjo. Zaradi sebe in zaradi bližnjih, s katerimi živimo. Če namreč hočemo spremeniti svet, moramo najprej spremeniti sebe. Korak za korakom – kot je dejal gospod Silvo Šinkovec: "Vaja dela mojstra, ko mojster dela vajo."

Brati knjigo doma v fotelju je nekaj drugega kot sprehajati se skozi skupaj z drugimi. Zame je bilo čudovito, ko smo podelili svoje konkretne izkušnje – iskreno, s ponosom ali z zadregom. Čutiti je bilo, kako je tudi dinamika v skupini iz srečanja v srečanje rasla. Na vsakem srečanju sem zaznala več odprtosti in dialoga.

Srečanja niso bila 'poučevalna' – da bi nekdo nekoga učil, temveč 'podeljevalna', ko je vsak popolnoma svobodno dal del samega sebe s pozornim poslušanjem, z izražanjem mnenja ali pa z igro vlog.

Seminar mi je bil v pomoč in spodbudo

Čutim, da vsake toliko časa potrebujem pogled vase. Ne le analizirati, temveč pogledati, kje 'sem' kot oseba v tem trenutku. Ozreti se na prehojeno pot in občudovati lastno zorenje, se tudi zahvaliti za vse, kar je prišlo naproti. Pa tudi pogledati, kako naprej, katere spremembe bi poskusila narediti.

Lepo mi je bilo, ko sem v odnosu z bližnjimi poskusila odložiti vse 'projekcije', ohraniti z vsako osebo spoštljiv in obziren odnos ter v istem trenutku imeti rada tudi sebe. In kako svobodno sem se potem počutila. S temi osebami smo potem v 'resnici' ohranili 'čist' odnos.

Je pa res, da si je treba vzeti čas. Prav 'ustaviti se' ob tisti osebi. Ne misliti na osebo prejšnjega trenutka, ne misliti na osebo, ki prihaja v naslednjem trenutku, temveč si vzeti čas za tistega, ki je ta trenutek pred mano. Takšna naravnost daje potem vsem srečanjem polnost in srcu vrača mir.

Želim si nadaljevanja

Menim, da so bila srečanja 'naša' in da smo potrebovali tudi svoj čas 'vračanja'. Težko je kar takoj udeležiti aktivne metode dela. Potreben je čas. Sama sem čutila, da je dinamika v skupini rasla in da smo iz poslušanja počasi prestopali tudi v govorjenje, igranje, dialog.

Upam in želim si nadaljevanja. Skupina, ki se je letos oblikovala, bo lahko drugo leto v rasti napredovala in se hkrati tudi povečevala. Zelo si želim, da bi se drugo leto spet srečali!

Pogled naprej

Želim si:

- da bi z vedrino uresničevala 'Alenko';
- da bi uspela dati 'prostor' svojim bližnjim, da bi se mogli uresničiti v svoji polnosti;
- da bi pogumno in ponižno 'začelnjala znova', ko se bom našla v svoji krhkosti.

Hvala gospodu Silvu in gospe Jerneji za vse torke, ki sta jih preživela z nami. Bilo je čutiti, da sta prihajala 'za nas' in da sta naredila 'praznino', da smo se mi lahko izrazili. Vsakič sta prinesla s seboj vedrino in pripravljenost, da skupaj zgradimo lepo srečanje. Mislim, da nam je šlo kar dobro. Lepo je bilo tudi srečanje z mamom odvisnika v OŠ Tržič. Zdi se mi, da so bile te konkretne izkušnje najbolj sporočilne in so se nas globoko dotaknile. Hkrati pa sem čutila, da je bil to trenutek, ko je njena darovana bolečina postala dar za mnoge. Hvala tej mami, da je bila pripravljena pred nas razgrniti samo sebe.

Misel za konec

Človek je ustvarjen za dialog. To je prostor 'pretakanja' različnosti. V tej izmenjavi pogosto zasvetijo tudi 'pravi odgovori', ki smo jih iskali. Pogosto ugotovimo, da so ti odgovori že položeni v nas, le v hudi gneči vseh možnih idej jih nismo videli.

Dialog je vedno izvir modrih idej. Ne le na specifičnih strokovnih področjih, tudi na področju vzgoje. Kajti vzgoja je razgibana resničnost, ki mora biti pozorna na znamenja sodobnega časa in zato tudi vedno 'nova'.

V tej poplavi 'sodobnih znamenj' čutim, da je zelo pomembno ohraniti notranjo budnost, da bomo znali razločevati prave vrednote od namišljenih in bomo za temi vrednotami tudi trdno stali. ■

Ob branju knjige *Bil sem gej*

✍ France Cukjati

Knjiga, ki je ena sama velika izpoved, bralca vedno pritegne.

Če je izpoved temeljita, brez dlake na jeziku, in če avtor v njej odkrito priznava vse svoje stranpoti in zablode, s čimer si celo nakoplje nerazumevanje in sovraštvo okolja, v katerem je preživel 18 let svoje mladosti, potem mora tej izpovedi še tako kritičen bralec priznati visoko mero verodostojnosti.

In takšna je knjiga nekdanjega homoseksualca Luca di Tolve. V otroštvu je imel smolo. Očetovske ljubezni ni doživel, mati pa ga je ljubkovala kot punčko v zaprtem ženskem okolju.

Že kmalu ga je posrkal gejevski svet, kjer je postal zaželen, občudovan, prejel je celo laskav naziv 'mister gej'. Vrtel se je v visokih krogih in bil uspešen organizator gejevskih srečanj, zabav, križarjenj in razuzdanih orgij.

Po osemnajstih letih gejevskega življenja pa je prišlo do preobrata. Veliko je bral in razmišljal, na strani 169 pa zapisal: "Prišel sem do zaključka, da takšna ljubezen ne obstaja ter da med geji in lezbijkami preprosto ni izvedljiva ... Kot homoseksualec sem tudi sam znal sklepati samo popačene odnose, ki so jih krojile nevrotične, duhamorne težnje po spolnosti."

Odnosi med homoseksualnimi partnerji, kot jih v osebnih izkušnjah razkriva di Tolve, so bili polni laži, nezvestobe, osebne praznine in nesreče. Vrsta njegovih partnerjev je končala v AIDS-u ali samomoru. Tudi sam je postal sero pozitiven.

Ves opis gejevskega življenja pa di Tolve popestri s svojo analitično razlago vzrokov in posledic. Zelo konkretno nam razkrije delovanje homoseksualnega omrežja, ki deluje v svetu visoke mode, politike in medijev. Tudi o strategiji pridobivanja mladostnikov in medijskega idealiziranja homoseksualnih odnosov veliko izvemo tako rekoč iz prve roke.

Knjiga nam razkriva predvsem italijansko homoseksualno okolje. A po dolgotrajnih in žolčnih razpravah o Družinskem zakoniku, ko se je Slovenija zelo intenzivno soočala z gejevsko ideologijo, bi bil Luca di Tolve lahko tudi Slovenec.

Tudi v Sloveniji so nas istospolno usmerjeni vztrajno prepričevali, da je njihova pravica do posvojitve otrok ustavno zagotovljena človekova pravica.

Tudi v Sloveniji so mediji smešili klasično družino in idealizirali istospolno partnersko skupnost, v šolah pa so nekatere učiteljice otroke celo postavljale pred alternativo: "Kaj imate raje, očeta in mater, ki sta pijanca, kričita in pretepata otroke, ali pa dve srečni, prijazni in ljubeči mamicici?"

Tudi v Sloveniji smo zadnje dve leti neprestano poslušali trditve, da je istospolna usmerjenost prirojena in tako rekoč zapisana v genih. Di Tolve pa iskreno izpoveduje, da je zaradi pomanjkanja očetovstva in pretirano feministične vzgoje kot nedozorela oseba padel v svet gejevstva, iz katerega se je le s težavo izkopal. Na strani 213 pravi: "Na osnovi dejstev še vedno trdim, da se nekateri ljudje homoseksualnosti otresejo samodejno, medtem ko se morajo drugi, med katerimi sem bil tudi sam, odpreti duhovnosti in poiskati psihološko pomoč."

Tudi v Sloveniji je vsako mnenje, ki je drugačno od gejevske ideologi-

je, označeno za homofobno in tudi v Sloveniji se gejevski ideologi najbolj razburjajo, če njihovo spolno usmerjenost pojmujejo kot nenaravno, kot torej tako, po kateri spolni nagon ni usmerjen k svojemu naravnemu cilju. Najhuje pa je, če dolgoletni gej najde končno svojo moško identiteto, se poroči z dekletom in s svojim življenjem demantira gejevsko ideologijo. "Odkar sem razglasil, da sem opravil s homoseksualnostjo, so se vsi obrnili proti meni. ... Večkrat so mi grozili s smrtjo, javno so me blatili novinarji ...", pravi di Tolve na strani 139.

Trdovratno zanikanje socialnih in vzgojnih vzrokov homoseksualnosti ter zavračanje možnosti vrnitve v heteroseksualno usmerjenost je slaba usluga vsem gejem, ki so nezadovoljni ali celo nesrečni v svoji homoseksualnosti. Najhuje pa je, če to počno tudi tisti, ki so poklicno dolžni človeku pomagati, kadar trpi zaradi svojih duševnih motenj oziroma motenj spolne identitete ali spolne preference. Ko se je di Tolve v otroštvu zaljubil v fantiča, ga je mati peljala k psihologinji, ki je njega in njegovo mater prepričevala, da je pač homoseksualec in da je to "nekaj povsem naravnega". In tako je bil di Tolve brez resne obravnave psiholoških mehanizmov, kot je pomanjkanja očetovskega lika, vržen v svet, ki ga je z leti tako razočaral in iz katerega se je izkopal le z velikim naporom.

☞ *Svoje lastnosti in svojo vrednost odkrivamo v odnosu z drugimi ljudmi in v njihovem odzivu na naše besede in dejanja.* ☞

"Resnično nasilje je, kadar komurkoli, še zlasti pa nezadovoljnemu homoseksualcu, v njegovo dobro odrekamo pravico do svobodne izbire. In čeprav bi pri tem lahko veliko pomagali psihologi, moram spomniti, da je velik del specialistov žal pod močnim vplivom homoseksualne ideologije in ne prebirajo že priznanih raziskav o terapijah, ki spodbujajo k raziskovanju in krepitvi prikrite heteroseksualnosti v vsakem posamezniku," pravi di Tolve na strani 141.

S tem pa se dotakne zelo resnih posledic uveljavljanja homoseksual-

ne ideologije, ki odreka terapevtsko pomoč vsem tistim, ki niso našli svoje spolne identitete, pa bi to želeli. To nevarno in škodljivo deviacijo je treba nekoliko obrazložiti.

Uradna psihiatrija je ves čas učila, da je homoseksualnost čustvena motnja, ki je posledica podzavestnih nerazrešenih konfliktov glede spola in osebnosti. Leta 1973 pa je pod pritiskom maloštevilnih, a zelo agresivnih homoseksualnih skupin Ameriško združenje psihiatrov homoseksualnost nepričakovano brisalo iz seznama psihiatričnih diagnoz, čeprav za to ni bilo nobenih strokovnih podlag.

Evropski učbeniki psihiatrije iz osemdesetih let so homoseksualnost še vedno obravnavali kot perverzno. Nemški Woerterbuch der Psychiatrie und medizinischen Psychologie iz leta 1974 pravi: "Homoseksualnost je najpogostejša oblika seksualne perversnosti." Nato našteva vzroke homoseksualnosti, ki jih pri di Tolve najdemo kot šolski primer.

Slovenska Medicinska enciklopedija iz leta 1980 pravi, da je homoseksualnost kot vedenje bistveno vezana na psihosocialne vzroke in da je zdravljenje homoseksualnosti predvsem psihoterapevtsko.

Mednarodna klasifikacija bolezni pa po letu 1992 v poglavju *Duševne motnje* nič več ne omenja homoseksualnosti.

Dr. Robert Spitzer z ameriške Univerze Columbia je leta 1973 sodeloval pri odločitvi, da se homoseksualnost zbriše s seznama psihiatričnih diagnoz. Šestindvajset let kasneje, leta 1999, pa je spet govoril z demonstranti, nekdanjimi homoseksualci, ki pa so tokrat zahtevali pravico do terapije za spremembo homoseksualne usmerjenosti. Lotil se je raziskave, v kateri ga je zanimalo, koliko od njih je opustilo homoseksualno življenje, se poročilo in že vrsto let živijo "zadovoljno heteroseksualno življenje". Ugotovil je, da od 200 prej homoseksualnih moških in žensk zdaj živi "zadovoljno heteroseksualno življenje" kar 66% moških in 44% žensk. Kljub temu, da je v času raziskave s strani borcev za pravice istospolnih prejemal številne grožnje, če bo študijo objavil, jo je leta 2003 res objavil.¹

Vrnimo se k di Tolve, ki v svoji knjigi *Bil sem gej* na strani 200 pravi: "Ameriški psiholog Joseph Nicolosi, ustanovitelj združenja NARTH (National Association for Research & Therapy of Homosexuality) in član Ameriškega psihološkega združenja (APA - American Psychological Association), že več let podpira možnost terapevtskega zdravljenja za ponovno vzpostavitev nerazvite moškosti."

Postopoma se torej v strokovne kroge vrača spoznanje, da gre pri homoseksualnosti lahko tudi za osebnostno motnjo, ki se je oseba želi rešiti in pri tem potrebuje terapevtsko pomoč. Di Tolve je živ primer, kako težka je lahko pot do spolne identitete, brez katere ni osebne identitete. On je tudi živ primer, kje pri iskanju svoje identitete najti pomoč, ki jo ne premore noben človeški terapevt.

Človek vidi sebe le v ogledalu. Sebe spoznavamo preko zunanega sveta. Svoje lastnosti in svojo vrednost odkrivamo v odnosu z drugimi ljudmi in v njihovem odzivu na naše besede in dejanja. Tudi raziskovanje rodbinskih korenin je v službi iskanja lastne identitete.

Vse to vemo in razumemo. Premalo pa se zavedamo, da jedro svoje osebne identitete človek najde v soočenju z živim Bogom. In di Tolve se je tistega usodnega dne v Medžugorju srečal z Bogom. "Na svojih plečih sem nosil breme razbite družine in našel mir šele po izkušnji z višjo silo, potem ko sem se spravil z nebeškim Očetom, ki je s poimenovanjem dal življenje in smisel vsem stvarjem."

Še en dokaz, da najgloblje zavedanje o lastni identiteti in lastni vrednosti lahko človeku podari le brezpogojna Ljubezen (z veliko začetnico).

Tudi to je sporočilo knjige Luca di Tolve: *Bil sem gej*. ■

Opomba

1. Op. ured.: glej članek: Cukjati, France (2010): *Država mora slediti želji in koristi otroka*. V: *Vzgoja*, letnik XII, št. 45, str. 7-9.

Literatura

- Di Tolve, Luca (2012): *Bil sem gej*. Ljubljana: Emanuel.

Prizadevanje za pristno umetnost

Helena Vurnik: Sveta Katarina pred sodniki, 1919–20

✍ Milček Komelj

Oltarna slika sv. Katarine v Topolu pri Medvodah je eno najznačilnejših zgodnejših cerkvenih del Helene Vurnik (1882–1962), slikarke nemškega in poljskega rodu, ki se je leta 1913 poročila s slovenskim arhitektom Ivanom Vurnikom. Odtlej je ustvarjala na Slovenskem v tesnem sodelovanju z možem, ki je skupaj z njo likovno prenovil tudi poljski prezbitერიj.

V tedanjem iskanju najustrežnejšega sakralnega izraza se je usmerila v način, ki naj bi poudaril brezčasnost in obrednost slehernega motiva – predvsem njegovo idejo; zato so njene postave slovesno negibne in ezoterično nečutne, zaznamovane s pomenljivimi gestami ter strmeče vase ali v duhovne daljave. Ker je umetnica izhajala iz dunajske secesije, se je lahko pri tem posebej razživel tudi njen prirojeni smisel za dekorativnost, ki ga je pretanjeno obogatila tudi v duhu slikarjev preraphaelitov, njeno nagnjenje k simboliki pa temelji tudi na izročilu simbolizma, posebej v znamenju francoskega slikarja Puvisa de Chavannesa.

Prizor s sveto Katarino, živečo na začetku 4. stoletja po Kr., temelji na legendi o njenem življenju, po kateri si je mučenka, živeča med pogani, s svojo pogumno neuklonljivostjo pridobila nebeško slavo. Slikarka jo je postavila v sploščen prostor pred sodnike, sedeče pred stebri, zravnano kot klicaj. S premišljenimi razmerji med

figurami oziroma vodoravniciami in vertikalami je kompozicijo uskladila v popolno ravnovesje, ki ga poživlja tudi enakomerni ritem v gubanju slovesnih draperij, in jo kljub navznoter napetemu dogajanju usmerila v izrazito duhovno spokojnost. Tako vsestransko premišljeni sliki vdihuje slikarsko živost zlasti značilna umetničina barvitost, ornamentalno pa jo poživljata tudi dekorativna razčlenitev v spodnjem pasu slike in bordura na svetničini halji.

Sodniki oziroma antični modreci so s svojimi gestami vsak zase podoba popolne zbranosti in zamišljenosti, desni, edini golobradi med njimi, ki pozorno izteguje vrat proti neupogljivi zaslišanki, pa nosi jasne fiziognomske poteze slikarkinega moža Ivana Vurnika. Ker se edini med njimi z rokami oklepa knjig, je morda umetnica s tem nakazala tudi njegov odnos do njih, saj sta jih zbrala za celo knjižnico že arhitektov ded podobar Ivan Vurnik starejši in oče Janez Vurnik mlajši. Samega arhitekta Ivana Vurnika pa je žena rada upodabljala tudi s knjigo v rokah.

Arhitekt Ivan Vurnik je v nekem pismu tržaškemu škofu Andreju Karlinu napisal, da “je bil eden glavnih nagibov” za poroko s Heleno Vurnik

“dobiti v Heleni delavca za naše kulturno delo” in to, da “so bile Helenine težnje mojim popolnoma sorodne in ker je bila pripravljena na vse žrtve in samozatajevanje”, s čimer je označil njun enak pogled na umetnost in življenje, ki jima je omogočil izjemno plodno ustvarjalno sožitje. Očitno pa je bila Helena Vurnik v moža tako zazrta, da je ugledala nekakšen idealni “kanon” tudi v njegovi skladno izrezljani fiziognomiji, na katero se je pri slikanju svojih svetnikov velikokrat oprla. Pri delu za slovensko kulturo je možu sledila tudi v njegovih izrecnih prizadevanjih za izoblikovanje pristne slovenske umetnosti. To bi bilo – glede na njeno neslovensko poreklo – lahko videti paradoksalno, ko bi se ustvarjalca pri takem stremljenju ne opirala na zunanje prepoznavne elemente, kot so zlasti ljudske noše, ornamenti ljudske umetnosti ter še posebej izbor barv, temelječ na slovenski trobojnici, ki obvladuje tudi modro-belo-rdeči barvni spekter pričujoče slike. (Do danes je prevladalo prepričanje, da je mogoče doseči nacionalni izraz v likovni umetnosti kvečjemu spontano, od znotraj, in ne v povezavi z motivom, zato veljajo za močnejše prežarjene s slovenskim občutenjem kot folkloristični vesnani, ki so si prav tako zavestno prizadevali za pristno slovensko umetnost, bolj svetovljanski slovenski impresionisti. To občutenje pa je moč dojeti le z ustrezno občutljivostjo in ga ni mogoče objektivizirati tako kot prepoznavanje slovenskega ornamenta ali barv nacionalne zastave.)

V samem izboru prizora iz svetničinega življenja je na sliki mogoče – ne glede na intencijo slikarke – razbrati

tudi "feministično" obarvan pridih (kot je nakazala Nadja Zgonik v knjigi o pomembnih ženskah 19. in 20. stoletja na Slovenskem *Pozabljena polovica*), vsaj glede na to, da je podoba naslikala ženska, ki naj bi vnesla v profilno podobo svetnice celo avtoportretne poteze. Motiv namreč povečuje ženo, ki je bila v disputu z modreci v zagovarjanju svoje vere tako prepričljiva, da je niso mogli vrniti k poganskemu malikovanju, marveč jih je – nasprotno – sama spreobrnila v krščanstvo. S tem pa slika sama po sebi kaže tudi na (venomer mogočo) duhovno prevlado ženske nad moškimi.

Strogostna podoba svetnice med modrijani je vključena v mehko razgiban zlat okvir iz palmovih vej s križnimi rozetami in se lebdeče dviga nad simbolično okrašeno oltarno menzo kot sinji cvet. Nosilne arhitektonske sestavine baročnega prezbiterija prekriva kot pisana tkanina ornamentalno razčlenjena rombasta dekoracija, nad vrati v zakristijo pa je naslikano znamenje z atributi sv. Katarine (krono nad mučilnim kolesom in palmovimi vejami nad knjigami, iz katerih poganjajo secesijske vitice s ptički). Skozi tako secesijsko ubranost in vedrino vezeninastih ljudskih ornamentov s pticami pa zaslutimo tudi spomin na simboliko starokrščanske umetnosti oziroma na čas, v katerem naj bi sv. Katarina iz Aleksandrije kljub smrtnim grožnjam zravnano vstopila v svet svoje resnice in se skozi trpljenje, ki so ji ga ublažili angeli, preselila v večno harmonijo, kakršno nam skuša simbolično približati predelava cerkvenega prezbiterija z monumentalno sliko v središču.

Prav ta večnostni duhovni aspekt, ki dominira v prezbiteriju, je bil v svojem času tako nov in izrazit, da je na umetnico opozoril že France Stele v svojem *Orisu zgodovine umetnosti pri Slovencih*. Izidor Cankar pa je v prenovljenem svetišču dojel pravo uresničitev težnje po duhovnem v umetnosti (ki je lahko dosledno zanikala celo arhitekturno tektoniko in v slikarstvu prostorskost), več kot značilne za prelomni čas neposredno po prvi svetovni vojni, zato mu je leta 1921 posvetil izčrpno študijo v reviji *Dom in svet*. ■

Starostniki in otroci bivajo skupaj

✍ Zdenka Jerina

Vrtec Vrhnika se je pred nekaj leti zelo povezoval z domom upokoencev. Otroci in starejši so se srečevali, igrali in ustvarjali prijetne medsebojne stike. Tkala so se prava prijateljstva med otroki in starostniki. S tako obliko dejavnosti smo otrokom omogočili pristen stik s starostjo, otroci so spoznali, da so starejši lahko pravi prijatelji pri igri, navajali smo jih na sprejemanje drugačnosti in pripravljenost deliti svojo pozornost in ljubezen tudi z drugimi. Starejši so čutili, da so še vedno nekomu potrebni, da jih ima nekdo rad. Obenem pa so ohranjali stik z mlado generacijo, saj sta otroštvo in starost nepogrešljiva člena življenjskega kroga.

Začetki

Prva srečanja z domom upokoencev sežejo daleč nazaj (glede na kroniko vrtca v leto 1988). Bila so občasna (pust, 8. marec, novo leto). Toda polagoma se je izoblikovala ideja, da stike s stanovalci doma poglobimo in vsebinsko razširimo. Želeli smo ugotoviti, ali je mogoče med otroki in starostniki vzpostaviti globlji prijateljski odnos: tak, da bi se otroci in prebivalci doma vsakega srečanja veselili in ga težko čakali.

Naš cilj je bil:

- vzpostaviti stik med otroki in starejšimi,
- vzpodbuditi pogovor in negovati odnose med njimi,

- vzgajati otroke v duhu razumevanja, strpnosti, človeškega prijateljstva in zavesti, da svojo ljubezen in pozornost posvetijo tudi drugim,
- da otroci spoznavajo, da je starost nekaj normalnega in se je ni treba bati,
- da se bodoče generacije naučijo sprejeti starost in stare ljudi,
- vzpostaviti vezi med generacijami in pripraviti posameznika, družine in okolje na starost.

Osrednji del

Za sodelovanje z domom upokoencev sem se odločila, ko sem imela skupino otrok, staro od 3 do 4 leta. V vrtcu sem pričela s tematskim sklopom o družini. Cilj sklopa je bil pripraviti otroke na srečanje s starostniki v domu. V dejavnost so bili aktivno vključeni starši in stari starši. Na obisk v skupino je prišla babica in otroke obdarila s prijetnimi spomini na otroštvo ter jim prebrala nekaj pesmic iz svoje mladosti. Prireditve ob koncu sklopa so se udeležili starši in stari starši. Starše sem seznanila, da bodo otroci pogosto obiskovali dom upokoencev. Želela sem vedeti, ali nas v naših namerah podpirajo, in dobila sem pozitiven odgovor. Pred vsakim obiskom v domu sem otrokom ponudila možnost izbire, in sicer, da sodelujejo ali da ostanejo v vrtcu. Bilo me je strah, kako se bodo otroci in starejši ujeli, toda kmalu sem spoznala, da je bil moj strah popolnoma odveč.

Od delavcev doma sta se v sodelovanje dejavno vključili socialna delavka in delovna terapevtka. Direktorica je sodelovanje zelo podpirala. Ko smo nastopali v domu, so zaposleni opazili, da stanovalci želijo otroke kaj vprašati, jim povedati ali kaj pokazati. Zato sta socialna delavka in terapevtka iz-

razili željo, da bi se otroci priključili dejavnostim v domu. Na pogovornih skupinah sta se delavki pogovarjali s starostniki o naših obiskih. Skupaj so načrtovali vsebino posameznih srečanj. Za motivacijo sta večkrat uporabili album s fotografijami, saj so bila naša srečanja fotografirana.

Starejši ljudje zelo radi gledajo fotografije in se spominjajo preteklih dogodkov. Ob tem sta opazili, da so se posameznih otrok spomnili in spraševali, kdaj bodo zopet prišli.

Opazili sta, da se starejši hitro utrudijo in ne prenašajo dolgo otroškega direndaja. Zato smo naša srečanja zaokrožili na uro oziroma uro in pol.

Prvič smo se srečali na petkovem druženju v ustvarjalnih delavnicah. Otroci so se pridružili dedkom in babicam pri različnih opravilih ter se ob tem spoznali z njimi. Imeli so čas za klepet, igro in crkljanje.

V vrtcu smo en dan v tednu poimenovali igralni dan. Takrat so otroci prinesli igračke, ki so jih želeli pokazati svojim prijateljem. Tako smo v petek, ki je bil dan naših srečanj, odnesli s seboj punčke, barbike, avtomobilčke, slikanice, pribor za igro zdravnik in še marsikaj zanimivega. Otroci so v domu srečali zelo pozorne, potrpežljive, ljubeznive in radovedne soigralce.

Novoletni čas je čas obdarovanja. Otroci so razmišljali, kaj bi podarili svojim prijateljem v domu. Skupaj smo izdelali snežake iz papirja, ki so jih napolnili z bomboni. Tudi dedki in babice so imeli skrbi, kaj bi podarili otrokom. Naredili so škatlice in vanje spravili različne izdelke. Kakšno veselje je bilo ob izmenjavi daril!

S seboj v dom smo odpeljali citrarko Eriko. Stanovalcem doma je pripravila koncert, skupaj smo zapeli nekaj pesmi.

Ob materinskem dnevu smo organizirali obisk. Otroci so izdelali čestitke in nabirali cvetje, ki smo ga povezali v šopke. Ker otroci niso razumeli, da imajo praznik samo babice, so šopke delili tudi dedkom, ki so bili presenečeni: najprej so se branili, potem pa so jih prijazno sprejeli. Otroci so imeli srečanja zelo radi, ker so skupaj s stanovalci ustvarjali. Oblikovali so glino, risali, izdelovali lutke in druge izdelke, brali in gledali knjige, albume in se ob njih spominjali preteklih srečanj.

Za konec šolskega leta smo dedke in babice povabili v vrtec. Veliko skrbi

vica otrok. Pripovedovanje ob vrnitvi iz doma pa je vzpodbudilo vedno več otrok, da so želeli z nami. Na zadnje srečanje so odšli vsi.

Stalnih udeležencev v domu je bilo približno deset. Veliko se jih je ustavilo priložnostno, odvisno od razpoloženja; nekaj se jih je ustavilo na hodniku: opazovali so nas skozi stekleno steno. Otroci so se obiskov veselili, kajti pri dedkih in babicah so bili ves čas v središču pozornosti.

Stanovalci so radi prisluhnili našim nastopom, otroci pa so se brez zadržkov vključili v dejavnosti, ki so nam jih pripravili.

Stanovalci doma so se obiskov otrok veselili in otrokom pripravljali bombone, piškote, sok in drobna darilca, ki so jih izdelali sami.

Naših srečanj so se udeležili starostniki, ki so imeli svoje otroke, in tudi taki, ki jih niso imeli. Starejši so imeli občutek, da jih ima nekdo rad in so nekemu potrebni, kar je za starega človeka zelo pomembno. Otroci niso bili nikoli prestrašeni in vznemirjeni. Vedno

so odhajali nasmejani in veseli z oblubo, da se še vrnejo.

V času naših obiskov doma upokojevcev smo se srečali tudi s smrtjo. Kadar so naši prijatelji starejši, je to neizogibno. Toda kako smrt razložiti otrokom? Umril je gospod Janko. V vrtcu sem prebrala otrokom slikanico z naslovom *Stara mama*, ki govori o smrti babice. V igralnici pa je kar nekaj dni gorela sveča v spomin na našega prijatelja iz doma upokojevcev. Gospod Janko je umrl in ga ni več, živi pa v naših srčkih in v svetu, ki ga mi ne vidimo. Tako smo razložili smrt.

Na teh obiskih so otroci spoznali, da je starost nekaj naravnega. Vezi se niso prekinile z odhodom otrok v šolo, saj je z domom upokojevcev aktivno sodelovala tudi Osnovna šola Ivana Cankarja Vrhnika. ■

Foto: Alenka Velber

smo imeli: kako bomo uredili sobo, kaj jim bomo pokazali in s čim jim bomo postregli? Najbolj pa nas je skrbelo, ali bodo naše stopnice prevelika ovira za obiskovalce. Nekateri so bili v vrtcu prvič v življenju in so si vrtec dobro ogledali. Skupaj smo zaplesali in zapeli. Povabili smo jih k igri s punčkami, z legokockami, barbikami, ki so bile pravi izziv za dedke in babice. Bilo je zelo lepo.

Zaključek

Mnogi otroci imajo s svojimi stariši redke stike, ker ti živijo daleč proč, zato niso vajeni starih.

Naše sodelovanje je temeljilo na obojestranski prostovoljni podlagi; nikogar, ki ni želel sodelovati, nismo silili. Prvih srečanj se je udeležila polo-

Izobraževanje – obveznost ali priložnost?

Primer Angole

✍️ Tomaž Gorenc

Po nekaj mesecih dela v Slovenskem šolskem muzeju kot vodič sem bil občasno presenečen, ko smo s skupinami pri sprehodu skozi zgodovino šolstva prišli do Marije Terezije. Ob mojem vprašanju, ali kdo pozna gospo na sliki, je nemalo mladih obiskovalcev povedalo ime, pa čeprav nimajo zgodovine v šolskem predmetniku. Velikokrat zraven sledijo vzdihni "zaradi nje je šola postala obvezna", ko je s splošno šolsko naredbo leta 1774 želela, da bi minimalna splošna izobrazba postala čim bolj množična.

Foto: arhiv Tomaž Gorenc

Šola pri marsikaterem posamezniku vzbuja nekakšno nela-godje, naveličanost in dolgčas kljub dobri učiteljevi pripravljenosti na učno uro. Seveda je treba poudariti, da to ne velja za vse šolarje. Metanje vseh v isti koš bi bilo krivično.

Bodoče učitelje na fakultetah učijo uporabljati razne učne metode in pripomočke, ki izboljšujejo kakovost učnega procesa ter povečujejo učenčevo zainteresiranost. Pri pouku pa kljub vsemu učinek še vedno ni tak, kot bi si želeli.

Imel sem možnost poučevati angleščino, športno vzgojo ter občasno nadomeščati učitelja geografije v Angoli. Poleg pedagoške dejavnosti sem opravljal tehnična in organizacijska dela ter raziskoval zgodovino in geografi-

jo države za izdelavo svoje diplomske naloge. V času bivanja sem imel lepo priložnost dobro spoznati angolsko kulturo, ljudi in njihov način življenja.

Za kratek oris: gre za hitro razvijajočo se državo v podsaharski Afriki, kjer veliko pozornosti namenjajo šolstvu. Ko sem za diplomsko nalogo z domačini pripravljaj intervjuje, so skoraj vsi pripisali šolstvu in izobrazbi največji pomen. Večina Angolcev se namreč zaveda, da jim izobrazba odpira pot v boljše življenje. Tega se zavedamo tudi mi, Evropejci, le da je to za nas velikokrat samoumevna stvar. Vse nam je na razpolago, študiramo lahko tudi 10 let in več, če želimo. Takšen odnos do izobraževanja se pogosto odraža v razredu. V Angoli pa je po podatkih The World Bank med leti 2007 in 2011 skoraj 500 tisoč otrok ostalo brez osnovnega šolstva, od tega 370 tisoč

deklic. Tu lahko vidimo, da po svetu izobrazba ni vedno samoumevna stvar.

Zanimive so bile hospitacije pouka pri domačih učiteljih, ko je bila ena in edina metoda poučevanja 'ex catedra'. V razredu sta kljub temu vladala mir in zanimanje za učno vsebino. Vede, kot so didaktika, pedagogika ali psihologija, se za učitelje tam šele uveljavljajo – prevladuje predvsem teorija. Na splošno je angolsko sodobno šolstvo v porodnih krčih (kot tudi nekateri drugi sektorji), saj se sooča z razvojnimi problemi zaradi več kot četrto stoletja dolge državljanske vojne, ki se je v tej državi končala leta 2002. Otrok je več kot je na razpolago šolanih učiteljskih kadrov. Oblasti ta problem rešujejo s tujimi profesorji, predvsem s Kubanci¹. V zadnjih letih pa se povečuje tudi število profesorjev s Portugalske in drugih evropskih držav zaradi krize

delo na stari celini. Velika spona, ki oklepa ne le šolstvo, je vsekakor še iz vojnih let močno zakoreninjena korupcija, kateri sem bil priča tudi med svojim delovanjem.

Angola se je po poročilu organizacije Transparency International, ki se bori proti korupciji, leta 2010 uvrstila na 168. mesto od 178 držav z indeksom 1,9 (od 10). Omeniti je treba še velike regionalne razlike med relativno nerazvito, ruralno notranjostjo in urbanizirano ter razvito obalo, z največjim ekonomskim centrom Luando. Angola ima kljub raznim problemom pred sabo svetlo razvojno prihodnost, predvsem zaradi pomembnih naravnih virov (nafta in diamanti). Če bodo voditelji omogočili pravilno in pravično izkoriščanje le-teh ter vlaganje dobička v razvoj in napredek, se bo indeks človekovega razvoja (HDI)² pomembno zvišal. Razvoj je proces, ki se ga ne da preskočiti in stvari spremeniti čez noč.

Živimo v dobi globalizacije, omrežij in povezovanja. S pomočjo sodobnih

informacijskih virov je to zelo lahko doseči. Pri vsem tem mi dostikrat pride na misel rek očeta didaktike J. A. Komenskega: "Od znanega k neznanemu, od lahkega k težjemu, od bližjega k daljnemu". Šola je kot vzgojno izobraževalna ustanova za doseganje tega zelo primerna. Učenci imajo veliko predmetov in priložnosti, predvsem pa tehnoloških pripomočkov, s katerimi lahko spoznajo globalne probleme, med njimi tudi problematiko šolstva po svetu. Delo po skupinah, metoda razgovora, debate, raziskovalne naloge, šolski projekti so dobri načini osveščanja slovenskih šolarjev o izbrani temi. Moje izkušnje pri sodelovanju v projektih Angola 2010 in 2011 ter projektom tednu na BIC (Biotehniški izobraževalni center) Ljubljana so zelo pozitivne. Učence namreč tovrstne tematike zelo zanimajo in jih pritegnejo k nadaljnjemu sodelovanju. Kar nekaj slovenskih šol se je na primer vključilo v zbiranje šolskih potrebščin za angolske šolarje. Solidarnost je kljub kriznim časom

plemenita gesta in poučna za otroke. S tovrstnimi dejavnostmi osveščanja in sodelovanja učencem predstavimo, da stvari niso povsod samoumevne. To je med drugim tudi vzgoja in občutek za sočloveka v času, ko so vrednote na veliki preizkušnji. Po mojem mnenju pa posameznik lahko naredi največ, če se sam odloči za prostovoljstvo, saj s tem deli svoj čas in talente neposredno s tistimi, ki jim to ni omogočeno. ■

Opombe

1. Kuba je bila še iz vojnih let velik zaveznik angolske vladajoče stranke MPLA. Fidel Castro je v tem času nudil denarno, ideološko, vojaško in kadrovsko pomoč.
2. Indeks človekovega razvoja (Human Development Index) je merilo, izračunano na podlagi življenjske dobe, pismenosti, stopnje izobrazbe in življenjske ravni kake države.

Viri

The World Bank: URL: <http://data.worldbank.org/indicator> (10.4.2012)

The Transparency International: URL: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results (10.4.2012)

Foto: athiv, Tomaz Gorenc

Semeniška knjižnica

✍ Janko Jarc

Kaj se skriva v hiši številka 203, se v eni od svojih izvirnih pesmi sprašuje Fran Milčinski Ježek. Na to vprašanje sem se mnogokrat spomnil, ko sem po raznih opravkih hitel mimo hiše na Dolničarjevi 4 v Ljubljani, katere vhod krasita dva giganta.

Ze dolgo poznam eno od mnogih znamenitosti te hiše, pa se mi je zdela sama po sebi razumljiva, dokler me ni presenetila kolegica v nekdanji službi. Razred srednješolcev je namreč peljala na ogled Semeniške knjižnice in se vrnila vsa navdušena.

Pred kratkim smo bili po maši, ki jo je Društvo katoliških pedagogov Slovenije pripravilo v stolnici, povabljeni na ogled prav te knjižnice. Kar veliko se nas je odzvalo. Sprejel nas je rektor bogoslovnega semenišča, dr. Franci Šuštar, ter nas popeljal po nekaj stopnicah in hodniku pred mogočna vrata Semeniške knjižnice. V te prostore je svoj pečat vtisnil arhitekt Tone Bitenc. Vhod in prvi pogled na knjižnico je večino prijetno presenetil. Verjetno so pričakovali sive stene in puste založene police, zagledali pa so mogočen, urejen prostor, ki obiskovalca prevzame s svojo skladnostjo, umirjenostjo in harmonijo. Prvi vtis je postopoma dopolnjeval še dr. Šuštar, ki nas je s svojo razlago popeljal v svet

Zamisel, da bi v Ljubljani ustanovili oziroma zgradili prvo javno znanstveno knjižnico, se je porodila v glavah treh tedaj vplivnih mož. Zavedali so se, da se človeška spoznanja ohranjajo s pomočjo zapisa, kar so kot osnovni namen navedli tudi v ustanovni listini. Trije člani Akademije operozov (učenih mož) – škof Žiga Krištof Herberstein, stolni prošt Janez Krstnik Prešeren in stolni dekan Janez Anton Dolničar – so želeli svoje bogate knjižnice zapustiti Ljubljančanom. Glavni pobudnik je bil predsednik Akademije ter doktor civilnega in cerkvenega prava Janez Krstnik Prešeren, ki je pred prihodom v Ljubljano bival v Salzburgu in je tam spoznal škofijsko knjižnico. Njegov brat Janez Gregor, ki je bil tudi član Akademije, je v svojih zapisih zapustil podatke o nastajanju knjižnice. Član Akademije je bil tudi svetovno znani zdravnik Marko Gerbec, ki je že tedaj opozarjal na vzroke kužnih bolezni, na povabilo ustanoviteljev pa je knjižnici zapustil svoje medicinske knjige in tako kakor ostali donatorji za daljši čas obogatil slovenski prostor.

Načrt za stavbo semenišča, katere del je tudi Semeniška knjižnica, je naredil italijanski arhitekt Carlo Martinuzzi. Graditi so jo začeli po letu 1708, ko so dokončali stolno cerkev. Kdaj točno je bila zgradba dograjena, ni znano, ve pa se, da je leta 1721 obok v dvorani knjižnice poslikal na svež omet Giulio Quaglio, leta 1725 pa je po vsej verjetnosti mojster Jožef Wergant naredil omare iz hrastovega lesa, oblikovane po vzoru baročnih samostanskih in grajskih knjižnic.

Kot smo že opazili, deluje knjižnica zelo enovito in skladno, k čemur zagotovo največ prispeva mojstrska poslikava. Osrednji strop ali obok zavzema odprto nebo, na oblakih pa sedijo alegorične podobe modrosti in

Semeniška knjižnica, foto: Albert Bačar

Še bolj pa so me presenetili dijakinje in dijaki, ki večino organiziranih stvari sprejemajo kot odvečne in nepomembne, tokrat pa sta jih kratka ekskurzija in razlaga dr. Smolika navdušili.

knjig, umetnosti, kulture in zgodovine. Naj na kratko povzamem njegovo razlago, sem pa tja pa sem moral za ta zapis še malo pobrskat po knjižici Marijana Smolika *Semeniška knjižnica*.

božje kreposti: vera, upanje in ljubezen. Modrost predstavlja žena z belo kroglo in palmovo vejo, vero žena s križem in kelihom, upanje žena s sidrom, ljubezen pa žena s plamenom na glavi in otrokom v naročju. Angeli kažejo na odprto knjigo z edinim napisom na vsej poslikavi. V latinščini je napisano: "Ljubi Gospoda, svojega Boga, in svojega bližnjega." S tem je hotel slikar povedati, naj vsa modrost, ki je shranjena v teh knjigah, poživi ljubezen do Boga in preko njega do vseh ljudi.

Osrednjo skupino obdajajo štirje latinski cerkveni očetje: papež Gregor Veliki, sv. Hieronim, sv. Ambrož in sv. Avguštín, pod to osrednjo skupino pa na oblakih sedijo štirje srednjeveški cerkveni pisatelji: sv. Tomaž Akvinski, sv. Bonaventura, sv. Karel Boromejski in sv. Frančišek Saleški. Na štirih vogalih oboka so kot doprsni kipi upodobljeni antični filozofi in pisatelji. Predstavljali naj bi takratne štiri univerzitetne znanosti: teologijo, filozofijo, medicino in pravo. Med njimi so naslikani še starozavezni preroki ali morda evangelisti. Med vse te resne osebe je slikar naslikal živahne otroške podobe.

Naslikal pa je tudi pet oken, verjetno v želji, da bi tako ustvaril vtis samostojnosti zgradbe, čeprav je v rešnici del semenišča. To željo je čutili že ob vhodu, saj so mogočna lesena vrata z železnim okovjem nasajena na kamnit podboj, kamnit pa je tudi prag, kot je to običajno pri vhodih v samostojne stavbe.

Doslej fresk ni bilo treba obnavljati, predvsem zato, ker prostora niso nikoli ogrevali niti se ni uporabljalo sveč za razsvetljavo. Študiral se je lahko namreč samo ob dnevni svetlobi, v prostorih pa se ni nikoli zadrževalo večje število ljudi. Nekaj manjših popravkov je bilo potrebnih le zaradi poškodb po znanem ljubljanskem potresu leta 1895.

Naslednji, ki je prostoru vdihnil svoj pečat, je bil mizar rezbar. Na rezbariji nad vhodom sta izrezljana letnica 1725 in podpis Jos. Wer. Po vsej verjetnosti gre za Jožefa Werganta, očeta baročnega slikarja Fortunata Berganta. Ves prostor je

mojster razdelil na toliko oddelkov, kolikor je črk v latinski abecedi, kar je knjižničarjem omogočalo lažje razporejanje knjig. Oddelke med seboj ločijo navidezni stebri, za katerimi je tudi prostor za knjige, spodnji del omar pa je zaprt z vratci, ki se lahko uporabljajo kot nasloni, za njimi pa so skrite police, ki se prav tako uporabljajo za shrambo knjig. V bližini edinega okna v pritličju je mojster

skril ozko stopnišče, po njem se lahko povzpemo na galerijo, na kateri se hranijo manjše knjige.

Osrednji prostor knjižnice zapolnjuje velika miza, ki jo obkrožajo masivne klopi. Samo tu so lahko obiskovalci brali knjige, saj izposoja knjig na dom ni bila dovoljena. Na sredini mize sedaj stojijo dva stara globusa, narejena leta 1600, in dve manjši krogli iz leta 1700.

V knjižnici hranijo knjige, napisane v različnih jezikih. Največ je seveda latinskih, grških in nemških knjig, nobena pa ni napisana v angleščini. Slovenske knjige so od sredine 19. stoletja naprej zbirali in shranjevali bogoslovci, zbirali pa so tudi knjige v drugih slovanskih jezikih.

Celotna Semeniška knjižnica ima danes okoli 70.000 knjig, od tega jih je v baročni dvorani shranjenih okoli 7.000, med njimi je več kot 30 inkunabul. Za obiskovalce so zanimive predvsem trdo vezane knjige s koralnimi notami iz 18. stoletja, ki so jih upora-

bljali v stolnici, sedaj pa obiskovalcem pripovedujejo o tem, kako velike in trpežne (pa tudi težke) knjige so nekoč tiskali in vezali.

Sprva knjižnica ni bila razsvetljena, sedanjih pet svetilk pa uporabljajo le za osvetlitev stropne freske in ob občasnih razstavah.

Tako kot je nas, verjetno tudi vsakega obiskovalca prevzameta skladnost in lepota tega prostora. Tu se v nepre-

cenljiv baročni biser zlijejo arhitektura, slikarstvo in notranja oprema. Če pa k temu dodamo še plemenito željo ustanoviteljev, ki so hoteli bodočim rodovom posredovati svoje knjižno bogastvo, ki je bilo njim samim tako dragoceno, potem je ta občutek še močnejši. Svojemu narodu so želeli pomagati do spoznanj in vedenj, ki so zapisana v teh knjigah. Tako so se ohranila teološka spoznanja, filozofska razmišljanja, védenja o medicini, pravni napotki in še marsikaj. Resnično smo lahko zelo ponosni, da imamo tako veličastno predhodnico današnjega NUK-a.

Svoje vtise smo dopolnili še z ogledom semeniške kapele, ki ji je svoj pečat vtisnil slikar Stane Kregar. Na koncu je naš prijazen gostitelj dr. Franci Šuštar povabil vse, tako naključne obiskovalce kakor tudi šolske skupine, da se seznanijo z našim knjižnim bogastvom in dodajo k doživljanju baročne Ljubljane tudi ta enkratni biser, ki ga mnogi žal še ne poznajo. ■

Maja Zupančič, Mitja Svetina

Uvod v razvojnopsihološko diagnostiko**Znanstvena založba Filozofske fakultete: Ljubljana, 2012**
224 strani, cena: 19,90 EUR

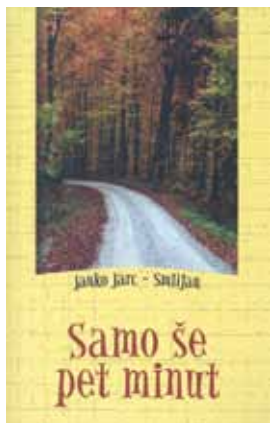
Monografija obravnava problematiko razvojnopsihološkega ocenjevanja in diagnosticiranja, od teoretskih temeljev, izbora, priprave in izvedbe do interpretacije rezultatov. Avtorja v delu najprej opredelita področje razvojnopsihološke diagnostike, podata pregled in razvrstitev metod ter praktičnih in etičnih problemov diagnosticiranja, nato pa predstavita aktualne razvojne preizkuse, vključno s teoretskimi temelji, merskimi značilnostmi ter prednostmi in pomanjkljivostmi njihove rabe. Predstavljeni preizkusi so izbrani premišljeno, od presejalnih in projekcijskih postopkov do vprašalnikov osebnosti in testov inteligentnosti.

Janko Jarc – Smiljan

Samo še pet minut**Ognjišče: Koper, 2012**
320 strani, cena: 9,50 EUR

Gotovo se spominjate zanimivih življenjskih zgodb, večina jih je bila pod psevdonimom Smiljan objavljena v reviji Ognjišče v letih 1970–2005. Marsikdo je v novi številki revije najprej poiskal in prebral te zgodbe. Z izidom knjige z izbranimi zgodbami smo izvedeli, da je Smiljan Janko Jarc. V knjigi je zbranih 54 doživeto zapisanih zgodb. Vsaka od njih ima globoko sporočilo za bralce vseh starosti. Zgodbe so večinoma vzete iz življenja mladih ljudi, s katerimi se je avtor srečeval kot vzgojitelj in jim znal prisluhniti. Razdeljene so na pet vsebinskih enot.

Urban Golob, Franci Novak

Poti za vse dni**Družinski pohodniški vodnik****Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012**
70 strani, cena: 29,95 EUR

Pohodniški vodnik predstavlja 70 lahkih do srednje zahtevnih poti po Sloveniji. Pohodi po gričevju in sredogorju so primerni za najširšo skupino pohodnikov, predvsem za družine z otroki.

Pohodi po naravoslovnih in kulturnih tematskih poteh potekajo po različnih slovenskih pokrajinah, tudi znotraj za-

varovanih območij. Poti so dobro urejene, označene in opremljene z informativnimi tablami, ki predstavljajo najpomembnejšo naravno in kulturno dediščino. Opise poti dopolnjujejo fotografije, zemljevidi z vrisano potjo in najpomembnejše informacije o pohodu (izhodišče, dolžina poti, trajanje, zahtevnost, orientacija) ter o dodatni turistični ponudbi ob poti.

Erika Schuler - Konietzny

Mala šola ročnih del**Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012**
141 strani, cena: 24,94 EUR

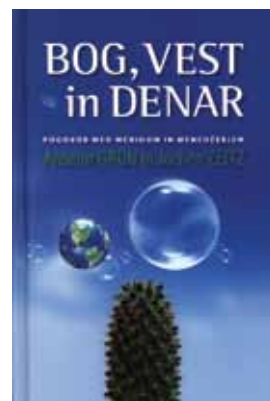
Knjiga je odlični pripomoček za učitelje, vzgojitelje in starše, pa tudi za otroke. Na prijeten način prikaže, kako se v nekaj korakih naučiti plesti, kvačkati, vesti, šivati, polstiti ter delati cofe. V knjigi je 50 predlogov za ustvarjanje imenitnih uporabnih in izvirnih izdelkov: nakit, povodec, copati, šal, gamaše, plišaste igračke, torbice, obesek ... Tako pridobljeno znanje otroci za vedno ohranijo.

Anselm Grün, Jochen Zeitz

Bog, vest in denar**Pogovor med menihom in menedžerjem****Družina: Ljubljana, 2011**
205 strani, cena: 23,50 EUR

Dve izjemni vodilni osebi iz tako različnih svetov, kot sta klavzura in vrhunski menedžment, se pogovarjata o bistvenih vprašanjih, s katerimi se v poslovnem in zasebnem življenju srečujemo vsi: uspeh in odgovornost, gospodarstvo in blaginja, kultura in vrednote. Pater Anselm Grün je ugleden benediktinski menih in kot ekonom samostana Münsterschwarzach odgovoren za gospodarski razvoj in finance v skupnosti 300 menihov in zaposlenih. Jochen Zeitz je že več kot 17 let direktor podjetja Puma, ki izdeluje športno opremo in kotira na borzi, delo pa daje več kot 150 tisoč ljudem. Oba imata skupno vizijo boljšega sveta in se trudita, da bi ta vizija postala resničnost.

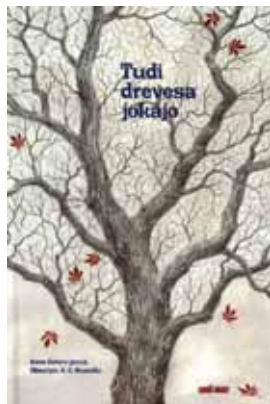
Irene Cohen - Janca, Maurizio A. C. Quarello

Tudi drevesa jokajo

Novi svet: Ljubljana, 2012

40 strani, cena: 18,00 EUR

Kostanjevo drevo, ki se zaveda, da ga bodo ljudje kmalu posekali, ker so se vanj naselili zajedalci, nam pripoveduje o svojem poslanstvu. Spominja se trenutkov veselja, ki jih je bila ob njem deležna trinajstletna deklica Ana Frank, ko ga je opazovala skozi lino svojega skrivališča v hiši na Prinsengracht 263 v Amsterdamu med drugo svetovno vojno in o njem pisala v svojem dnevniku. Knjiga v mladih bralcih ob kostanjevi pripovedi in z lepimi ilustracijami budi občutek nesmiselnosti vojne in sovraštva. Iz nje veje vabilo, naj prinašamo upanje in lepoto, naj bomo dar za druge, kot je bilo kostanjevo drevo za Ano Frank.

Natpharin Sudaphorn

Navihane živali

Priročnik za oblikovanje plastelina

OKAŠI: Ljubljana, 2012

88 strani, cena: 13,95 EUR

To je priročnik, ki otrokom približa živali in spodbuja njihovo ustvarjalnost. V njem so predlogi za oblikovanje iz plastelina, gline ali modelirne mase. Otroke nauči osnovnih trikov oblikovanja ter mešanja barv. Nauči nas oblikovati 26 živali, npr. aligatorja, medveda, jaguarja, morskega ježka, pingvina, slona, zebro, žirafa ... Dodan je poučen dodatek s predstavitvijo teh živali. Oblikovanje plastelina je zabavno, spodbuja domišljijo in krepi mišice rok in dlani. Lahko je tudi učinkovit način za koristno preživljanje prostega časa.

Vili Vončina (risbe)

Pobarvanke

OKAŠI: Ljubljana, 2012

Vsaka pobarvanke: 16 strani, cena: 3,99 EUR

Pobarvanke so tematsko razdeljene, in sicer: *Naše ptice* (brglez, velika sinica, veliki detel, plavček, bela štorčija, kmečka lastovka, mlakarica, velika uharica, lišček, kalin in taščica), *Nočne živali* (jež, nočni metulj, jazbec, polh, krastača, krešič, gozdna miš, kresnica, kuna, lesna sova in netopir), *Živali v divjini* (tukan, žirafa, lev, zebra, nosorog, krokodil, impala, jaguar, koala, tiger, slon), *Vozila* (balon, jadrnica, helikopter, motor, avtobus, gasilski avto, lokomo-

tiva, traktor, bager, formula in reševalno vozilo). Pobarvanke so zasnovane tako, da imajo barvno predlogo. Tako otrok na njemu primeren način spoznava različne živali in stvari ter se uči natančnosti pri barvanju.

Nataša Konc Lorenzutti

Enajstnik

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012

104 strani, cena: 22,95 EUR

Nace je najstnik, ki ima veliko lastnosti, od tega tričetrt dobrih. Ko bo velik, bo zaspanec in bo sam odločal, kdaj bo vstal, do tedaj pa ga čaka še veliko čepenja v šoli (žal je to obvezno), a na srečo tudi drugih dogodivščin, ob katerih njegovi možgani ne bodo zehali od dolgočasja ...

Enajstnik je zbirka enaindvajsetih črtic, ki jih avtorica pripoveduje z vidika enajstletnega Naceta in so že nekaj let izhajale v Cicibanu. Zbirko je ilustrirala Suzi Bricelj. V knjigi so zapisane zgodbe, v katerih se bodo prepoznali tako Nacetovi vrstniki kot njihovi starši.

Prejeli smo

Tone Pavček

Angeli

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012

81 strani, cena: 22,95 EUR

George Beahm (izbral)

iSteve

Misli Steva Jobsa

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2012

144 strani, cena: 16,95 EUR

Lojze Bratina

Dnevnik v tej dolini

Molitev za veliko ljubezen

Župnijski zavod Dravlje: Ljubljana, 2012

208 strani, cena: 12,00 EUR

Dejan Hozjan

Model razvijanja socialne kohezivnosti v vzgoji in izobraževanju

Pristop k sistemskemu urejanju

Visoka vaspitačka škola Mihailo Popov: Vršac, 2012

84 strani

Ivan Esenko

Katera žival je to?

OKA, Otroška knjiga: Ljubljana, 2010

99 strani, cena: 19,95 EUR

Branka D. Jurišič

Priročnik za risanje živali

OKA, Otroška knjiga: Ljubljana, 2011

116 strani, cena: 17,95 EUR

Zahvala za ekskurzijo

Iz srca se zahvaljujem za čudovito ekskurzijo, ki smo se je udeležili 12. maja 2012. Organiziralo jo je DKPS pod vodstvom ge. Marije Žabjek in g. Petra Venclja. Ogledali smo si Trst z okolico.

Prav tako gre zahvala glavnemu vodiču, g. Sergiju Pahorju. Utrip Trsta in zaledja s slovenskim prebivalstvom nam je pričaral iskreno, ljubeče, prijazno in poučno. Z g. Petrom Vencljem sta se odlično dopolnjevala. Želim si, da bi bilo še več tako zvestih, potrpežljivih, nazornih, ljubečih in dobrih ljubiteljev slovenstva.

Doživeli smo veliko novega in se vživeli v življenje in delo naših dragih bratov, tržaških Slovencev. Žal je naša ožja domovina do naših bratov v Tržaški pokrajini velikokrat tako mačehovska kot Italija. To mi je dalo misliti in včasih sem prav žalostna. Želim, da

Foto: arhiv DKPS

slovenskega Krasa. Še enkrat iskrena hvala vsem – tako organizatorjem kot udeležencem ekskurzije. Vsak je doprinesel delež ter s tem prispeval k celoti in čudovito izpolnjenemu dnevu; vzdušje je bilo res enkratno.

Hvala vam, DKPS, da ste nam pričarali toliko čudovitih vtisov. ■

Fani Medved

Odmev na pedagoške sv. maše

Vsak 3. četrtek v mesecu je p. Silvo ob 19.00 daroval sv. mašo za potrebe vzgoje. Učitelji, člani ljubljanske območne skupnosti DKPS, smo pripravili uvode, prošnje in polurno molitev rožnega venca pred mašo.

Gospodu smo izročali utrip naših

šol, vrtcev, bolne učitelje in učence, tesnobo ob stavki, naše pokojne in tudi zahvale za uspele projekte. O doživljanju teh maš je nekaj udeležencev zapisalo:

“Nekaj trenutkov zbranega miru, iskrenih misli prisotnih, predvsem pa zbranosti z Njim, mimo katerega včasih tako neobgledano hitimo.”

“Moč, upanje, človečnost, resnica, tolažba, zavedanje, da nisi sam v poklicnem in osebnem življenju.”

“V šoli je hudo. Tako malo je upanja. Vsepovsod strah in nezaupanje.

življenju, samega sebe uniči in si s tem olajša dušo od vseh muk in skrbi, kar seveda še zdaleč ni prava rešitev. Ustrezna rešitev bi nedvomno bila večji posluš za nas mlade in naše ideje ter prenova družbe, tako da bi starejši, ki so si nabrali dovolj delovnih izkušenj, pustili svoje mesto mladim.”

“Da bi dijaki našli moč za svoja mlada življenja.”

“Da bi Sveto pismo postalo vir modrosti za verne in neverne.”

Pedagoške večere, ki so sledili sv. maši, smo v marcu in aprilu posvetili izbranim spisom dr. Stanka Gogale. Za pogovor smo prebrali in nato komentirali izbrane odlomke dela, ki je nastajalo v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Na bralnih večerih smo spoznali še enega od utemeljiteljev slovenske pedagoške znanosti, dr. Karla Ozvalda, in njegovo delo Kulturna pedagogika, ki smo ga brali na lanskim srečanjih. Ugotovili smo, da je v njunih pedagogikah prisoten Bog, in se vprašali, na čem temelji naša pedagogika danes. Na Bogu ne sme, ker mora biti religija ločena od države. Precej pa nas je, ki s svojo prisotnostjo nosimo Boga v razrede. Lahko celo trdimo, da ima zaradi Njega naše poučevanje povsod po svetu drugačen stil.

Posebej lepa je bila majska pedagoška maša, ki je bila posvečena dvema Janezoma: dr. Janezu Drnovšku na njegov rojstni dan in dragemu papežu Janezu Pavlu II. na dan pred njegovim rojstnim dnevom. Pel je zbor Sol, sestavljen iz mladih družin.

Vprašala sem se, kaj se bo še moralo zgoditi in koliko mladih bo še moralo

Foto: arhiv DKPS

bi obilo božjega blagoslova doživeli prav vsi Slovenci. To pa ne bo šlo brez molitve in globoke vere.

Ob slovesu g. Sergij Pahor ni mogel skriti ganjenosti, kar se me je globoko dotaknilo. Naj ga Bog živi! Upam, da se še kdaj srečamo in ponovimo pot.

Na koncu naj se še posebej zahvalim g. Silvu Šinkovcu za lep obred zaključne sv. maše na Repentaboru.

Mislil, da smo se vsi počutili prijetno. Spoznali smo res veliko znamenitosti in lepote Trsta ter zaledja

propasti, da se bomo Slovenci povezali v spoštovanju, zato da bodo naši mladi zaživel v upanju.

Naj zaključim z velikanom slovenskega naroda Primožem Trubarjem: "Vsem Slovencom gnado, mir, milost ino pravo spoznanje božje, skuži Jezusa Kristusa prosim" (Katekizem, 1550).

Zaslužimo si šolo znanja in spoštovanja – tudi zaradi trpljenja vernih učiteljev v preteklosti. ■

Magdalena Jarc

V Celju smo se pogovarjali o znižanju plač v šolstvu

V Območni skupnosti Celje smo se v četrtek, 26. aprila 2012, pogovarjali o varčevalnih ukrepih vlade in znižanju plač v šolstvu. Kot je bilo pričakovati, prisotni in tisti, ki so svojo odsotnost predhodno opravičili, svoje mnenje pa sporočili pisno, po elektronski pošti ali v telefonskem pogovoru, nismo bili enotnega mnenja o pravilnosti in smiselnosti varčevalnih ukrepov. Mnenja so segala od popolnega soglasja s predlaganimi ukrepi, utemeljenega s številkami o stanju javnih financ, do skoraj 'svizovskega' zavračanja, češ saj je šolstvo že prevečkrat potegnilo krajši konec, med in mleko pa se tudi sedaj ne cedita.

Čeprav ne prisotnih ne tistih, ki so svoje mnenje predhodno sporočili, žal ni bilo toliko, da bi lahko govorili o večinskem mnenju članov OS Celje, je ta pogovor pokazal, da je najbrž treba v DKPS organizirati še kaj podobnega o tej ali drugi aktualni temi, pa tudi to, da je znanja za predstavitev in do drugih dovolj spoštljivo celovito argumentacijo lastnega mnenja kar premalo, ne glede na to, da 'že dolgo hodimo v šolo'. ■

Stanislav Pirnat

Skupščina OS Kranj

V OS Kranj smo imeli 1. junija 2012 skupščino in volitve novega upravnega odbora (UO). Na začetku sem kot dosedanja predsednica, ki sem to funkcijo opravljala 20 let, nagovorila zbrane. Sledile so volitve in diskusija.

Za nove člane UO so bili izvoljeni: Matjaž Pelko – predsednik, Barbara

Falle – podpredsednica, Alenka Pelko – tajnica, Marjeta Brenc – začasna blagajničarka.

Veseli smo novega, mladega UO, ki naj bi privabil nove, mlajše člane. Sprejeli smo tudi predlog o ustanovitvi študentske sekcije, ki jo je pripravljen voditi Miha Černe, študent Filozofske fakultete.

Predlog ustanovitve seniorske sekcije je bil tokrat zavržen, odločitev pa je v rokah novega predsednika Matjaža Pelka ali morda UO DKPS v Ljubljani.

Predlagali smo tudi spremembo imena OS Kranj v ime OS Gorenjska, ker mnogo naših članov prihaja iz Tržiča, Radovljice, Medvod, Škofje Loke, Cerklj in od drugod. O tem se nismo mogli dogovoriti, zato prepuščamo odločitev o spremembi imena UO DKPS Ljubljana.

Duhovni asistent, prelat Stanislav Zidar, nam je pripravljen v prihodnosti pomagati, če mu bo dopuščalo zdravje. O novem duhovnem asistentu pa se bo glede na nove razmere odločil UO.

Prebarvali stene, spremenili dan

V okviru programa prostovoljnega dela *Človek za druge* smo letošnji Dan za spremembe namenili beljenju stanovanja tetrapleginji Terezi, ki živi v Ljubljani. Trinajst prostovoljcev je v dveh dneh prebelilo dnevno sobo, predprostor, hodnik in spalnico. V petek, 20. aprila popoldne, smo začeli pripravljati prostore za beljenje; zaščitili smo robove, tla, luči ipd. ter premaknili in zaščitili pohištvo. Nato smo se lotili beljenja nekaterih sten. V soboto, 21. aprila zjutraj, smo nadaljevali z beljenjem, sledilo je kosilo s palačinkami, popoldne pa smo stanovanje še pospravili. Bili smo tako učinkoviti, da nam je uspelo celo obešiti slike nazaj na stene. Občutek zadovoljstva je bil na koncu velik, saj smo prijetno utrujeni obsedeli na kavču in ob dobri večerji občudovali sadove svojega dela. Ugotovili smo, da lahko vsak posameznik veliko prispeva in da je potrebnega samo malo truda,

Foto: arhiv Človek za druge

Po uradnem delu skupščine nas je s svojo prisotnostjo počastila tudi predsednica Marija Žabjek z možem. Pogovor smo še dolgo nadaljevali ob pogostitvi, dobri kapljici in torti. Razpoloženje je bilo odlično. ■

Marjeta Brenc

da spremenimo dan sebi in drugemu. Skupaj je bilo zagotovo bolj prijetno in učinkovito. Hvala vsem 13 prostovoljcem za izjemno predano delo in hvala Mercatorju, da nas je podprl s svojimi izdelki. ■

Kristina Lepen

Mladinski tabor

Od zemlje do veselja

Društvo katoliških pedagogov Slovenije pripravlja tridnevni **mladinski opazovalno-raziskovalni tabor** z astronomsko in kemijsko vsebino. Udeleženci bodo preučevali vesolje ter opazovali zemljo in kraške pojave.

Udeleženci: dijaki (od 14 do 19 let)

Termin: 16.–18. 7. 2012 na planini Kisovec

Vodita: Boris Kham in Helena Kregar

Prijave: do 26. 6. 2012

Informacije in prijavnica: <http://www.dkps.si>, 01/43 83 987

OS Ljubljana

Šolsko leto bomo zaključili z junijsko pedagoško mašo, ki bo **17. 6. 2012**. Po maši bomo načrtovali delo OS Ljubljana in vsebino srečanj v naslednjem šolskem letu.

OS Zahodna Dolenjska

Ob dnevu državnosti, **25. 6. 2012**, vabljeni v Loški Potok k zahvalni sv. maši in na proslavo.

Peš romanje po

Slomškovih poteh 2012

Peš romanje bo **od 13. do 15. 7. 2012** od Celja do Završ.

Pot bo vodila iz Celja skozi Vitanje do Zreč, kjer bomo prespali. V soboto bomo prišli do Ponikve in prenočili v župnišču. V nedeljo bomo romali s ponikovskimi farani in z vsemi, ki se nam bodo pridružili v počastitev Slomškovega leta, od Ponikve preko Sloma do Završ, kjer je bil rojen Slomškov duhovni oče, župnik Zagajšek. V Ljubljano se vrnemo z večernim vlakom iz Grobelnega.

Informacije in obvezne prijave: do 6. 7. 2012, Helena Kregar, 041 455 403.

Dan idej in pobud 2012

Dan idej in pobud DKPS bo v ponedeljek, **6. 8. 2012**, na Primskovem (Dolenjska). V času poletnih počitnic je priložnost, da si vzamemo nekaj več časa za načrtovanje dela DKPS.

Dan prijateljstva 2012

Dan prijateljstva DKPS 2012 bo v soboto, **1. 9. 2012**, v okolici Novega mesta. Namenjen je druženju članov vseh območnih skupnosti in prijateljem DKPS. Vsako leto ga organizira druga območna skupnost.

Slomškov dan 2012

Tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev bo **22. 9. 2012** na Ponikvi. Naslov letošnjega srečanja: **Domovina je naša ljuba mati!** Maševanje bo vodil škof Peter Štumpf. Na srečanju bomo podelili tudi Slomškova priznanja.

Duhovne vaje

Duhovne vaje za učitelje in druge bodo v Ilirski Bistrici **od 31. 7. do 5. 8. 2012**.

Vodi: p. Silvo Šinkovec

Prijave: jerneja.burja@rkc.si

Počitniška delavnica za otroke o nastopanju v javnosti

Se tudi vaš otrok boji nastopati pred razredom, ne zna povedati, čeprav se je doma pripravljaj, ga je strah in si ne zna pomagati?

Delavnica o nastopanju v javnosti bo za otroke, stare od 11 do 13 let. Naučili se bodo premagovati tremo, sestaviti svoj govor, izraziti svoja stališča in izboljšati svojo prepričljivost.

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala
Izvedba: 28., 29. in 30. 8. 2012 (vsakič med 9.00 in 12.30, skupaj 12 ur)

Cena: 90 EUR, drugi otrok iz iste družine ima 10 % popust; možnost plačila na obroke.

Prijave: do 14. 8. 2012 oz. do zapolnitve mest: 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

Kmalu bodo razpisani novi termini seminarjev DKPS v šol. letu 2012/13

Informacije in prijave

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13, Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Žepni koledar Vzgoja 2011/12

Koledar za obdobje od avgusta 2012 do decembra 2013. Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu. Tedenske misli in dnevna mašna berila dajejo poseben ton praznikom in drugim obdobjem v letu. Format 100x190 mm. Obseg 180 strani.

Cena: **4,50 EUR** (+ pošttnina)

Naročilo: <http://www.dkps.si>, 01/43 83 987 ali dkps.seminarji@gmail.com

Prvi kongres geštaltpedagogike po Albertu Höferju

Vabita ARGE-IGS in AHG v sodelovanju s Teološko fakulteto Univerze v Ljubljani in z Društvom za krščansko geštaltpedagogiko Slovenije.

Datum: 17.–19. 8. 2012

Tema: Geštaltpedagogika danes in jutri – gibanje s prihodnostjo

Kraj: Dom sv. Jožefa, Plečnikova 29, 3000 Celje, 0590 73 800, www.jozef.si

Prijave: do 30. 7. 2012; stanko.gerjolj@teof.uni-lj.si

Informacije: www.gestaltpedagogika.rkc.si

Zavod Pelikan - Caritas

Težave z drogo? Ni še prepozno!

Zavod Pelikan Caritas, nudi pomoč odvisnikom in njihovim svojcem. Vsak tretji četrtek v mesecu od 18.00 do 19.30 vabimo na srečanje skupine za svoje vse, ki se osebno ali preko svojih bližnjih srečujete s problematiko zasvojenosti – tudi če okoliščine še niso zrele za odločitev za zdravljenje.

Informacije o programih po Sloveniji: vsak delovni dan od 8.00 do 20.00, 051 339 725, pelikan@karitas.si, <http://www.pelikan.karitas.si>

eVZGOJA

E-Vzgoja

Elektronske novice DKPS obveščajo o dogajanju v društvu in o dejavnostih, ki so namenjene pedagoškim delavcem. Novice izhajajo vsak drugi četrtek.

Naročila: dkps.seminarji@gmail.com.

Obiščite: www.dkps.si

The title of the *Focus Theme* of 54th issue of the *Vzgoja* magazine is Community and Ethics. In the school program for 7th and 8th grade of primary school there is a subject called Civic and Patriotic Education and Ethics (DDE). This subject can be boring, but it can also become a fundamental pillar of school culture – if the teacher seizes it as an opportunity. Bojan Žalec writes from a philosophical point of view about solidarity personalism and dialogical universalism as a foundation for a healthy society and a suitable civic and patriotic education. Mateja Iskra presents the school curriculum of the subject Civic and Patriotic Education and Ethics in detail. It consists of three groups of general goals. Silvo Šinkovec gives us some basis of ethical education; he points out the meaning of values in motivational circle, the fields of education for values, level of moral development and elements of moral judgment. Janez Vodičar writes about how to teach ethical contents nowadays. He stresses the importance of the subject and substantiates the manner of teaching the subject with Ricoeur's anthropological foundation. Bernarda Mal writes about her experience of teaching the DDE subject. She stresses the importance of the first lesson, the role of the teacher and other factors that can be used by the teacher to attract pupils to collaborate in the subject. Nataša Jesenko wrote down her reflection on teaching the DDE subject. Boštjan Grošelj writes about challenges of patriotic education in youth centers. He points out the possibilities for civic and patriotic education and ethics in informal programs that can be carried out by youth centers. Gordana Tekavčič gave her view on economy and ethics.

In the rubric *Our Interview* Špela Pahor talks to storyteller Mira Grahek. They talk about her work and her relation to books.

In the rubric *Being an Educator* Lidija Šket Kamenšek writes about children with Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD); about understanding the problems, what social environment is most suited for these children and what sort of attention should the families and school pay to them. Bogomir Novak wrote a few thoughts in memory of Janez Kolenc, his coworker and friend who passed away in May.

In the rubric *Spiritual experience* we publish an article by a mother who, after severe psychical consequences of an artificial abortion, wrote down some words for all the women who are deciding about life or death for their children. We publish also four poems by Lojze Bratina, a Jesuit who recently published his book – diary where he published a series of his poems.

In the rubric *Class teachers and the Educational Plan* four experts answer the question what to do when an aggressive behavior of a teacher toward a female pupil – in psychical and physical sense – is discovered in school. Milena Mileva Blažič wrote a study-case of the writer Vitan Mal's work that has elements of pornography and of his workshops that he organizes in schools and are often held only for boys. Despite that fact his books are still very strongly represented in school curriculum for Slovene language in various schools.

In the rubric *Parents* Andrej Perko talks about writings of a boy who is coping with his troublesome youth and his relationship toward his parents. He needed to resolve them in order for him to be able to live a life of a grown-up. Ana Hram dedicates her article to prayer, the relationship to the creation. This is also an important part in the process of (self)help that we shouldn't forget about. Herman Berčič writes about the importance of exercise and recreational sports for a more mature period of life. Alenka Krmavner prepared an evaluation of the School for parents on the subject of self-conscience and self-respect.

In the rubric *Fields of Education* Milček Komelj presents Helena Vurnik's work. The cover is adorned by her picture of St. Catherine before her judges. The image is from an altar painting in the presbytery of the St. Catherine's church in Topol near Medvode (1919–1920). He also writes about Helena Vurnik's life and work. France Cukjati read the book by Luca di Tolve: "I was gay" and wrote his thoughts about the book and also about the problems of homosexuality on a wider scale.

In the rubric *Voluntary Work* Zdenka Jerina wrote down an experience of a cohabitation of children and senior citizens.

In the rubric *Experience* Tomaž Gorenc presented his thoughts about education: Is it an opportunity or an obligation? He compared attitude toward education in Slovenia and Angola. After visiting Ljubljana's Seminary Library, Janko Jarc tried to present its grandeur and architectural, historical and artistic splendor.

Prepared by: Erika Ašič
Translated by: Simona Osterc

Herman Berčič, dr., izredni prof. *Fakultete za šport Univerze v Ljubljani* (v pokojju) in zaslužni profesor *Kineziološke fakultete Univerze v Zagrebu*, je napisal vrsto strokovnih člankov, 20 znanstvenih monografij ter več učbenikov. Z referati je sodeloval na številnih mednarodnih kongresih. Bil je nosilec pomembnih funkcij na področju športa doma in v tujini. **Milena Mileva Blažič**, dr. znanosti s področja literarnih ved, izr. prof. za didaktiko slovenščine in doc. za slovensko književnost na *Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani*, je avtorica in soavtorica vrste strokovnih in znanstvenih del.

Lojze Bratina, DJ, dr. teologije, župnik v župniji Ljubljana Dravlje, je urednik in direktor založbe Župnijski zavod Dravlje, ki jo je tudi ustanovil. Napisal je vrsto razmišljanj, člankov, pesmi.

France Cukjati, zdravnik, upokojenec, je bil poslanec in podpredsednik Državnega zbora Republike Slovenije.

Tomaž Gorenc, abs. geografije in zgodovine, je zaposlen v *Slovenskem šolskem muzeju*. Pripravil je razstavo in publikacijo o šolarjih Angole, Gane in Malavija.

Boštjan Grošelj, univ. dipl. teolog, vodja in koordinator programov *Mladinsko-informacijskega centra* ter ravnatelj tega zavoda.

Ana Hram, dipl. soc. del., specializantka pomoči z umetnostjo, je vodja *Svetovalnice PU*. Izobražuje študente in strokovnjake ter predava na *Fakulteti za socialno delo* ter v drugih ustanovah. Je avtorica vrste strokovnih besedil.

Mateja Iskra, abs. teologije in pedagogike, pripravlja diplomsko o predmetu Državljanstva in domovinska vzgoja ter etika.

Janko Jarc, spec. pedagog in univ. dipl. teol., upokojenec. Delal je v *Predhodnem mladinskem domu*, 23 let je bil vzgojitelj v fantovskih in dekleških skupinah v *Dijaškem domu Tabor* in 13 let pomočnik ravnatelja. Napisal je vrsto člankov, uredil tri zbornike ter izdal knjigo *Samo še pet minut*.

Zdenka Jerina, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, je zaposlena v *Vrtcu Vrhnika*, enota *Zabica*. Je svetovalka, ima 32 let delovne dobe v tem poklicu.

Nataša Jesenko, prof. zgodovine in univ. dipl. soc. kulture, na *OŠ Polzela* poučuje zgodovino ter državljansko in domovinsko vzgojo ter etiko (DDE). Je soavtorica učnega načrta in učbenikov za DDE ter članica predmetne razvojne skupine v okviru ZRSS.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Alenka Krmavner, učiteljica razrednega pouka, na *OŠ Bistrica* v Trziču poučuje prve tri razrede osnovne šole.

Bernarda Mal, predmetna učiteljica na *OŠ Jurija Vege Moravče*, je svetovalka. Zanima jo vse, kar je povezano z besedami. Je mediatorica ter ljubiteljica iskrenosti, spoštovanja in znanja.

Bogomir Novak je doktor znanosti. Je višji znanstveni sodelavec ter raziskovalec vzgoje in izobraževanja na *Pedagoškem inštitutu*. Bil je tudi profesor filozofije in sociologije na gimnaziji. Je avtor znanstvene in več strokovnih monografij ter drugih 630 bibliografskih enot.

Špela Pahor, etnol., knjiž., pravljikarka in katehistinja, zaposlena v *Mestni knjižnici Izola*. Pripravlja bibliopedagoške ure in poučuje francoščino.

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, je zaposlen na *CSD Kamnik*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisju.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Lidija Šket Kamenšek, prof. razrednega pouka. Aktivna je na področju dela z otroki z ADHD, starši in učitelji. Piše in pripoveduje pravljice.

Gordana Tekavčič, mag. ekon. in posl. ved, ima izkušnje s predavanjem in svetovanjem na področju gospodarstva in strateškega načrtovanja kadrovske politike.

Janez Vodičar, SDB, dr. teologije, mag. filozofije, izr. prof. za področje didaktike in pedagogike religije, je prodekan za študijske zadeve na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani*. Je tudi avtor ali soavtor številnih člankov in prispevkov.

Bojan Žalec, izr. prof. dr., predava filozofijo na različnih fakultetah *Univerze v Ljubljani*. Predaval je tudi na fakultetah v tujini. Je predstojnik *Inštituta za filozofijo in etiko* na Teološki fakulteti v Ljubljani. Je avtor štirih samostojnih znanstvenih knjig ter številnih člankov in prispevkov.

Helena Vurnik: Sveta Katarina pred sodniki

Oltarna slika v prezbiteriju cerkve sv. Katarine v Topolu pri Medvodah, 1919–20. Foto: Peter Škrlep.